

**OKUL MÜDÜRLERİNE GÖRE MÜLTECİ
ÖĞRENCİLERİN EĞİTİMİ: SORUNLAR VE
ÇÖZÜMLER**

**2023
YÜKSEK LİSANS TEZİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI**

Osamah ALI AWSAT YOUNUS KHALID

**Tez Danışmanı
Doç. Dr. Ramazan CANSOY**

**OKUL MÜDÜRLERİNE GÖRE MÜLTECİ ÖĞRENCİLERİN EĞİTİMİ:
SORUNLAR VE ÇÖZÜMLER**

Osamah ALI AWSAT YOUNUS KHALID

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Ramazan CANSOY

T.C.

Karabük Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Eğitim Yönetimi Anabilim Dalında

Yüksek Lisans Tezi

Olarak Hazırlanmıştır

KARABÜK

Ocak 2023

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	1
TEZ ONAY SAYFASI.....	4
DOĞRULUK BEYANI	5
ÖNSÖZ	6
ÖZ.....	7
ABSTRACT.....	8
ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ.....	9
ARCHIVE RECORD INFORMATION	10
KISALTMALAR	11
1. BİRİNCİ BÖLÜM: GİRİŞ.....	14
1.1. Problem Durumu	14
1.2. Tanımlar	18
2. İKİNCİ BÖLÜM: KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	19
2.1. Göç Kavramı	19
2.2. Göç ile İlgili Kavramlar.....	19
2.2.1. Mülteci	19
2.2.2. Göçmen	20
2.2.3. Sığınmacı.....	20
2.2.4. Geçici Koruma	21
2.2.5. Vatansız Kişi.....	21
2.3. Göç Teorileri.....	22
2.3.1. Ravenstein'in Göç Kanunları	22
2.3.2. İtme- Çekme Kuramı.....	23
2.3.3. Petersen'in Göç Kuramı.....	23
2.3.4. Kesişen Fırsatlar Kuramı.....	23
2.3.5. İlişkiler Ağı Kuramı.....	23
2.3.6. İşgücü Göçünün Yeni Ekonomi Kuramı	24
2.3. Mülteci Öğrencilerin ve Okul Müdürlerinin Karşılaştıkları Zorluklar.....	24

2.4. Türkiye’de Mülteci Öğrencilerle İlgili Çalışmalar	26
3. ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: YÖNTEM.....	32
3.1. Araştırmanın Modeli	32
3.2. Katılımcıların Seçimi	32
3.3. Veri Toplama Araçları	35
3.4. Müdür Görüşme Formu	36
3.5. Veri Toplama Süreci.....	36
3.6. Verilerin Analizi.....	38
3.7. Araştırmacının Rolü	40
3.8. Araştırmanın Geçerlik ve Güvenirlik	41
3.8.1. İç Geçerlik (İnandırıcılık)	41
3.8.2. Dış Geçerlik (Aktarılabilirlik)	42
3.8.3. İç Güvenirlik (Tutarlılık)	42
3.8.4. Dış Güvenirlik (Teyit Edilebilirlik)	43
4. DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: BULGULAR.....	44
4.1. Okul Müdürlerinin Mülteci Öğrencilerle Yaşadıkları Sorunlar.....	44
4.1.1. Dil Öğreniminde Karşılaşılan Sorunlar	44
4.1.2. Uyum, İletişim ve Davranış Problemi	46
4.1.3. Sosyo Ekonomik Yetersizlik.....	49
4.1.4. Akademik Başarı.....	50
4.1.5. Okul – Aile İşbirliği	52
4.2. Okul Müdürlerinin Mülteci Öğrencilerle Yaşadıkları Sorunlara Yönelik Çözüm Yolları	53
4.2.1. Dil Öğrenimine Yönelik Çözümler	54
4.2.2. Uyum, İletişim ve Davranış Sorununa Yönelik Çözümler	55
4.2.3. Sosyoekonomik Yetersizlik Sorununa yönelik Çözümler	57
4.2.4. Okul – Aile İşbirliğine Yönelik Çözümler	59
4.2.5. Akademik Başarıya Yönelik Çözümler.....	60
4.3. Okullarda Mülteci Öğrencilerle Yaşanan Sorunlara Yönelik Çözüm Önerileri	62
4.3.2. MEB ve Devlete Yönelik Öneriler	63
5. BEŞİNCİ BÖLÜM.....	67
5.1. Tartışma	67
5.1.1. Dil Öğrenimine Ait Bulguların Tartışılması.....	67
5.1.2. Uyum, İletişim ve Davranış Sorununa Ait Bulguların Tartışılması.....	69
5.1.3. Sosyo Ekonomik Yetersizlik Sorununa Ait Bulguların Tartışılması	69

5.1.4. Akademik Başarı Sorununa Ait Bulguların Tartışılması.....	70
5.1.5. Okul- Aile İşbirliği Sorununa Ait Bulguların Tartışılması.....	71
5.2. Sonuç	72
5.3. Öneriler	73
KAYNAKÇA	74
TABLolar LİSTESİ	81
EKLER	82
Ek 1. Araştırma İçin İzin.....	82
Ek 2. Görüşme Formu	83
Ek 3. Görüşme Soruları.....	84
Ek 4. Nitel Araştırmaların Raporlanmasında Kullanılan COREQ: 32 Maddelik Kontrol Listesi	86
ÖZGEÇMİŞ	89

TEZ ONAY SAYFASI

Osamah ALI AWSAT YOUNUS KHALID tarafından hazırlanan “OKUL MÜDÜRLERİNE GÖRE MÜLTECİ ÖĞRENCİLERİN EĞİTİMİ: SORUNLAR VE ÇÖZÜMLER” başlıklı bu tezin Yüksek Lisans Tezi olarak uygun olduğunu onaylarım.

Doç. Dr. Ramazan CANSOY

.....

Tez Danışmanı, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı

Bu çalışma, jürimiz tarafından Oy Birliği ile Eğitim Bilimleri Anabilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir. 13.01.2023

Ünvanı, Adı SOYADI (Kurumu)

İmzası

Başkan : Doç.Dr. Mahmut POLATCAN (KBÜ)

.....

Üye : Doç.Dr. Ramazan CANSOY (KBÜ)

.....

Üye : Dr. Mehmet Emin TÜRKOĞLU (AKÜ)

.....

KBÜ Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yönetim Kurulu, bu tez ile, Yüksek Lisans Tezi derecesini onamıştır

Prof. Dr. Müslüm KUZU

.....

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

DOĞRULUK BEYANI

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum bu çalışmanın yazma sürecinde bilimsel etik ilkelere aykırı herhangi bir yola başvurmada bu ilkelere bağlı kaldığımı, bu çalışmada yararlandığım tüm kaynakları kaynakçada gösterdiğimi ve bu kaynaklara metin içerisinde atıf yapıldığını beyan ederim.

Enstitü tarafından belli bir zamana bağlı olmaksızın, tezimle ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak ahlaki ve tüm sonuçlara katlanmayı kabul ederim.

Adı Soyadı : Osamah ALI AWSAT YOUNUS KHALID

İmza :

ÖNSÖZ

Tez çalışma sürecinin her aşamasında deneyim ve bilgileri ile beni destekleyen değerli tez danışmanım Doç. Dr. Ramazan CANSOY'a teşekkürlerimi sunarım.

Tez jürimde üye olarak yer alan ve tez çalışmamla ilgili görüş ve önerileri ile katkıda bulunan değerli hocalarım Doç. Dr. Mahmut POLATCAN ve Dr. Mehmet Emin TÜRKOĞLU'na çok teşekkür ederim.

Ders döneminde ve tez çalışması süresi boyunca benim için sabır gösteren sevgili eşime çok teşekkür ederim.

ÖZ

Bu çalışmada, Ankara’da okul müdürlerine göre mülteci öğrencilerin eğitimindeki sorunların tespit edilmesi ve bu sorunlara yönelik çözümlerin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya 17 okul müdürü katılmıştır. Araştırmada temel nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırma bulguları ise, okul müdürlerinin mülteci öğrencilerin eğitimleri sırasında yaşadıkları sorunlar, okul müdürlerinin yaşadıkları sorunlara ilişkin ürettikleri çözümler ve çözemedikleri sorunlara ilişkin çözüm önerileri olarak üç başlık altında ele alınmıştır. Birincisi sorunlar; şunlardır: Dil öğrenimi, uyum, iletişim ve davranış problemi, sosyoekonomik yetersizlik, okul-aile işbirliği ve akademik başarı. İkincisi çözümler; şunlardır: Mülteci öğrencilerin dil öğrenmelerine ve akademik başarı seviyelerini yükseltmeye yönelik MEB’in okullara sunduğu imkânlar dâhilinde, ayrıca PİCTES ve Halk Eğitimi tarafından okullara gönderilen ücretli öğretmenlerle Türkçe dil kursları, uyum ve telafi eğitimi verilmiş, iletişim sorunu çözümü için tercüman desteği sağlanmış, sergilenen olumsuz davranışlar ve okul- aile arasındaki iletişimsizlik çözümü için ya mahalle muhtarı aracılığı ile bizzat velilerin evini ziyaret ederek ya da okulda veli toplantısı yaparak sorunlar çözülmeye çalışılmaktadır. Okullarda yaşanan maddi sorunların karşılanması için nakdi değil aynı olarak devletin sağladığı imkanlar yeterli, aynı zamanda PİCTES projesi kapsamında okullara temizlik malzemeleri ve mülteci öğrencilere kırtasiye, çanta, vs., yardım yapılmaktadır. Üçüncüsü ise, mülteci öğrencilerine okula başlamadan önce Türkçe dil eğitimi verilmesinin gerekliliği, mülteci öğrencilerinin ve ailelerinin uyum sağlamaları için desteklenmesi, okullara tercüman desteği, rehberlik servisi ve servis imkânı, mülteci ailelerine maddi destek, nüfus planlaması, mülteci çocuklarının topluma kazandırılması, mülteci öğrenci sayısının okullara eşit dağıtılması ve çok kültürlü eğitimin sağlanması okul müdürleri tarafından mülteci öğrencilerin eğitimleri sırasında yaşanan sorunlara yönelik MEB’e ve devlete çözüm olarak önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Okul müdürü, mülteci öğrenci, göç, mülteci eğitimi sorunları

ABSTRACT

This study aims to identify the problems in the education of refugee students according to school principals in Ankara and to examine the solutions to these problems. 17 school principals participated in the study. Basic qualitative research method was used in this research. The findings of the research were discussed under three headings; the problems experienced by school principals during the education of refugee students, the solutions they produced regarding the problems experienced by school principals, and the solution suggestions regarding the problems they could not solve. Firstly; the problems are as follows: language learning, adaptation, communication and behavior problems, socioeconomic disability, school-family cooperation, and academic achievement. Secondly, the solutions are as follows: Within the possibilities offered to schools by the Ministry of National Education to increase the language learning and academic achievement levels of refugee students, Turkish language courses, adaptation, and compensation training were provided with paid teachers sent to schools by PICTES and Public Education, interpreter support was provided for the solution of the communication problem, problems are tried to be solved for the solution of the negative behaviors exhibited and the lack of communication between the school and the family, or by visiting the parents' home personally through the neighborhood headman or by holding a parent meeting at the school. To meet the financial problems experienced in schools, the facilities provided by the state are sufficient, not in cash, but in kind, and at the same time, within the scope of the PICTES project, cleaning materials are provided to schools and stationery, bags, etc. are provided to refugee students. Thirdly, the necessity of providing Turkish language education to refugee students before starting school, supporting refugee students and their families to adapt, providing interpreter support, guidance service and service to schools, financial support to refugee families, population planning, bringing refugee children into society, distributing the number of refugee students equally to schools and providing multicultural education are proposed by school principals to the Ministry of National Education and the state as solutions to the problems experienced during the education of refugee students.

Keywords: School principal, refugee student, immigration, refugee education problems

ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ

Tezin Adı	Okul Müdürlerine Göre Mülteci Öğrencilerin Eğitimi: Sorunlar ve Çözümler
Tezin Yazarı	Osamah ALI AWSAT YOUNUS KHALID
Tezin Danışmanı	Doç. Dr. Ramazan CANSOY
Tezin Derecesi	Yüksek Lisans
Tezin Tarihi	13.01.2023
Tezin Alanı	Eğitim Yönetimi
Tezin Yeri	KBÜ/LEE
Tezin Sayfa Sayısı	89
Anahtar Kelimeler	Okul müdürü, mülteci öğrenci, göç, mülteci eğitimi sorunları

ARCHIVE RECORD INFORMATION

Name of The Thesis	Education of Refugee Students According to School Principals: Problems and Solutions
Author of The Thesis	Osamah ALI AWSAT YOUNUS KHALID
Advisor of The Thesis	Doç. Dr. Ramazan CANSOY
Status of The Thesis	Master Thesis
Date f The Thesis	13.01.2023
Field of The Thesis	Educational Administration
Place of The Thesis	UNIKA/IGP
Total Page Number	89
Keywords	School principal, refugee student, immigration, refugee education problems

KISALTMALAR

- MD** : Mülteci Derneği
MEB : Milli Eğitim Bakanlığı
PİCTES : Promoting Integration of Syrian Kids into the Turkish Education System
TC : Türkiye Cumhuriyeti
TDK : Türk Dili Kurumu

ARAŞTIRMANIN KONUSU

Bu araştırmada okul m¼d¼rlerine g¼re m¼lteci ¼ğrencilerin eğitimi: sorunlar ve c¼z¼mler araştırma konusu edilmiŐtır.

ARAŞTIRMANIN AMACI VE ¼NEMİ

Bu araştırmada, Ankara’da okul m¼d¼rlerinin m¼lteci ¼ğrencilerin eğitiminde yaşadıkları sorunlar tespit edilmesi ve bu sorunlara y¼nelik c¼z¼mlerin incelenmesi amaçlanmaktadır.

T¼rkiye’de ve d¼nyada g¼c¼ olaylarına baktığımızda, sosyal, siyasi ve genel olarak da ekonomik nedenlerden dolayı ortaya c¼ktığı belirtilirken, g¼venlik sebeplerinin de g¼c¼ hareketlerine yol açtığı bilinmelidir. İc¼ savaş, yaşam koşulları, g¼vensizlik gibi problemler g¼venlik gerekçelerinin ¼n¼n¼ açmıŐtır (G¼nay, vd., 2017,s.41). 2010 yılında Ortadoğu’da Tunus’ta meydana gelen ic¼ karışıklık, ardından 2011’de Suriye’de başlayan ic¼ savaş, dolayısıyla Suriyeli halkının T¼rkiye ve komşu Arap ¼lkelerine g¼c¼ etmek zorunda bırakmıştır. Ayrıca Irak, afganistan vs.savaşın olduğu diğer ¼lkelerden de T¼rkiye’ye gelen m¼ltecilerin, ¼lkelerine bir daha geri d¼neceklerine dair kesin bir bilgi olmadığı ic¼n bu konu bizzat araştırmacının da yıllar ¼nce ¼lkesinde savaş nedeniyle lisans eğitimini bitiremediğinden dolayı ilgisini c¼ekmektedir. Bu araştırma konusuna ilişkin T¼rkiye’de bulunan m¼lteci c¼ocuklarının eğitimlerine y¼nelik yapılan b¼t¼n araştırmaların ve giriŐimlerin literat¼re katkı sağlayacağı d¼Ő¼n¼lmektedir.

Bu c¼alıŐmanın bilhassa okul m¼d¼rlerinin m¼lteci ¼ğrencilerin eğitimleri sırasında karşılaştıkları sorunlara y¼nelik c¼z¼m yollarının ve ¼nerilerinin geliŐtirilmesinin, başta okul y¼neticilerine, ¼ğretmenlere, T¼rk Eğitim Sistemine, T¼rk toplumuna entegre ve uyum konusunda fayda getireceği d¼Ő¼n¼lmektedir. Ayrıca okul m¼d¼rlerinin karşılaştığı sorunların c¼z¼m¼ ic¼n eksik kalan ¼nlemlerin alınması yeni ¼nerilerin sunulması s¼z konusu olduğu d¼Ő¼n¼lmektedir.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu çalışmanın yöntemi okullarda müdürlerin yaşadıkları sorunları tespit etmek amacıyla temel nitel desende tasarlanmıştır.

PROBLEM

Bu araştırmada “Okul müdürlerine göre mülteci öğrencilerin eğitimi: sorunlar ve çözümler nelerdir?” Sorusuna yanıt aranmaktadır.

KATILIMCILAR

Araştırmanın çalışma grubunu Ankara’da 11 ilkokul ve 6 ortaokul, toplam 17 okulda görev yapan okul müdürleri oluşturmaktadır. Katılımcıların seçilmesinde ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntem de araştırmacının önceden hazırlamış olduğu kriter listesidir (Yıldırım ve Şimşek 2008, s.112). Dolayısıyla araştırmada ilkokul ve ortaokul müdürlerinin seçiminde okullarında en fazla mülteci öğrencinin olması, müdürlerin en az bir yıldır aynı okulda yöneticilik görevini yapıyor olması, ayrıca görüşmeye katılımın isteğe bağlı olması ölçüt olarak belirlenmiştir.

KAPSAM VE SINIRLILIKLAR/ KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLER

Bu çalışma; araştırmacının kullandığı görüşme tekniği yoluyla ulaştığı sonuçlar, 2021- 2022 yılında, Ankara’da 17 okul müdürünün görüşme sorularına verdikleri cevaplardan elden edilen verilerle sınırlıdır.

1. BİRİNCİ BÖLÜM: GİRİŞ

Bu bölümde, araştırmanın problem durumu, amacı, önemi ve sınırlılıkları bulunmaktadır.

1.1. Problem Durumu

Göç, doğduğu yerden bir başka yere veya ülkeye doğal afetler, sağlık, eğitim, iş ve en çok da savaş, terör, mezhepsel farklılık, siyasi düşünce farklılığı gibi sebeplerden dolayı yapılan bir harekettir (Karakütük, 2020 s.270). Göç Terimleri Sözlüğü'nde göç tanımı, "Sebebi her ne olursa olsun insanların başka ülkelerin sınırlarını aşarak yerinden edildiği demografik bir harekettir" (2009, s.22).

Göç hareketleri isteğe bağlı (gönüllü) ya da zorunlu olarak ortaya çıkmaktadır. Gönüllü göç, insanların herhangi bir baskı yaşamadan kendi tercihlerine göre daha iyi yaşam koşullarında yaşamak için yaptıkları göçlerdir. Zorunlu göç ise, insanların kendi iradeleri dışında bazı olumsuz sebeplerden dolayı (savaş, mübadele, terör, siyasi, dini, etnik baskılar, güvenlik ihtiyacı ve buna benzer nedenler) ikamet veya yaşadıkları yerlerden zorla göç etmeleridir.

Ortadoğu coğrafyasında farklı sebeplerden dolayı ortaya çıkan iç savaşlar hem ülke içerisinde insanların doğup büyüdüğü yeri değiştirmek hem de başka ülkelere gitmek zorunda bırakmıştır. Savaş nedeniyle başka ülkelere göç eden çocukların ve ailelerinin eğitimi ve bunların o ülkenin toplumuna uyumu önemli bir konu haline gelmiştir. Bir toplumun en savunmasız grubunu çocuklar oluşturmaktadır. Dolayısıyla, bu çocuklar doğdukları ülkeden her hangi bir sebeple başka bir ülkeye kaçmak ya da göç etmek zorunda kaldıklarında daha fazla ilgiye, desteğe, korunmaya ve temel haklarının yerine getirilmesine gereksinimleri vardır (Crepeau, 2013, s.2). Türkiye'de bulunan Suriyeli mülteci sayısının yaklaşık olarak bir buçuk milyondan fazlası 0-18 yaş arası çocuklardan teşekkül etmektedir (Mülteci Derneği, 2022). Bu mültecilerin büyük bir bölümünün çocuk olması eğitimin önemini giderek artırmaktadır.

15 Mart 2011 yılında Suriye'de 'Arap baharı' sloganı altında özgürlük adına halk hareketi olarak bir grup rejime karşı ortaya çıkmıştır. Ayaklanma sonrasında ülkede kargaşa, ardından iç savaş meydana gelmiştir. Ülkede rejim ve rejim karşıtları olarak silahlı gruplar oluşmaya başlanmıştır. Bu savaştan, sivil insanlar ve en çok da

çocuklar etkilenmiştir. Dolayısıyla Suriye halkı ülkeyi terk etmek zorunda kalmıştır. 05.09.2018. Birleşmiş Milletler verilerine göre, 2011 yılında Beşar Esat Rejimini protesto etmek için başlayan olaylar sonucunda Suriye’de takriben 13,5 milyon insan yardıma muhtaç duruma gelmiş ve 5.622.358 kişi başka ülkelere göç edip, sığınmak zorunda kalmıştır. Bunlardan 3.546.905 Suriyeli Türkiye’ye, 991.917’si Lübnan’a, 659.063’ü Ürdün’e, 248.092’si Irak’a, 126.024’ü Mısır’a ve 33.545 Suriyeli başka ülkelere kaçmak zorunda kalmıştır (Aygül ve Eke, 2018,s.152-153).

2011 yılında Türkiye sınırına gelen Suriyeli mültecilere önce sınır ötesinde tampon bölgede çadır kamplar kurulmuş ve onlara her türlü gıda ve sağlık yardımı sağlanmıştır. Türkiye, sınır ötesinde bekleyen Suriyeli vatandaşlara “açık kapı” politikası uygulamış ve o insanları ülkeye misafir olarak almıştır. Ülkeye alınan her Suriyeli vatandaşına Türkiye Cumhuriyeti tarafından verilmiştir (Kap, 2014, s. 30). Suriye krizinden sonra 29 Nisan 2011 yılında ilk başta 250 kişi Türkiye’ye giriş yapmış (Seydi, 2014, s.268); bu sayı git gide artarak, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 31.12.2022 tarihi itibarıyla iç savaşın başlangıcından günümüze kadar 3 milyon 488 bin 373 kişiye ulaşmıştır. Türkiye’de resmi olarak kayıtlı olan diğer ülkelerden gelen yabancı uyrukluların sayısı ise, 1 milyon 792 bin 36 kişidir. Bu sayıya Suriyeli mülteciler dahil değildir (Türkiye İstatistik Kurumu, 31 Aralık 2021).

Türkiye 15 Mart 2011 yılında komşu ülkesi olan Suriye’de meydana gelen iç savaştan en çok etkilenen ülke olmuştur. İç karışıklık sonrası Suriye’den Türkiye’ye göç eden mülteciler, yoğun olarak buldukları illerden biri de Ankara ilidir. Türkiye’de “Geçici koruma statüsünde” bulunan Suriyeli mültecilerin illere göre dağılımlarında toplam 81 ilden Ankara “97.004” kayıtlı Suriyeli barındırarak onuncu sırada yer almaktadır (GİGM,31 Aralık. 2022).

Türkiye Cumhuriyeti 1951 yılında, “Mültecilerin Statüsü ile İlgili Cenevre Sözleşmesi’ni ve Coğrafi Sınırlamaları” belirleyen 1967 Ek Protokolünü, sadece Avrupa ülkelerinden sığınmacı olarak gelenleri “mülteci” olarak kabul edeceğine dair anlaşmayı imzalamıştır (Bozbeyoğlu, 2015, s.64-67). Mülteci, bir kimsenin yaşadığı bölgede meydana gelen savaşlar, çatışmalar gibi sebeplerden dolayı can güvenliği için doğduğu yeri terk edip başka bir yere veya başka bir ülkeye yerleşmesidir. Buradan hareketle savaş nedeniyle Suriye'den Türkiye'ye göç edenler başlangıçta sığınmacı olarak tanımlanmıştır. Fakat Suriye'de devam eden iç karışıklık, gelenlerin sayısındaki

büyük artış ve bu insanların Suriye'ye geri dönüş fırsatlarının olmaması nedeniyle yeni bir statü tanımına ihtiyaç duyulmuştur. Bu yüzden Geçici Koruma Yönetmeliği Türkiye'de 22 Ekim 2014 yılında Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girip, Suriye'den iç savaştan kaçanlara Geçici Koruma Statüsü verilmiştir (Bozbeyoğlu, 2015, s.71.). Suriyeliler, geçici koruma altına alındıktan sonra Türkiye'de misafir olarak ikamet etmeye başlamışlar ve ülkelerindeki savaş bitene ve orada güvenlik sağlanana kadar barınmayla birlikte sağlık, giyecek, yiyecek, eğitim gibi ihtiyaçları karşılanmıştır (Seydi, 2014, s.268; Dillioğlu, 2015, s.4).

Türkiye'ye iç savaştan dolayı göç eden Suriyeli vatandaşların okul çağında olan çocukları, devlet okullarında Milli Eğitim Bakanlığı ile Avrupa Birliği birlikte PİCTES projesi kapsamında, geçici koruma statüsünde bulunan Suriyeli çocukların eğitimi desteklenmektedir. Türkiye'de bulunan Suriyeli mülteci öğrenci sayısı Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1: Devlet okullarında okuyan Suriyeli çocuk sayısı

Anaokulu	İlkokul	Ortaokul	Lise	Toplam
35 bin 707	442 bin 817	348 bin 638	110 bin 976	938 bin 138

Kaynak: Mülteciler Derneği (2022). *Türkiye'deki Suriyeli sayısı*. 01.01.2023 tarihinde, <https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/> adresinden edinilmiştir

Suriyeli mültecilerin Türkiye'de devlet üniversitelerinde okuyan öğrenci sayısı 48 bin 192 ve hiç okula gitmeyen Suriyeli çocuk sayısı ise; 432 bin 956 (MEB, 2021). Türkiye Cumhuriyeti mülteci çocukların eğitimi için devlet okullarında okumalarına izin vermiştir. Gelen misafirlerin kültürü, dili, eğitim sistemi farklı olduğu için gerek mülteci aileleri Türk toplumuna, gerekse mülteci çocukları hem eğitim sistemine hem de okulda Türk çocuklarıyla iletişim sorunu yaşamamaları için nitelikli eğitim sağlanmalıdır. Ancak devlet okullarında okuyan mülteci çocuklarına sunulan eğitim hizmetlerinin imkanların yetersiz olduğunu ve bu mülteci çocukların eğitimi için gerekli altyapısının yeterli olmadığından kaynaklanan bazı sorunlar karşılanmaktadır (Levent ve Çayak 2017, s.31). Buradan hareketle gerek mülteci çocukların okul ortamına gerekse mülteci aileleri ve çocuklarının Türk toplumuna uyum sorunu nitelikli eğitimin sunulmasıyla sağlanacaktır.

Eğitimin bir bütün olarak ülkenin geleceğine faydaları vardır. Bu yüzden, eğitim, demokratik bir ülkede dili, dini, ırkı, kültürü gibi özellikler her ne olursa olsun tüm okul çağında olan çocuklar okul imkanlarından yararlanmalıdır. Eğitim hizmetleri konusu ile ilgili, gerek Avrupa Birliği para yardımı ile gerekse Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının ilgili maddeleri gereğince eğitim çağında olan mülteci çocuklarına sağlanması gereken eğitim hakkını vermektedir. Ancak mülteci öğrencilerine sunulan eğitim hizmetleri, gerek okul içinde gerekse okul dışında yaşanan sorunların çözümü için yeterli olmadığı söylenebilir. Eğitimle birlikte, okul müdürlerinin mülteci öğrencilerle yaşadığı tüm sorunların çözülmesi ya da ortadan kaldırılması için geleceğe yönelik kaliteli bir eğitim sisteminin planlanması ile gerçekleşecektir. Bu yüzden öncelikle okul sayısının artırılması ve okullara mülteci öğrencilerin eşit dağıtılması gereklidir.

Konuyla ilgili literatür, Levent ve Çayak'ın (2017), yaptığı çalışma sonucunda elde edilen veriler; katılımcıların tamamı iletişim problemleri, ayrıca büyük bir kısmı da Suriyeli çocukların eğitiminde öğrenci kayıt sisteminin yetersiz olduğuna dikkat çektiğinden bahsetmiştir. Aslan (2019), Ankara örneği, ilkökul ve ortaokul göçmen çocuklarının okul içinde eğitim sorunlarına ilişkin 35 okul yöneticisi ile yaptığı çalışmada, göçmen öğrencilerin okuldaki sorunları; dil iletişim sorunu, disiplinsiz-kuralsız olması, velilerin eğitimsizliği, başarısızlık ve diğer sorunlardan bahsetmiştir. Külekçi Akyavuz vd., (2020), yaptıkları çalışma sonucunda elde edilen bulgular ise; Suriyeli öğrencilerin kültürü, veli ile yaşanan sorunlar vs. sorunlardan söz etmiştir. Bu araştırmada ise; okul müdürlerinin mülteci öğrencilerle yaşadıkları temel sorunlarla ilgili bulgular beş kategori altında toplanmıştır. Bunlar; dil öğrenimi, uyum, iletişim ve davranış, sosyo ekonomik yetersizlik, okul- aile işbirliği ve akademik başarı sorunudur.

Konuyla ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde, okul müdürlerinin mülteci öğrencilerle yaşadıkları sorunlarla ilgili yeterli sayıda çalışma olduğu söylenebilir, ancak araştırmacının bir eğitimci olduğu ve geldiği ülkede yaşadığı iç savaş nedeniyle lisans eğitimini tamamlayamamıştır. Bundan dolayı, bu araştırmada okul müdürlerine göre mülteci öğrencilerin eğitiminde karşılaşılan sorunların tespit edilmesi ve bu sorunlara ilişkin çözümler ve çözüm önerilerinin incelenmesi amacıyla araştırmanın önemli olduğu söz konusudur.

1.2. Tanımlar

Okul: Okuma yazma öğretiminden başlayarak bilim ve sanatın en üst düzeyine kadarçeşitli derecelerde eğitim ve öğretimin toplu olarak yapıldığı yer, mektep (TDK, 2022).

Müdür: Müdür kelimesi Arapçadan Türkçeye geçmiştir. Anlam olarak idare eden, yöneten, baş öğretmen ve yönetmen demektir (TDK, 2022).

Mülteci: Mülteci kavramı, ülkesinde ırkı, dini, ulusal kimliği, siyasi düşünceleri vs. sebeplerden dolayı zulüm ve baskı altında yaşayan ve devleti tarafından korunamayan yaşadığı ülkeyi bırakıp kendisini güvende hissedeceği ülkede yaşamak için iltica talebinde bulunan ve ilgili ülke tarafından bu talebi kabul edilen kişi veya kişiler için kullanılmaktadır (Aygül ve Eke, 2018, s.238).

Öğrenci: Öğrenim görmek amacıyla ilk, orta, lise, üniversite gibi öğretim kurumunun herhangi birinde okuyan kimse (TDK, 2022).

Eğitim: Çocukların ve gençlerin toplum içerisinde yerlerini alabilmeleri için lüzumlu bilgi, beceri ve anlayış kazanmalarına, şahsiyetlerini geliştirmelerine gerek okul içinde gerekse okul dışında doğrudan ya da dolaylı olarak yardım etme. (TDK, 2022). Toplumsal hayata katılmak için kazanılan bilgi, beceri ve anlayışlara denir.

2. İKİNCİ BÖLÜM: KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Göç Kavramı

Göç kavramı olarak; Arapçadan, Osmanlıcaya geçen "hicret" ve "muhaceret" bu kelimededen türetilmiştir. Göç kelimesinin Osmanlıcada tam karşılığı olarak muhaceret kelimesi kullanılabilir. Muhaceret; insan veya insanların doğup büyüdüğü yeri bir takım nedenlerden dolayı (örneğin, siyasi olarak ülkelerarası savaş, ülke içinde halk arasında ortaya çıkan iç savaş, mezhepsel çatışmalar, etnik çatışmalar, sosyal olarak sağlık, eğitim ve ekonomik olarak daha rahat, daha refah bir yaşam sağlayabilmek için) terk edip ülke sınırını aşip gitmek zorunda kalışı ifade eder.

Çağdaş Türkçede göçle gelen veya ülkesini bir sebeple bırakıp kaçanlara, mülteci, göçmen ve sığınmacı denilmektedir. Siyasi olarak geriye dönüp bakıldığında, siyasi göçlerin savaşlar, terör ve mübadele yani savaş sonrası anlaşmalarla tehcir ya da yer değiştirme, ülke sınırlarının değişmesi gibi nedenlerden kaynaklandığı ortaya çıkmaktadır. Savaş sonrası yer değiştirmeye veya mübadeleye örnek olarak Kurtuluş Savaşı'ndan sonra Türkiye'de yaşayan Rumlar ile Yunanistan'da yaşayan Türkler, iki ülke arasındaki anlaşmaya göre yer değiştirmişlerdir. Ancak 21. Yüzyılın 2011 yılında Ortadoğu'da "Arap Baharı" denilen halk ayaklanması, ilk başta Tunus Ülkesi'nde rejime karşı başlayan protestoların ardından Suriye ve diğer Arap ülkelerine de sıçramıştır. Suriye vatandaşları ülkesinde iç savaş çıktıktan sonra Türkiye başta olmak Lübnan, Mısır ve başka ülkelere göç etmek zorunda kalmışlardır. Suriyelilerin %50'si Türkiye'ye sığınmıştır (Mülteciler Derneği [MD], 2021). Suriyeli mültecilerden sonra Türkiye'ye göç eden Irak ve Afganistan vatandaşları da olmuştur.

2.2. Göç ile İlgili Kavramlar

2.2.1. Mülteci

Türkiye'de uluslararası koruma kapsamındaki yabancı uyruklu statüsüne giren kişilere verilen bir kavramdır. Kavram olarak, Arapça kökenli olup 'iltica' fiilinden türemiştir. Mülteci, herhangi bir nedenle (iç savaş, etnik çatışma, mezhepsel çatışma, dini ve siyasi düşüncelerinin farklı olmasından vs.) ırkı, dini her ne olursa olsun ikamet

ettiği ya da doğup büyüdüğü yerde korktuğu için yaşayamayan her türlü zulme maruz kalan ya da öldürülmekten korkan, ülkenin korumasından hiç bir şekilde yararlanamayan ve ülkesine dönmek istemeyen başka bir ülkeye kaçıp, o ülkede yaşama talebinde bulunup kişi ya da kişilere verilerin bir statüyü ifade eder (Bulut ve Akın, 2020 s.12).

2.2.2. Göçmen

Göçmen, ekonomik veya sosyal ortamdan memnun olmadığı için ikamet ettiği yeri veya ülkesini kendi isteğiyle terk eden ve başka bir ülkede yasal veya yasadışı olarak ikamet eden kişidir (Aygül ve Eke, 2018, s. 237-238). Uluslararası Göç Örgütü tanımına göre göçmen kavramı, ilgili kişinin herhangi bir dış zorunluluk olmaksızın yalnızca kişisel rahatlık amacıyla gönüllü olarak göç etmeye karar verdiği durumları kapsar. Mülteci statüsüne sahip olan kişiden farklı olarak göçmen, baskı korkusundan değil, eğitim ve iş gibi sosyo-kültürel veya ekonomik sebeplerden dolayı ülkesinden gönüllü olarak ayrılan kişidir. Üstelik göçmenler, vatanlarından ayrılışları bile menşee ülkelerinin korumasından yararlanmaya devam etmektedirler (Türk Kızılayı Göç İstatistik Raporu, 2017,s.3).

2.2.3. Sığınmacı

Sığınmacı, henüz uluslararası korumadan yararlanmamış veya resmi olarak mülteci statüsü kazanmamış kişilere verilen isimdir. Bu kavram, özellikle mülteci statüsü başvurusu hakkında hükümet tarafından kararın çıkmasını bekleyen insanları ifade etmek için kullanılmaktadır. Statüleri resmi olarak tanınmasa bile zorla kendi ülkelerine geri gönderilemezler ve hakları korunmalıdır. Sığınmacı bir kişi, 1951 Cenevre Sözleşmesi'nde belirtilen tanımı karşıladığında, bir mültecidir ve mülteci statüsü, genellikle resmi olarak verilmeden önce gerçekleştiği için, esasen kendi kendine beyan edilir. Adil bir sığınma prosedürü uygulandığında sığınmacı kişinin mülteci sayılmadığı kararı verildiği durumda, uluslararası insan hakları standartlarına uyması koşuluyla kendi ülkesine iade edilebilir (Göç İstatistik Raporu, 2017, s.2). Aynı şekilde mülteci konumunda bulunan sığınmacı da yaşadığı ülkeyi terk eden ve farklı nedenlerle başka bir ülkeye sığınan kişidir. O ülkeye sığınan kişi, statü açısından

kendisini mülteci olarak tanıtsa bile sığındığı ülkenin hükümeti ya da yetkilileri tarafından henüz mülteci statüsü kapsamına alınmasına karar verilmemiş kişileri ifade eder.

2.2.4. Geçici Koruma

Yaşadığı ülkedeki savaş, şiddet, çatışma, iç karışıklık gibi olaylardan sonra bulunduğu ülkesinden toplu bir şekilde kaçarak daha güvenli bir ülkeyi tercih ederek o ülkeye gitmek, o ülkenin makamları tarafından statü tespiti yapılmaksızın geçici statüye sahip kişilere verilen koruma olarak ifade edilmektedir (T.C İçişleri Bakanlığı Göç Koruma Yönetmeliği, 2019, s.6203). Bulut ve Akın (2020), Türkiye’de geçici koruma kapsamındaki mültecilere “misafir” ve “muhacir” kavramları da verilmektedir (s.12). Yaşadığı ortamda çıkan çatışmalardan veya yaygın şiddetten toplu halde kaçan kişilere önceden bireysel statü belirlenmesi tabi olmaksızın Devlet tarafından geçici olarak koruma sağlamak için geliştirilen bir yönetmeliktir (Göç Terimleri Sözlüğü, 2009, s.33). Arap ülkelerinde 2011 yılında başlayan olayların şiddetinin artması ile 2012 yılından itibaren evlerini ve yurtlarını terk etmek zorunda kaldıkları için, sınır komşusu olan Türkiye’ye göç etmeye başlamışlardır. Türkiye, Suriyelileri iç çatışmanın başlangıcından itibaren, ülkelerini bırakmak mecburiyetinde kaldıklarından dolayı içeri geçici olarak misafir etmiştir. Başlangıçta 14.237 Suriyeli gelmiştir. Ancak savaşın bitmemesi, ve bu sayı giderek artığı için T.C. tarafından bu insanlara geçici koruma statüsü verilerek ülkede misafir olarak kalmalarına izin verilmiştir. Bu sayı GİGM, (2022)’e göre Türkiye sınırı içerisinde bulunann Suriyeli mülteci 3.652. 813 ve Ankara ilinde 100,192 bin kişiye ulaşmıştır.

2.2.5. Vatansız Kişi

Bu kişiler, hiç bir ülkenin mevzuatına göre kabul edilmeyen kimselerdir. Kısaca, vatansız bir kişi hiçbir ülkenin uyruğuna sahip olmadığı manasına gelir. Vatansız kişilerin, mülteci statüsüne sahip olduğu durumlar olsa dahi, iki kavram birbirinden tamamen farklıdır ve Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği her iki grupta da ilgilenmektedir. Vatansız kişilerin statüsü, çalışma koşulları ve sosyal durumları ve bu hususlara ilişkin yasal düzenlemeler ve tedbirler, BM tarafından New

York'ta düzenlenen bir konferansta kabul edilmiştir. Göç Terimleri, (2009) sözlüğünde, vatansız kişiler, vatandaşlık haklarından, devletin diplomatik desteğinden, ikamet ettikleri ülkede yaşama veya barınma hakkına sahip olmayan kişileri ifade etmektedir (s.62).

2.3. Göç Teorileri

Göç kavramıyla ilişkili pek çok farklı faktör dikkate alınarak incelendiği için güncel göç teorileri çeşitlenmiştir. Çalışmanın bu bölümünde, göçle ilgili kapsamlı bir literatür bulunması ile birlikte temel göç teorileri ve tarihsel gelişimleri göz önünde bulundurarak sunulacaktır. Bu bağlamda; aşağıdaki teoriler tartışılacaktır.

2.3.1. Ravenstein'in Göç Kanunları

Göçle ilgili teoride, George Ravenstein tarafından 1885 ve 1889 yıllarında Kraliyet İstatistik Topluluğu için hazırlanan ilk çalışmalar olmuştur (Sert, 2016, s.29). Ravenstein (1885) yaptığı çalışmada, göçün nedenlerini çeşitli coğrafyalar hakkında istatistiksel bilgilerle üzerinden açıklamaya çalışmıştır. Göçün esas olarak kısa mesafelerde gerçekleştiğini, fakat endüstriye muvazi olarak uzun mesafelerde de yapılabileceğini savunmaktadır (s. 198-199).

Ravenstein'in (1889) teorisine göre; kısıtlayıcı yasalar, kötü iklim şartları, ağır vergiler vs. bu tür zorlayıcı durumlar, göçün nedeni olarak görülmekle birlikte özellikle ekonomik açıdan bakıldığında insanların hayat şartlarını iyileştirme arzusunun en önemli göç nedenleri arasında gösterilmektedir (s.286). İlaveten göçün sürekli artacağı hususunda, kadınların çok sayıda kısa süreli göçe dâhil olması ve uzun süreli göçlerde ise büyük kentlerde dünyaya gelen kadınların daha aktif olduğunu savunmaktadır (s.288). Ravenstein kuramında, sanayideki gelişmeler iş olanaklarını artırmış ve insanlar kendi ülkelerini bırakarak Amerika ve Avrupa'ya göç etmişlerdir (Ela Özcan, 2014,s.188). Ravenstein (1885), göçmenler genellikle uzun mesafelerdeki bölgelere giderek "göç akımlarını" oluşturur. Buradaki amaç ana ticaret ve sanayi merkezlerine yöneliktir. Fakat kısa mesafeli göçlerde bu merkezlere kademeli bir artış söz konusudur. Kadınlar, erkeklere kıyasen daha fazla göç etmektedir (198-199).

2.3.2. İtme- Çekme Kuramı

Raventein'in yanı sıra, Everett Lee tarafından 1965 yılında geliştirilen bu kurama göre, hem göç edilen hem de yaşanan yerde itici ve çekici etkenlerin olduğu belirtilmektedir. Lee'nin göçle ilgili; "yaşanan yer, gidilmesi düşünülen yer, işe sebep olan engeller ve 4- bireysel" olmak üzere dört temel faktör belirlemiştir (Yalçın, 2004,30). Bu kurama göre göç kavramının tanımı; bir insanı yaşadığı yurdundan terk etmeye iten "itici" ile gitmek istediği bölgeye yerleşmesine neden olan " çekici" etkenlerin bileşkesidir (Deniz, Ekinci ve Hülür, 2016, s.20).

2.3.3. Petersen'in Göç Kuramı

İtme çekme etkenlerini ele alan ve göç hakkında düşünen başka bir teorici de William Petersen'dir. Bu teorici çalışmasına, tüm insanların eşit olduğu ve göçün de doğal olduğu görüşüne karşı çıkarak, "herkes eşitse neden bazı insanlar göç ederken bazıları etmiyor" sorusunu sorarak başlar (Petersen, 1958, s.258). Petersen'in araştırmak istediği şey, itme çekme faktörlerinin esas nedenleridir. Bu kuramcı kişisel ve sınıfsal farklılıklar göz dikkate alınarak 5 tür göç önermiştir. Bunlar; İlkel, zoraki, yönlendirilmiş, serbest ve kitlesel göçlerdir.

2.3.4. Kesişen Fırsatlar Kuramı

1940'ta Stouffer tarafından önerilen bu kuram; toplumsal aktivist olma yönüyle kişinin göç etme sebepleri ile göç kararına odaklanmaktadır. Göç olgusu için, kilit noktaları varış noktasındaki uzaklık ve olanaklardır (s.846). Buna karşılık Jansen (1970, s.11) ise, varış ülkesindeki iş fırsatlarına değinmekte, gidecek kişi sayısının iş olanaklarının çokluğuyla mütenasip olduğunu teyit etmektedir. Aslında Stouffer tarafından öne sürülen teori, daha çok emek ve ekonomik göçlerde belirgin olduğu görülmektedir (Tatlıdil, 1993, s. 63).

2.3.5. İlişkiler Ağı Kuramı

Bu kuramın esasında göçmenlerin göç edilen ile kaynak ülke arasında kurdukları toplumsal bağ ve bu bağın daha fazla göçe etkisidir. Bu ilişkiler hemen

hemen her sosyal tabana ve değişkenle ilgili olarak güçlü ve zayıf olabilir. Abadan Unat'a (2002,s.18) göre, bu kuramın ana noktasını oluşturan ilkeler aşağıda sunulmuştur:

- 1- Göçmenlerin kişilerarası ilişkiler ağı,
- 2- Menşe ülkede yaşamış olan eski göçmenler,
- 3- Yeni göçmenler ve göçmen olmayanlar arasındaki ortak köken, akrabalık ve dostluk bağları.

2.3.6. İşgücü Göçünün Yeni Ekonomi Kuramı

1990'larda Oded Stark tarafından geliştirilmiş ve neo-klasik modele dayanmaktadır. Bu kuram, neo- klasik temellere dayansa da, bu modelin bazı varsayımlarını reddetmekte ve göç için yeni bir yaklaşım getirmektedir. Stark, göç olgusu meydana geldiğinde, göç eden kişinin ailesinin rolüne odaklanmaktadır. Toksöz (2006, s.20) göre, göç olayı sadece gidilecek yer ile menşe ülke arasındaki ücret farkından değil, aynı zamanda yoksulluk, gelir eşitsizliği, güvensizlik vs. sebeplerden de kaynaklanmaktadır. Bunun yanında iltica olayının istikrarsız piyasalarda sermaye sağlama aracı olduğundan ve bunun neticesinde tarımla ilgili firmalar kapitalist firmalara dönüştüğü söylenmektedir. Göç, bütün aile bireylerince değil, ailenin bir kısmı tarafından yapılmakta, dolayısıyla ailenin toplam geliri artmakta ve risk azalmaktadır (Hagen-Zanker, 2008 s.12).

2.3. Mülteci Öğrencilerin ve Okul Müdürlerinin Karşılaştıkları Zorluklar

Dünyada zorla yerinden edilen insanların sayısı aşağı yukarı 80 milyon olduğu tahmin edilmektedir (Ercan ve Kul,2021, s.3). Bu sayının yarısından fazlasını 18 yaşın altındaki çocuklar oluşturmaktadır (BMMYK, 2019). Ülkeleri dışında yaşayan çocukların üçte biri mültecidir (BMÇYF, 2018). MD, (2022) verilerine göre, Türkiye'de toplam 1 milyon 767 bin 63'ünü yani (%47,3) 0-18 yaş arası çocuklar oluşmaktadır.

Araştırma yapılan Ankara'nın bir ilçesinde yaşayan mültecilerin tamamına yakını Suriyelidir. Ankara'da yaşayan Suriyeli mültecilerin sayısı ise, (100.192) kişidir (Mülteciler Derneği, 2022). Bu Bölgede yaşayan mülteci ailelerin çoğu yoksuldur. 2011 Orta Doğu krizinde kaçan mültecileri sayısı olarak diğer mülteci alan ülkelere kıyasen en fazla T.C. barındırmaktadır. Ancak bu insanlara Türkiye'nin yapmış olduğu yardımlar ve nakdi yardım programlarına rağmen halen Suriyeliler yoksulluk ve kaynak yetersizliği yaşamaktadırlar (Arar, 2022, s.102). Dolayısıyla bu ailelerin çoğu fakir olduklarından dolayı gecekonduda yaşamaktadır. Türkiye Cumhuriyeti Devleti ülkesinden savaş ve çatışmalar nedeniyle göç eden Suriyeli mülteci ailelerinin okul çağında olan çocuklarına okula devam etmeleri için her türlü desteği sağlamaktadır.

Ancak bu insanlar 2011 yılından bu yana aynı mahallede yaşamakta ve esnaflarına kadar Suriyeli vatandaşıdır. Mültecilerin yoğun olarak aynı bölgede yaşamaları; kendi ana dillerini konuşmaya, kendi esnaflarından alışveriş yapmaya, mülteci çocukları ise, yaşadıkları mahallede Türk olmadığı veya az olduğu için kendi Suriyeli arkadaşlarıyla oynamaya ve Arapça konuşmaya maruz bırakmıştır. Bu yüzden mülteci aileleri Türkçe öğrenme ve çocuklarını okula gönderme konusunda ilgisizler. Dolayısıyla gerek Suriyeli mülteci ailesi, gerekse çocukları Türk kültürüne bir türlü uyum sağlayamamıştır. Arar (2022), mülteci öğrencileri ev sahibi ülkenin dilini tam olarak bilmemesi hem eğitim kurumlarına erişim hem de entegrasyon konusunda en büyük engeldir (s.110). Ayrıca bu insanların yoksul olması ve aynı mahallede ve okulda nüfus olarak kalabalık olması, çocukların eğitimini olumsuz etkilemektedir.

Okulda mülteci öğrenci sayısının ev sahibi ülkenin öğrencilerinden fazla olması, ev sahibi çocuklarının akademik başarısını da olumsuz etkilemektedir. Mülteci öğrencilerin ve okul müdürlerinin karşılaştığı zorluklar ise; "dil sorunu, uyum, iletişim ve davranış sorunu, sosyo ekonomik yetersizlik sorunu, akademik başarı sorunu ve okul –aile işbirliği sorunudur. Mülteci öğrencilerle yaşanan sorunları çözmek için MEB başta olmak üzere PİCTES, Halk Eğitimi ve İŞKUR tarafından gerekli hizmet ve imkânlar sunulmaktadır. Katılımcılar, MEB tarafından Suriyeli mülteci öğrencilerin eğitimine yönelik PİCTES proje kapsamında devlet okullarına ücretli öğretmenlerin gönderildiği ifade edilmiştir. Yine bu proje kapsamında bu çocukların eğitimlerini desteklemek için, çanta, tablet, akıllı tahta, güvenlik, temizlik personeli vb. yardımlar sağlanmıştır.

Okul müdürlerinin görüşlerine göre, mülteci öğrencileri eğitim-öğretime Türk öğrencilerden hiçbir ayırım yapılmadan dahil edilmiştir. Türkiye’de eğitim- öğretim ücretsizdir, ders kitapları ücretsizdir, kırtasiye yardımları yapılmaktadır ve Türkiye Cumhuriyeti’nin Türk öğrencisine sağladığı bu yardımlardan mülteci öğrencileri de eşit bir şekilde yararlanmaktadır. Üstelik mülteci çocukların olduğu okullara fazladan temizlik malzemesi, fazladan öğretmen desteği sağlanarak Türkçe okuma- yazma kursları açılmakta ve güvenlik personeli verilmektedir. Sunulan eğitim - öğretim imkanlarının fazlası sağlanmıştır. Ancak mülteci öğrencilerin akademik başarı seviyelerinin düşük olması, okula ve okul kültürüne uyum konusunda sorun yaşamaktadırlar.

Kısaca, okul müdürlerin görüşlerine göre, okullarda mülteci öğrenci sayısının fazla olması, kendi aralarında Arapça konuşmaları, birbirleriyle kavga etme gibi olumsuz davranışları sergilemeleri, Türkçe dil ve iletişim sorunu, mülteci ailelerin maddi sorunları, mülteci ailelerin çocuklarını eğitim konusunda desteklememesi ve ailelerin eğitime karşı ilgisizliği, okul ve aile arasında iletişim kopukluğundan dolayı okul müdürleri ciddi sorunlar yaşamaktadırlar.

2.4. Türkiye’de Mülteci Öğrencilerle İlgili Çalışmalar

Bu bölümde; Türkiye’de mülteci öğrencilerle ilgili bazı araştırmalara yer verilmiştir. Araştırma konusuyla benzerlik gösteren bu çalışmaların, ortak bulguları kısaca özetlenmişlerdir.

SarıAhmetoğlu ve Kamer’in (2021) Kastamonu’da yaptıkları araştırmalarında, 4 ortaokul öğretmeni ve 8 okul yöneticisi ile görüşmeleri sonucunda yabancı uyruklu öğrencilerle en çok Türkçe dil problemi yaşadıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca akademik anlamda başarısız oldukları okulda bu çocukların fazla olması, dolayısıyla okul ortamında çeteleşme, şiddet olayları vb., meydana gelmesi, devamsızlık, okulu bırakma, ailelerin ekonomik durumlarının düşük olması ve bu çocukların okula yaş olarak büyük gelmesi sıkıntılara sebep olduğundan söz edilmiştir.

Bucak’ın (2021) tez çalışmasında dil sorunu, mülteci öğrencilerin uyum problemi, sayıca fazla olması, ailelerinin ilgisiz olması, Türk ve mülteci velileri arasında iletişim sorunu, yerli velinin yabancı çocukları aynı okulda kabul etmemesi ve

kaynak sıkıntısı dolayısıyla okulun çevrede mülteci okulu olarak anılması sorunları bulgularına ulaşılmıştır.

Alkalay'ın (2020); İstanbul ili Beyoğlu ilçesinde yaptığı çalışma sonucunda, sığınmacı çocukların eğitiminde katılımcıların dil yetersizliği yaşadıklarını dile getirmiştir. Ayrıca bu sorunun haricinde başka sorunlara da ulaşılmıştır. Bunlar; eğitimle ilgili sorunlar, veli ile kaynaklı problemler, okul ile aile arasında işbirliğinin olmayışı ve davranış sorunlarıdır. Kısaca, bu çalışmada karşılaşılan sorunların sebepleri ve sorunlara yönelik çözüm önerileri araştırılmıştır.

Karadağ, Su, Dulay ve Ütük'ün (2020); Gaziantep ili Şehitkamil ilçesinde "Suriyeli öğrencilerin eğitim sistemine entegrasyonunda okul yöneticilerin karşılaştıkları sorunlar" isimli araştırmalarında, 3 ilkokul ve 3 ortaokul toplam 6 okul yöneticisi ile görüşme yapılmıştır. Araştırma sonucunda, okul yöneticileri dil sorunu, uyum ve davranış sorunu, akademik yetersizlik sorunu ve veliler arasında işbirliği sorunu sonuçlarına ulaşmışlardır.

Küleççi Akyavuz, Gezeroğlu ve Toma'nın (2020) araştırmalarında, Suriyeli Suriyeli çocuklarının okulda fazla olması, derslik yetersizliği, okullarda temizlik malzemesi sıkıntıları, ailelerinin maddi sıkıntılar yaşaması, aile içi şiddet olayları, mülteci çocukların aileleri tarafından ihmal edilmesi ve mülteci ailelerinin sürekli adres değiştirmesi problemi yaşanan sorunlar olarak ortaya çıkmıştır..

Esen'in (2020) araştırmasında elde edilen bulgular; üç aşamada değerlendirilerek sunulmuştur. Birincisi, Suriyeli çocukların eğitime ilişkin çalışmalar, yaşanan sıkıntılar ve bu çalışmaların sonuçlarının neler olduğu değerlendirilerek sunulmuştur. Bu aşamada katılımcıların çoğu bu öğrencilerin eğitim sistemine dahil edilmesi hususunda olumlu cevap verirken, fakat bu çocukların uyum eğitiminden geçmeden okullara kayıtların yapılması sorunlara neden olduğunu ifade etmişlerdir

İkincisi, eğitim- öğretim sürecinde Suriyeli çocuklarla ve velileriyle karşılaşılan sorunlar analiz edilmiştir. Bu aşamada elde edilen veriler, dil ve iletişim sorunları, disiplinsizlikleri, davranış sorunları, temizlik sorunları, veli ilgisizliği ve kültürel farklılıklar sorunları ile karşılaştıklarını bildirmişlerdir. Üçüncüsü, Suriyeli çocuklarının eğitim – öğretim sürecine dahil edildikten sonra, bu çocukların okula uyumları, davranış durumları ve bu çocukların akademik başarılarıyla ilgili gelişim ve

tecrübeleri hakkında değerlendirme yapılmıştır. Bu aşamada elde edilen veriler, katılımcıların çoğu Suriyeli çocukların eğitime başladıktan sonra olumlu ilerleme kaydettiğinden bahsetmiştir. Suriyeli çocuklarının davranış durumları konusunda öğretmenlerin çoğu olumsuz görüş bildirmiştir. Akademik başarı konusunda, katılımcıların bazıları bu durumun öğrenci ve dersten derse farklılık gösterdiğini ifade etmiştir. Son olarak katılımcıların Suriyeli öğrencilerin eğitiminde yaşanan problemlerle ilgili önerilerine yer verilmiştir.

Kandemir ve Aydın'ın (2020) çalışmasında, görüşülen okullarda yabancı uyruklu öğrencilerin eğitime yönelik yapılan çalışmalar, yaşanan problemler, Türk öğrencilerinin yabancı uyruklu öğrencilerinden etkilenme durumları ve okullarda yabancı uyruklu öğrencilerin eğitiminde yaşanan sorunlarla ilgili katılımcıların görüşleri incelenmiştir.

Araştırmadan elde edilen veriler dil- iletişim sıkıntısı, mülteci ailenin kendi içinde sorunlar, ayrıca öğretmenler, akademik ve oryantasyon sorunlarından bahsetmiştir. Bunlara ek olarak, Türk ve yabancı uyruklu öğrencilerin birbirinden etkilenme konusunda; okul yöneticileri, Türk öğrencileri derslerinde başarılı olan yabancı uyruklu öğrencilerden olumlu olarak etkilendiklerini, öğretmenler ise, öğrenciler arasında kültürlerarası etkileşim sağlandığını ifade etmişlerdir. Olumsuz etkilenme konusunda ise; Türk öğrencilerin yabancı uyruklu öğrencilerin disiplinsiz davranışlarını örnek aldıklarını katılımcılar tarafından belirtilmiştir. Katılımcıların yabancı uyruklu öğrencilerle ilgili yaşanan problemlere yönelik çözüm önerileri için görüşleri; rehberlik, akademik eğitim, Türkçe dil eğitimi, ayrıca bu önerilere ek olarak okul yöneticileri yabancı uyruklu öğrencilerin ekonomik açıdan desteklenmeleri gerektiğini vurgulamışlardır.

Özenç ve Saat'in (2019)'da 20 ilkokul sınıf öğretmeni ile yaptığı çalışma sonucunda elde edilen bulgular, katılımcıların tamamına yakını, Suriyeli öğrencilerle en fazla iletişim sorunu yaşadıkları ifade edilmiştir.

İçöz'ün (2019) Antalya ili Konya altı ilçesine bağlı beş ilkokulda görevli 7 okul yöneticisi ve 20 sınıf öğretmeni ile görüşme yapılmıştır. Çalışma sonucunda elde edilen bulgular, dil problemi, kültürel sorun, ilgisizlik, denklik ve diğer sorunlardır. Ayrıca karşılaşılan sorunların çözümleri ile ilgili okullarda yapılan çalışmalar, veli işbirliği, Türkçe dil kursları ve sosyal aktiviteler olmak üzere üç başlık altında ele alınmıştır.

Aslan'ın (2019) çalışmasında, göçmen öğrencilerin yaşadığı temel sorunlar; dil ve iletişim sorunu, göçmen çocuklarının ailelerinin farklı, karmaşık ve kalabalık aile yapıları, sokak yaşamına bağımlılık sorunu, göçmen öğrencilerin arasında uyumsuzluk sorunu, Türk ve göçmen öğrencilerin kültürel farklılık nedeniyle oluşan uyumsuzluk, göçmen çocuklarının psikolojik durumları, göçmen öğrencilerin ailelerinin maddi imkansızlıkları ve kalabalık nüfusa sahip olması, ailenin eğitimsizliği ve çocuklarının eğitimine karşı ilgisiz olması, çocuk işçiliği sorunu, beslenme sorunları (barınma, sağlık ve temizlik), göçmen çocuklarının para yardımı almak için okula gönderilmesi, göçmen öğrencilerinin Türk eğitim sistemine uyum sağlamada güçlük, aidiyetizlik ve savaşın verdiği zarardan kurtulamama sorunları, tespit edilmiştir.

Ergen ve Şahin'in (2019) araştırmalarında, Suriyeli öğrencilerin yoğun olduğu Mersin iline bağlı Toroslar ilçesinde bulunan altı ilkokulda görev yapan 160 sınıf öğretmeninin gönüllü olarak katılım sağlaması ve verilerin anket aracılığı ile toplanarak gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada elde edilen veriler öğretmenlerin; Suriyeli öğrencilerin dil bilmemesi ve matematik becerilerinin yetersiz olması, özellikle yaş olarak büyük olanların okula uyum sorunu, şiddet, Suriyeli velilerin ilgilenmemesi ve rehberlik servisinin yetersiz olması temel sorunlar olarak tespit edilmiştir.

Aydın'ın (2019) tez çalışmasında, Gaziantep iline bağlı Şahinbey ilçesinde ölçüt örnekleme yoluyla seçilmiş 10 okul müdürü ile yüz yüze görüşülmüştür. Görüşme sonucunda elde edilen bulgular ise, katılımcıların tamamı okullarda mülteci sayısının çok olduğunu ve tamamına yakını da dil farklılığı sorununu belirtmişlerdir. Ayrıca katılımcılar tarafından öğretmenlerin göçle birlikte gelen mülteci öğrencilerin eğitimi konusunda hazırlıksız yakalandıklarına dikkat çekilmiştir. Çalışma sonucunda elde edilen bulgulara göre, sorunların çözümü için kapsamlı uyum çalışması yapılmadığı, ancak mülteci öğrencilerle ilgili yaşanan sorunlara yönelik katılımcıların alternatif çözümler buldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Karaağaç ve Güvenç'in (2019) İstanbul ili Ataşehir ilçesine bağlı ilkokullarda görevli olan ve okullarında veya sınıflarında mülteci öğrenci bulunan on dokuz Sınıf öğretmeni ve altı Rehber öğretmenle görüşme yapılmıştır. Katılımcılar, Suriyeli çocukların eğitiminde en çok dil sorunu ile karşılaştıklarını belirtmişlerdir.

Çakmak (2018) Kilis'te devlet okullarında görev yapan yedi ilkokul ve üç ortaokul müdürü ile görüşme yapılmıştır. Çalışma sonucu bulgular; dil –iletişim sorunu, mülteci sayısının fazla olması, Türk ve Suriyeli veliler arası kültürel uyum problemi, disiplin ve davranış sorunu, akademik başarısızlık ve finansal kaynak yetersizliği sorunu tespit edilmiştir.

Kiremit, vd. (2018) araştırmaları; iki Çankırı, sekiz Konya ve dokuz Ankara'da ilköğretim ve ortaöğretimde görevli olan on dokuz öğretmenle yapılmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular; dil sorun, iletişim sorunu, Suriyeli çocukların akranları ile uyum sorunları ve bu öğrencileri eğitim-öğretim sürecine dahil edememek (katamamak) sorunu.

Kardeş ve Akman (2018) çalışmalarında, Ankara'ya bağlı ilçelerde Suriyeli mülteci çocuklarının bulunduğu geçici eğitim merkezlerinde görev yapan 19 öğretmen ile görüşme yapılmıştır. Araştırma bulguları; mülteci çocuklarının dil öğrenme ile okula uyum sorunları yaşadıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca, katılım sağlayanlar Suriyeli öğrencilerin eğitimi için hazırlık yapmadıklarını, kendilerini yetersiz bulduklarını ve mevcut öğretim programını bu çocukların eğitimi için yeterli görmediklerini belirtmişlerdir. Katılımcılar, mülteci öğrencilerin okula uyum sorunlarını çözmek için okula kayıt yapmadan önce dil eğitimi almalarının gerekliliğine vurgu yapmışlardır. Ayrıca katılımcılar tarafından mülteci çocukların yaşadığı travmaların etkisinin azaltılması için sosyal destek hizmetlerinin artırılması önerilmiştir.

Levent ve Çayak (2017) araştırmalarında, farklı derecelerde devlet okullarında yöneticilik yapan otuz okul yöneticisi katılmıştır. Araştırma sonucunda, katılımcıların tamamına yakını, Suriyeli öğrencilerin eğitiminde iletişim sorunu yaşadıklarını belirtmişlerdir.

Erdem (2017) çalışmasında, Afyon Karahisar il merkezine bağlı iki mahallede mülteci öğrencilerin yoğun olarak bulunduğu 2 ilkokulda görev yapan 5 öğretmen ile görüşme yapılmıştır. Araştırma sonucunda, eğitim- öğretim sürecinde mülteci öğrencilerle yaşanan en temel sorun, dil sorunu olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca, katılımcılar okullarında bulunan mülteci öğrencilerin ihtiyaçlarına göre herhangi bir düzenleme yapmadıklarını ve bu öğrencilere Türkçe öğrenmeleri için hazırlık dil eğitimi verilmesinin elzem olduğuna dikkat çekmişlerdir. Bunlara ek olarak; bu

araştırmada katılımcıların mülteci öğrencilere dönük bazı alanlarda mesleki gelişime ihtiyaç duydukları belirlenmiş ve çeşitli önerilerde bulunulmuştur.

Tüm bu araştırmalar sonucu mülteci öğrencilerin yaşadığı ortak sorunların şu başlıklar altında toplandığı görülmüştür

- 1- Dil ve iletişim problemleri
- 2- Akademik yetersizlik
- 3- Mülteci öğrenci sayısının fazla olması
- 4- Kültürel uyumsuzluk
- 5- Disiplin ve davranış sorunu
- 6- Mülteci ailelerinin çocuklarının eğitime karşı ilgisizliği
- 7- Okul kaynaklarının yetersizliği
- 8- Denklik sorunu (Mülteci öğrencilerin yaşlarından daha düşük sınıflara verilmeleri)
- 9- Psikolojik sorunlar
- 10- Maddî sıkıntılar
- 11- Okul-aile işbirliği sorunları
- 12- Yerli ve mülteci veliler arasında yaşanan sorunlar

Türkiye’de mülteci öğrencilerle ilgili yapılan araştırmalarda, okul yöneticileri ve öğretmenlerin karşılaştıkları sorunlara ilişkin öne çıkan ortak bulgular yukarıda madde halinde sunulmuştur. Mülteci çocuklarının eğitiminin gerek okul ortamına, okul kültürüne uyum ve okulda başarı göstermeleri için, gerekse Türk toplumuna entegrasyon olmaları veya uyum sağlamaları için önemli olduğu ortadadır.

Bu araştırmalar sonucu mülteci öğrencilerin eğitiminde yaşanan sorunların çözümü için araştırmacıların izledikleri yollar ise kısaca; okul yöneticileri ve öğretmenler mülteci öğrencilerin eğitiminde karşılaşılan sorunlara yönelik kendi imkanları dahilinde başta dil sorunu olmak üzere gerekli çalışmalarını yapmışlar ve bu sorunlara ilişkin önerilerde bulunmuşlardır. Ancak konuyla ilgili araştırmalar incelendiğinde, mülteci öğrencilerin eğitiminde yaşanan sorunların çözümüne yönelik yapılan tüm çalışmalara rağmen sorunların çözülmediği ortadadır.

3. ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada, nitel yöntem benimsenmiştir. Bir araştırmacı fenomenolojik, etnografik ve diğer desenler değil de nitel bir çalışma tasarlayabilir, fakat eğitim konusunda ise, en çok temel nitel araştırma kullanılır (Merriam, 2018, s, 22-23). Bu çalışma temel nitel araştırma çerçevesinde yürütülmüş, amacı katılımcıların bir süreçte deneyimlerini nasıl anlamlandırdıklarına odaklanmaktır. Merriam'a (2018) göre, temel nitel araştırmalarda veriler; görüşme, gözlem, doküman inceleme aracılığı ile toplanır ve araştırma sorusuna hitaben tümevarımsal olarak analiz edilir (s.36). Veriler; görüşme yolu ile elde edilmiştir. Araştırma, Ankara'da devlet okullarında yoğun olarak bulunan mülteci öğrencilerin eğitim gördükleri okullarda okul müdürlerinin yaşadıkları sorunları ve çözüm yollarını tespit etmeyi amaçladığından, temel nitel araştırma yöntemi tercih edilmiştir. Bu araştırma kapsamında müdürlerle görüşme yapılmıştır. Bu araştırma ile ilgili nitel araştırmaların raporlanmasında kullanılan COREQ: 32 maddelik kontrol listesi Ek 4'te sunulmuştur.

3.2. Katılımcıların Seçimi

Araştırmanın katılımcılarını Ankara'da MEB'e bağlı 11 ilkokul ve 6 ortaokul, toplam 17 okul müdürü oluşturmaktadır. Nitel bir çalışmada örneklem sayısının belirlenmesi, toplanan verilerin doygunluk düzeyine bağlıdır. Verilerin tekrarlaması sonucunda doygunluğa ulaşılması elde edilen verilerin dışında yeni verilere ulaşamayacağı varsayıldığında, veri toplama işlemi sona ermektedir (Lincoln ve Guba, 1985. s.222; Merriam, 2018, s.79). Araştırmanın amacına yönelik ortaya koyulan problemin makul aralığına dayalı olarak en az bir örneklem büyüklüğünün belirlenmesini önermektedir (Patton, 2016, s.246). Bu çalışmada katılımcı sayısının belirlenmesinde kodların "doyum noktasına" ulaşması temel alınmıştır. Dolayısıyla araştırmacı, 17 okul müdürü ile yapılan görüşme sonrasında verilerin tekrarlandığını ve doyuma ulaşıldığını gözlemlemiş ve veri toplama sürecini sonlandırmıştır.

Katılımcılar belirlenirken amaçlı örnekleme türlerinden ölçüt örnekleme türü tercih edilmiştir. Nitel araştırmalarda bu yöntem araştırmacı tarafından önceden

geliştirilir (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s.118). Patton'a (2018) göre, örneklem seçilirken daha fazla bilgi sahibi olan kişilerin seçilmesi ve örneklem sayısı konusunda esnek olunması gerektiği vurgulanmaktadır (s.238). Örneklem seçiminde mülteci öğrencilerin en fazla bulunduğu okul ve bu okulda müdürün en az bir sene hizmet süresi olması ve bu müdürün görüşmeye katılım sağlaması için gönüllü olması ölçüt olarak belirlenmiştir. Görüşmecilerin tercihinde 2021 yılının Kasım ayında Ankara ilinde mültecilerin yoğun olarak buldukları bölgelerdeki okullarla tek tek görüşerek mülteci öğrencilerin sayıca fazla olduğu okullar belirlenmiştir. Okul müdürleri; Mİ1, Mİ2, Mİ3,..., MO15, MO16, MO17, şeklinde kodlama yapılmıştır. "M" Müdürü ifade etmekte; "İ" ilkokulu "O" ortaokulu ifade etmektedir. Etik nedenlerle katılımcıların isimleri ve buldukları okullar gizli tutulmuştur. Çalışmaya katılanların kişisel özellikleri aşağıda Tablo 2'de ve bu katılımcılardan toplanan verilere göre okullarda mevcut içerisindeki mülteci öğrenci sayısı Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 2: Okul müdürlerinin kişisel özellikleri

Toplam Müdürlükteki Hizmet Süresi Bulduğu Okuldaki Müdürlük Hizmet Süresi	Katılımcı Kodu	Cinsiyet	Yaş	Branş	Eğitim Durumu
15-2	Mİ1	Erkek	58	Sınıf Öğretmeni	Lisans
3-2	Mİ2	Erkek	44	Sınıf Öğretmeni	Lisans
13 -8	Mİ3	Kadın	45	Sınıf Öğretmeni	Lisans
14-7	Mİ4	Erkek	54	Rehberlik	Yüksek Lisans
3-3	Mİ5	Erkek	37	Sınıf Öğretmeni	Yüksek Lisans
10-8	Mİ6	Erkek	42	Sınıf Öğretmeni	Yüksek Lisans
1-1	Mİ7	Erkek	33	Eğitim Bilimleri Öğretmeni	Lisans
2-2	Mİ8	Kadın	51	Sınıf Öğretmeni	Yüksek Lisans
2-2	Mİ9	Erkek	38	Sınıf Öğretmeni	Lisans
7- 1	Mİ10	Erkek	42	Sınıf Öğretmeni	Lisans
12-6	Mİ11	Erkek	62	Sınıf Öğretmeni	Lisans
3-3	MO12	Erkek	42	Tarih Öğretmeni	Lisans
4-3	MO13	Erkek	34	Sosyal Bilgiler	Lisans
3-3	MO14	Erkek	40	Sosyal Bilgiler	Yüksek Lisans
2-2	MO15	Erkek	38	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	Lisans
3-3	MO16	Kadın	40	İngilizce	Lisans
3-3	MO17	Erkek	33	Teknoloji ve Tasarım	Doktora

Tablo 2’de görüldüğü gibi görüşme yapılan okul müdürlerinin 3’ü kadın, 14’ü erkektir. Bu müdürlerin 11’i ilkokulda ve 6’sı ortaokulda görev yapmaktadırlar. Görüşme yapılan okul müdürlerinin buldukları okuldaki müdürlük hizmet süresi ortalama 1-8 yıl arasındadır. Katılımcıların yaş ortalaması 33-62 aralığındadır. Katılımcıların eğitim durumu; 11’i lisans, 5’i yüksek lisans ve 1’i doktora’dır. Katılımcıların branşı; 9’u Sınıf öğretmeni, 1’i Rehberlik, 1’i Eğitim bilimleri öğretmeni, 1’i Tarih öğretmeni, 2’si Sosyal bilgiler, 1’i Din kültürü ve ahlak bilgisi, 1’i İngilizce ve 1’i Teknoloji ve tasarımıdır.

Tablo 3: 2021- 2022 eğitim öğretim güz döneminde, okul müdürlerinden alınan verilere göre okullarda mevcut içerisindeki mülteci sayısı

Okul Türü	Mevcut	Mülteci	Mülteci Yüzdesi
İlkokul	1080	134	12.41%
İlkokul	745	455	61.07 %
İlkokul	700	355	50.71%
İlkokul	682	350	51.32%
İlkokul	667	122	18.29%
İlkokul	630	350	55.56%
İlkokul	468	139	29.70%
İlkokul	450	443	98.44%
İlkokul	425	400	94.12%
İlkokul	350	264	75.43%
İlkokul	165	36	38.69%
Ortaokul	1680	650	38.69%
Ortaokul	1000	126	12.60%
Ortaokul	670	118	17.56%
Ortaokul	507	247	48.72%
Ortaokul	500	420	84.00%
Ortaokul	340	290	85.29%

Tablo 3’te görüldüğü gibi, 11 ilkokul ve 6 ortaokul toplam 17 okul müdürü ile görüşülmüştür. Görüşme yapılan okullar, Ankara’da bulunmaktadır. Araştırmanın gerçekleştiği bölgede yaşayan mültecilerin çoğu Suriyelilerden oluşmaktadır. Ayrıca bu mülteci ailelerin çoğu gecekonduda yaşamaktadır. Bu bölgede yaşayan mülteci nüfusu yoğun olduğu için mülteci aileleri gerek evde gerekse dışarda ve hatta esnaflarına kadar kendi ana dillerini konuşmaya maruz kalmaktadırlar. Okullarda

mülteci öğrenci sayısı oldukça fazladır. Örneğin, Tablo 3 incelendiğinde, mevcut öğrenci sayısı 450 olan bir ilkokulun, 443'ü mülteci öğrenci ve yine bir ilkokul mevcut öğrenci sayısı 425 ve bu sayının 400'nü mülteci öğrenci oluşturmaktadır.

Benim gözlemime göre, bu öğrenciler okullarda yoğun olarak buldukları için kendi ana dillerini konuşmaktadırlar. Bu öğrenciler kendi dillerini konuştukları için Türkçe öğrenemiyorlar ve Türkçe bilmedikleri için de öğretmenlerin derste anlattıklarını anlamıyorlar, derse odaklanamıyorlar, bu yüzden bu öğrencilerin akademik başarıları düşmektedir.

Okul müdürlerinin görüşlerine göre, bazı mülteci aileleri Türkçe eğitime, Türkçe öğrenmeye karşı ve Türk toplumuna uyum ya da entegre konusunda ilgisizler. Çünkü, bu ailelerin geldikleri ülkenin dili ve kültürü farklıdır. Mülteci aileler çocuklarının okula devam etmelerine önem vermemektedir. Bu aileler okula yanlış ev adresi vermekte, veli toplantısına katılmamakta ve çocuklarının okulda yaptıkları olumsuz davranışları (kötü söz söyleme, birbirleri ile kavga etme vs.) takip etmemektedirler. Dolayısıyla, okul müdürleri bu ailelerin ilgisizliği ve okullarda mülteci öğrencilerin sayıca fazlalığı yüzünden öğrencilerle dil- iletişim, akademik, davranış, okul -aile arası vs. sorunlar yaşamaktadırlar. Bu bilgiler okul müdürlerinin görüşlerinden elde edilmiştir.

Araştırmacı, görüşme esnası katılımcıların mülteci öğrencileri ile Türk öğrencilerinden daha fazla ilgilendiklerini, bu öğrencilerin okula uyumu, Türkçe öğrenmeleri için PICTES projesi, Halk Eğitimi desteğiyle veya MEB'nin sunduğu imkanı dahilinde Türkçe dil kursu açarak, ellerinden geleni yaptıklarını gözlemlemiştir. Ayrıca mülteci ailelerine Türkçe öğrenmeleri ve Türk toplumuna uyum sağlamalarını desteklemek amacıyla bazı okullarda aile eğitimi verildiği katılımcılar tarafından ifade edilmiştir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veriler görüşme yoluyla elde edilmiştir. Merriam'a (2018, s.86-87) göre, nitel araştırmalarda "görüşme", bir kişinin başka bir kişiden bilgi almasıdır. Görüşme, görüşmeci ve katılımcının birlikte katıldığı çalışma alanı için hazırlanmış sorular yüz yüze ve çevrimiçi şeklinde yapılabilir (Turan, 2021, s.284).

Nitel araştırmalarda görüşmenin amacı, katılımcının bakış açısını öğrenmektir (Patton, 2018, s.341).Okul müdürleri için görüşme formu hazırlamadan önce araştırmacı tarafından konusuyla ilgili literatür incelenmiştir.Veriler toplanmadan önce  okul müdürüyle n görüşmeler yapılarak görüşme formu oluşturulmuştur. Geliştirilen görüşme sorularının dil, anlam ve içerik bakımından geçerlik ve güvenirliği sağlamak için tez danışmanının görüşü alınmıştır. Tez danışmanından alınan dönütlerle gerekli düzeltmeler yapılarak, görüşme formu hazırlanmıştır. Verilerin toplanması için okul müdürlerinin kendi istekleri ile katılım sağlamaları dikkate alınarak onay alınmıştır. Bu doğrultuda çalışmanın nerede ve ne zaman grşleceğine karar verildikten sonra yüz yüze görüşmeler yapılmıştır.

3.4. Müdür Görüşme Formu

Bu araştırmada görüşme yöntemi uygulanmıştır. Merriam'a göre, görüşme yönteminde araştırmacı ve katılımcının aynı ortamda beraber bulunduğu, araştırma konusuna yönelik hazırlanan sorulara konuşma esnasında cevaplandırıldığı bir veri toplama tekniğidir (2018, s.85). Okul müdürleri ile yapılan görüşmelerde veri toplama aracı olarak kullanılan "Müdür görüşme formu" Ek 2 ve Ek 3'te iki bölümden oluşmaktadır yer almaktadır. Birinci bölümünde okul müdürlerinin yaş, cinsiyet, öğrenim durumu, branşı, müdürlükteki hizmet süresi gibi katılımcının kişisel özellikleri ve okul müdürlerinin görev yaptėı kurumla ilgili okulda mevcut ğrenci sayısı, mülteci ğrenci sayısı, sınıf mevcudu ve ğretmen sayısı yer almaktadır, ikinci bölümde ise, araştırma konusuna ilişkin okul müdürleri için 12 tane temel araştırma sorusu yer almaktadır. Araştırma sorularına sonda soruları da eklenerek soruların içeriği araştırmanın temel problemi de dikkate alınarak geliştirilmiştir.

3.5. Veri Toplama Süreci

Okul müdürleri ile görüşme yapılmadan önce 13.10.2021 tarihinde Karabük Milli Eğitim Müdürlüğünden araştırmanın uygulanabilmesi için izin talebinde bulunulmuş ve çalışmanın yapılması için 27.10.2021 tarihinde uygulama izni alınmıştır (Ek 1).

Araştırmacıya ve okul müdürlerine uygun olan gün ve zaman aralıkları belirlenerek bir takvim oluşturulmuştur. Görüşme tarihi belli olduktan sonra katılımcıların rızası alınarak gerçekleştirilmiştir. Müdürlerle görüşmeden önce araştırmacı tarafından hazırlanmış olan sorular sorularak notların alınacağı ve elde edilen verilerin gizli kalacağı, bu verilerin bilimsel bir çalışma için toplanacağı bilgisi verilip muvafakat alınmıştır.

15.11.2021 ile 22.01.2022 tarihleri içerisinde, Covit-19 salgını kurallarına uygun şekilde okullarda müdürlerin şahsi odasında, 50 dakikayla 1 saat arasında görüşmeler yapılmıştır. Okul müdürleri ses kaydına onay vermemiştir. Görüşmeler not olarak toplam 102 sayfa ve 893 dakikadan oluşmaktadır.

Araştırmacının saha sürecinde yaşadığı sorunlar ise; katılımcıları tespit etmek için özellikle pandemiden dolayı bazı okullara , dört defa giderek okul müdürünü yerinde bulamamasıdır. Sahada görüşmeyi kabul etmeyen bazı kişiler de olmuştur. Bunun da en önemli sebepler; ya okul müdürü yeni atanmış ve okulda bulunan mülteci öğrencileri ile ilgili bilgi sahibi olmaması ya da okuldaki mülteci ğrencileri Irak Türkmenlerinden oluşmakta ve bu Türkmen ğrencileri ile herhangi bir sorun yaşamadıklarıdır. Araştırmacının yaşadığı diğer bir sorun ise; görüşme esnasında katılımcıların ses kaydını reddetmesi ve dolayısı ile görüşmelerin tamamı not alınarak gerçekleşmesidir.

Okul müdürleri; Mİ1, Mİ2, Mİ3, MO12, MO13, MO14, şeklinde kodlanarak yazıya geçilmiştir. "M" Müdürü ifade etmekte; "İ" ilkokulu "O" ortaokulu ifade etmektedir. "Mİ" ilkokul ve "MO" ortaokul müdürü şeklinde kodlamalar yapılmıştır. Veri toplama süreciyle ilgili bilgiler Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4: Görüşme süreci bilgileri

Katılımcı Kodu	Görüşme Süresi	Görüşme Yeri	Ses Kaydı	Not Alma	Sayfa Sayısı
Mİ1	50 dk	Müdür Odası	Yok	Var	6
Mİ2	1 saat	Müdür Odası	Yok	Var	6
Mİ3	55 dk	Müdür Odası	Yok	Var	6
Mİ4	50 dk	Müdür Odası	Yok	Var	6
Mİ5	1 saat	Müdür Odası	Yok	Var	6
Mİ6	57 dk	Müdür Odası	Yok	Var	6
Mİ7	1 saat	Müdür Odası	Yok	Var	6
Mİ8	1 saat	Müdür Odası	Yok	Var	6
Mİ9	53 dk	Müdür Odası	Yok	Var	6
Mİ10	58dk	Müdür Odası	Yok	Var	6
Mİ11	55dk	Müdür Odası	Yok	Var	6
MO12	50dk	Müdür Odası	Yok	Var	6
MO13	59dk	Müdür Odası	Yok	Var	6
MO14	52dk	Müdür Odası	Yok	Var	6
MO15	1saat	Müdür Odası	Yok	Var	6
MO16	56dk	Müdür Odası	Yok	Var	6
MO17	1saat	Müdür Odası	Yok	Var	6

3.6. Verilerin Analizi

Merriam'a göre, nitel araştırmalarda veri analizi, araştırma sorularını yanıtlamak için kullanılan bir süreçtir. Veri analizinin uygulamadaki amacı araştırma sorularına yanıtlar bulmaktır. Bu yanıtlar aynı zamanda kategoriler, temalar ve bulgular olarak da adlandırılmaktadır (2018, s.168). Bu araştırmada görüşme yapılmıştır. Görüşme formunda yer alan temel ve sonda sorulara örnek olarak; "Mülteci öğrencilerle ilgili yaşadığınız temel sorunlar nelerdir? Bu sorunları kaç başlık altında toplarsınız?" Yöneticilik görevini yapmakta olduğunuz okulda dil veya iletişim sıkıntısı yaşıyor musunuz? Yaşadığınız dil ve iletişim sorununun sebebi nedir? Nasıl çözüyorsunuz? Anlatır mısınız? Dil sorununun çözümüne yönelik neler yaptınız? Açıklar mısınız? Varsa, bu Sorunu nasıl çözdünüz?" Mülteci öğrencilerin eğitiminde karşılaştığınız sorunlara yönelik çalışmalar yaptınız mı? Varsa, yaptığınız çalışmalar nelerdir? Bizimle paylaşır mısınız? Yoksa, siz olsaydınız ne gibi çalışmalar yapardınız?" Sorusu verilebilir.

Görüşme formu hazırlanırken okul müdürlerinin mülteci öğrencilerin eğitimleri sırasında karşılaştıkları sorunları açıklayacak yapılandırılmış sorulara yer verilmiştir. Bu sorular ile okul müdürlerinin yaşadıkları sorunları ve bu sorunlara yönelik çözüm yolları belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırmada görüşme formundan yararlanılarak, okul

müdürleri ile yüz yüze görüşmeler sonucunda ulaşılan veriler tümevarımsal içerik analizi tekniği kullanılarak çözümlenmiştir. Bu bağlamda Miles ve Huberman'ın (1994), tümevarımsal ile alakalı tavsiye ettikleri teknik; 1-kodlama, 2-kategorileştirme ve 3-temalara ayırmadır. Tümevarımcı analizde, toplanan verilerin daha teferruatlı incelenmesini gerektirir. Ayrıca tekrarlanan verilerden içerik analizi ile derinlemesine bir işlem yapılarak yeni kavramlar ortaya çıkarılır. Buradaki asıl işlem birbirine ve ilişkili olan veriler (alt kategoriler), belli kavramlar (kategoriler) ve temalar bağlamında birleştirilerek yorumlar, kat sistematik olarak analiz edilir (Neuman, 2012, s.663).

Bu çalışmada tümevarımsal analiz, katılımcıların mülteci öğrencilerin eğitiminde karşılaştıkları sorunlara ilişkin sorulara verdikleri yanıtlardan elde edilen veriler birer alt kategori olarak adlandırılmakta olup, bu alt kategorilerden birbirine benzeyenleri bir araya getirerek beş kategori ve üç tema elde edilmiştir. Kategoriler “dil öğrenimi, uyum, iletişim ve davranış problemi,“sosyo ekonomik yetersizlik, akademik başarı ve okul-aile işbirliği” sorunudur. Temalar, “okul müdürlerinin mülteci öğrencilerle yaşadıkları sorunlar, yaşanan sorunlara ilişkin çözüm yolları ve çözüm önerileri” olmak üzere 3 tema altında ele alınıp, katılımcıların sorulara verdikleri cevaplardan yapılan alıntılarla desteklenerek okuyucunun anlayabileceği şekilde düzenleyerek yorumlanmıştır.

Görüşmeler 50 dakikadan bir saate kadar sürmüştür. Veriler görüşmeye katılan 11 ilkokul ve 6 ortaokul müdürlerinin görüşlerinden toplanmıştır. Görüşmelerde okul müdürlerinin tamamı ses kaydını kabul etmemiştir.

Veriler sadece not alınarak elde edilmiş olup, daha sonra temize çekilmiştir. Alınan notlar temize çekildikten sonra elde edilen verilerin geçerliği ve güvenilirliğini sağlamak için görüşme yapılan okul müdürleriyle e-mail ve whatsapp üzerinden tekrar görüşerek kontrol etmeleri sağlanmıştır. Alınan dönütlerden sonra gerekli düzeltmeler yapıp, ardından kodlar, kategoriler ve temanın oluşturulması aşamasına geçilmiştir.

3.7. Araştırmacının Rolü

Nitel çalışmalarda çalışmayı yapan kişi, araştırmanın temel aracıdır. Araştırmacı, katılımcılarla doğrudan iletişim kurar ve sahada edindiği tecrübeleri ulaştığı bulguların analizinde kullanır, bu şekilde doğal araştırma sũrecinin bir parçası olur (Yıldırım ve şimşek, 2016, s.44). Nitel araştırmalarda, araştırmacının çalışacağı konuyla ilgili literatũrũ iyi bilmesi, araştırmanın amacına gũre çalışma grubu seçimi ve verileri toplamak için uygun araç sũrelerin geliştirilmesi açısından ũnemlidir (Creswell, 2020, s.51-55).

Araştırmacı, konusuyla ilgili literatũr taraması yapmış ve veri toplama araçlarını alanyazın kapsamında teorik ve kavramsal bir çerçevede yũrũtmũřtũr. Bu alanda edindiği bilgiler ve araştırmacının 2 ay sũreyle Tũrk Kızılayı'na bağlı mũlteci çocukların bulunduğu bir kreşte ve 5 yıl sũreyle bir devlet hastanesinde Arapça-Tũrke tercũman olarak edindiği deneyimler sonucunda araştırmacının okul mũdũrlerinin mũlteci ũđrencilerle karşılaştıkları sorunlar hakkında bilgi birikimine sahiptir.

Araştırmacı sahip olduğu ũn bilgileri analiz sũrecine yansıtılmamaya, objektif olmaya, durumları objektif bir bakış açısıyla yorumlamaya çalışmıştır. Araştırmacı, araştırmanın sonucunu etkileyebilecek yanlılığı azaltmak için katılımcılarla her gũrũřmeden sonra elde ettiği verileri ũzetlemiř, verilerin geçerliliği ve gũvenirliđi için katılımcılardan onay istemiştir. Araştırmacı, not aldığı bilgileri temize geçirdikten sonra e-maile veya whatsapp ũzerinden mũdũrlere iletmiş ve bũylece katılımcı kontrolũ sağlanmıştır. Ayrıca, tez çalışması sũresince, danışman ve konuya ilişkin kaynaklardan yola çıkarak gũrũřülen kişilerden gelen verilenden alt kategoriler, kategoriler, temalar çıkarılmış ve bunlara odaklanılmıştır.

Bu araştırmada, çalışılacak konu seçildikten sonra KBũ, SBE ve MEB'den gerekli olan izinler alınarak mũlteci ũđrencilerin yoğun olarak buldukları okullarla gũrũřerek katılımcı kişiler belirlenmiştir. Konuyla alakalı literatũr taranarak ve gereken okumalar yapılarak konu ile ilişkili bilgi sahibi olunması amaçlanmıştır. Sonda sorular oluşturarak ũ tane okul mũdũrũyle ũn gũrũřme yapılarak forum hazırlanmıştır. Gũrũřmeler ũnce mũdũrlerden randevu alınmış ve mũsait oldukları gũn ve saatte kendi odalarında yapılmıştır. Daha detaylı bilgiye ulaşmak için gerektiği yerde soru listesinde olmayan sorular yũnelmiřtir. Okul mũdũrlerinin mũlteci ũđrencilerin

eğitiminde karşılaştıkları sorunlara yönelik önerileri ile ilgili görüşleri alınarak ve veriler analiz edilerek kategori, alt kategori ve tema konuyla ilişkilendirilerek gruplandırılmıştır. Bu araştırmayla okul müdürlerinin karşılaştıkları sorunlara yönelik çözüm yolları ve geliştirdikleri önerilerin alanyazına katkı sağlaması amaçlanmıştır.

3.8. Araştırmanın Geçerlik ve Güvenirlik

Merriam'a (2018) göre, geçerliğin ve güvenirlüğün artırılması hususunda özellikle çalışmanın etik ilkelere dayalı olarak yapılması gerekmektedir. Okuyucu, detaylı açıklamalar yaparak sonucun mantıklı olduğuna inandırılmalıdır (s.199-200). Geçerlik, doğru bilgiyi elde etmek için gerekli önlemlerin alınmasıdır. Güvenirlik ise, verilerin diğer araştırmacıların değerlendirmesine imkan sunarak teferruatlı bir şekilde tanımlanmasıdır. Yıldırım ve Şimşek'e (2016) göre, nitel çalışmacının dikkat etmesi için önemli konudur (s.284-285). Lincoln ve Guba'nın (1985, s. 300) nitel çalışmalarda geçerlik ve güvenirlik yerine olabileceğini düşündükleri kavramlar vardır. Bunlar aşağıda dört başlık halinde sunulmuştur.

3.8.1. İç Geçerlik (İnandırıcılık)

Nitel araştırmalarda iç geçerlik, araştırmacının araştırma konusunu tarafsız bir şekilde gözlemlemesi anlamına gelir. Araştırma sonuçların doğruluğu, araştırmanın geçerliliğini verir. Elde edilen verilere metin içerisinde yer verilmesi ve araştırmacının sonuca nasıl ulaştığının açıklanması önemlidir (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s. 256).

İç geçerliliği artırmak için katılımcıları belirlerken en çok mülteci öğrencilerin yoğun olduğu devlet okulları seçilmiştir. Araştırmanın veri toplama aşamasında katılımcılara sorulan görüşme soruları, sonda sorularla desteklenerek detaylandırılmıştır. Araştırma sürecinde görüşmeler uygun mekan ve saatte gerçekleşmiş, süre olarak uzun tutularak veri toplaması yapılmış, ayrıca ulaşılan veri kaynaklarına doğrudan yer verilmiştir (Creswell, 2020, s.252-256). Toplanan veriler temize çekildikten sonra verilerin kontrol edilmesi için katılımcılara e-mail veya whatsapp yoluyla tekrar gönderilmiş, üye teyidi sağlanarak iç geçerlilik desteklenmiştir.

Katılımcılardan alınan dönütlerle düzeltilmesi gereken yerlerde düzenleme yapılmıştır. Böylece inandırıcılığın artırılması konusunda görüşmeye katılan

kişilerden bulguların tekrar kontrol edilmesi sağlanmıştır. Merriam (2018)'a göre, “katılımcı teyidi”, görüşme sonunda oluşturulan metinlerin katılımcı tarafından kontrol edilmesidir (s.207). Bu araştırmada inandırıcılığı artırmak ve sonuçlara nasıl ulaşıldığını göstermek için görüşmeler not olarak alınmış ve alıntılar doğrudan sunulmuştur. Kişisel bilgiler görüşme formunda verilmiştir. Katılımcılarla görüşmenin ardından, alınan notlar araştırmacı tarafından metne dönüştürülerek katılımcılara sunulmuş, gerekli gördükleri yerleri tamamlayarak teyit etmeleri istenmiştir.

3.8.2. Dış Geçerlik (Aktarılabirlik)

Dış geçerlik, yapılan bir çalışmanın sonuçlarının ne kadar genellenebilir olduğunu ifade eder. Nitel araştırmalarda, araştırma sonucunda elde edilen verileri manipüle etmeden, örneklemin ve örneklemin seçildiği evrenin eşit olmasına özen gösterilmelidir (Merriam, 2018, s.214-215). Dış geçerliği sağlamak için araştırma bulgularının benzer ortamlara genellenebilmesi için çalışmanın her aşamasında ayrıntılı bir şekilde bilgilendirme yapılmıştır. Araştırmanın konusuyla ilgili ulusal ve uluslararası literatür taranarak teorik çerçeve yazılmıştır. Aktarılabirliğin artırılmasına ilişkin ölçüt örnekleme ve tümevarımsal analiz kullanılmıştır. Mülteci öğrencilerin yoğun olarak buldukları okullar ve okul müdürlerinin bu okulda minimum bir yıl hizmetinin olması ölçüt olarak belirlenmiştir. Görüşmeler katılımcılardan randevu olarak müdür odasında belirlenen müsait zamanda gerçekleşmiştir. İçerik analizi yapılarak verilerden, kategoriler, alt kategoriler ve temalar oluşturulmuştur. Dış geçerliliğini sağlamak için görüşülen kişilerin, kişisel bilgileri ile kimlikleri açıklanmadan ayrıntılı olarak verilmiş, veri toplama süreci ve yöntemleri açıklanmıştır.

3.8.3. İç Güvenirlik (Tutarlılık)

Araştırmanın güvenirliliği, araştırma sürecinde gerekli özenin gösterilmesi ve dikkat edilmesi ile ilişkilidir. Seçilen kişilerin demografik özellikleri tablo halinde sunulması tutarlılığı desteklemiştir. Yıldırım ve Şimşek'e (2016) göre, bu özellikler, bu tür çalışmaları yapacak araştırmacılar tarafından örneklem olarak kullanılabilir (s.261). Merriam (2018.s.211) göre, yapılan araştırmada elde edilen bulguların, başka araştırmacılar tarafından tekrar yapıldığında aynı sonuçlara ulaşarak ulaşamayacağı ile

ilgilidir. Güvenirlik, sosyal bilim araştırmalarında sorunlu bir alandır. Araştırmanın guvenirliği bulguların verilerle tutarlı olmasıdır. Çalışma tekrarlandığında aynı sonuçlar alınabilir. Araştırmacı tarafından konu ile ilgili olarak hazırlanan araştırma sorularının açık bir Şekilde belirtilmiş olması, araştırma sonuçlarının verilerle uyumlu olduğu ve araştırmacının çalışma suresince katılımcıların görüşlerine müdahale etmemiş olması, sadece onları gözlemesi ve dinlemesi i guvenirliliği sağlamıştır. Bu araştırmanın tüm aşamalarında yapılan çalışmalar not alınarak kayıt altına alınmıştır. Toplanan verilerin çalışmada elde edilen sonuçlarla uyumluluğu incelenmiş ve tutarlılık gösterdiği sonucuna varılmıştır.

3.8.4. Dış Guvenirlik (Teyit Edilebilirlik)

Nitel araştırmalarda toplanan verilerin sonuçlarla teyit edilmesi beklenir. Analiz suresinde yapılan kodlamalar, görüşme esnasında alınan notlar saklanır, gerekirse teyit incelemesi stratejisine sunulmak üzere hazır hale gelir ve bir uzman tarafından kontrol edilir. Bu stratejiyi uygulamak için tüm verilerin saklanması önceliklidir (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s.306). Bu çalışmada görüşülen kişilerin araştırmacının konumundan etkilenmemesi açısından gereken özen gösterilmiş ve teyit edilmesi için veriler incelenebilecek Şekilde saklanmıştır.

Ayrıca, hem çalışma suresi hem de çalışma sonucunda ulaşılan veriler tez danışmanınca incelenmiştir. Dış guvenirliği arttırmak için görüşmeye katılan kişilere amaç ve yöntem detaylı olarak anlatılmıştır. Görüşmeler sonucunda elde edilen veriler yorum eklenmeden doğrudan alıntılar yapılarak verilmiştir. Verilerin kategorilere, alt kategoriler ve temalara göre sınıflandırılması aşamasında danışman desteği sağlanmıştır. Bu araştırmanın sonuçları diğer çalışmalarla ilişkilendirilmiş, kullanılan yöntem ayrıntılı bir biçimde tanımlanmıştır. Danışman önerilerinden yola çıkarak veriler kodlanarak ilkokul müdürüne “MI” ve ortaokul müdürüne “MO” sembolleri verilmiştir.

4. DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: BULGULAR

Bu bölümde katılımcılarla görüşme sonucunda elde edilen veriler tablolarda yer almaktadır.

4.1. Okul Müdürlerinin Mülteci Öğrencilerle Yaşadıkları Sorunlar

Okullarda mülteci çocuklarının eğitimindeki sorunlar Tablo 5’te sunulmuştur.

Tablo 5: Müdürlerin karşılaştıkları sorunlar

Tema	Kategori
Karşılaşılan Sorunlar	Dil öğrenimi
	Uyum, iletişim ve davranış problemi
	Sosyoekonomik yetersizlik
	Okul-aile işbirliği
	Akademik başarı

Tablo 5’te görüldüğü gibi okul müdürlerinin yaşadıkları sorunlar; “dil öğrenimi, uyum, iletişim ve davranış problemi, sosyoekonomik yetersizlik, okul –aile işbirliği ve akademik başarı” olmak üzere 5 kategori altında toplanmıştır.

4.1.1. Dil Öğreniminde Karşılaşılan Sorunlar

Okul müdürlerinin mülteci öğrencilerle dil öğreniminde karşılaştıkları sorunlar Tablo 6’dadır.

Tablo 6: Dil öğrenimine yönelik karşılaşılan sorunlar

Kategori	Alt kategori	Katılımcılar	Görüş belirten kişi sayısı
Dil Öğrenimi	Kendi ana dillerini konuşma	Mİ3, Mİ4, Mİ5, Mİ6, Mİ7, MO2, MO4	7
	Mülteci öğrencilerin bazı okullarda sayıca fazla olması	Mİ3, Mİ4, Mİ7, MO4	4
	Dil uyum eğitiminin yetersiz olması	Mİ3, Mİ4, MO3	3
	Ailenin Türkçe öğrenmeye karşı ilgisizliği	Mİ7, Mİ9	2

Tablo 6 incelendiğinde okul müdürleri dil öğreniminde mülteci öğrencilerle karşılaştıkları sorunları şu şekilde açıklamışlardır: kendi ana dillerini konuşma, mülteci öğrencilerin sayıca fazla olması, dil uyum eğitiminin yetersiz olması ve ailenin Türkçe öğrenmeye karşı ilgisizliğidir.

Kendi Ana Dillerini Konuşma

Okul müdürlerinin mülteci öğrencilerle “dil öğreniminde” yaşadıkları sorunlara yönelik görüşleri incelendiğinde, araştırmaya katılan 7 okul müdürü bu öğrencilerin hem okulda hem de aile içerisinde Türkçe yerine kendi ana dillerini (Arapça) konuştuklarından bahsetmiştir. Buna yönelik katılımcıların ifadeleri şu şekildedir:

“Okulumuzun % 98’i mülteci öğrenciden oluşmaktadır. Bu öğrencilerin yaşadıkları bölgenin tamamı Suriyeli olduğu için kendi aralarında Arapça konuşuyorlar ve Türkçe hiç bilmeyerek okula geliyorlar.” (Mİ3)

“Annelerin evde Türkçe konuşmaması ve bu nedenle öğrencilerin okul hayatı dışında oldukça fazla Arapçaya maruz kalması. İletişimi Türkçe bilen öğrenci ve veliler aracılığı ile kısmen çözmeye çalışıyoruz.” (Mİ5)

“Oturdıkları bölgede ve aile içinde tamamen Arapça konuşulduğundan Türkçeyi öğrenememektedirler. Öğrenci velileriyle çevirmen olmadan iletişim kurulamamaktadır.” (MO2)

Mülteci Öğrencilerin Bazı Okullarda Sayıca Fazla Olması

Araştırmaya katılan 4 okul müdürü, mülteci öğrencilerin Türkçeyi öğrenememelerinin sebebi olarak okulda sayıca fazla olmaları ve dolayısıyla Türkçe yerine Arapça konuştukları şeklinde belirtmiştir. Bu durumu katılımcılar şu şekilde ifade etmiştir.

“Mülteci öğrencileri Türkçe öğrenmeden okula başlıyorlar. Okulda da sayı olarak fazla olmaları Türkçe öğrenip, konuşmalarını engelliyor ve kendi anadillerini kullanıyorlar. Türkçeyi bilmedikleri için ciddi bir şekilde dil sorunu yaşıyoruz.” (M14)

“Okulumuzun mevcut sayısı 340, bu mevcut sayı içerisinde 290’ı mülteci olunca, bu çocuklar Türkçe öğrenemiyorlar. Çünkü sayılar fazla ve kendi aralarında Arapça konuşuyorlar.” (MO4)

Dil Uyum Eğitiminin Yetersiz Olması

Katılımcılardan 3 tanesine göre, dil öğreniminde karşılaşılan sorunlar; mülteci çocuklarının ailelerinin Türkçe öğrenmeye karşı ilgi, gayret göstermemeleri, çocukların aileleri tarafından Türkçe öğrenme konusunda desteklenmemeleri ve bu çocukların okula dil uyumu eğitimini almadan başlamalarıdır. Genel olarak okul müdürleri, yaşadıkları en büyük sorunun dil olduğunu ifade etmiştir. Dil sorunu beraberinde de iletişim sorununu getirmektedir. Mülteci öğrencilerin okulda dil bilmemeleri, Türk öğrencileri ile iletişim kuramama, öğretmen ve okul müdürüyle iletişim sağlayamama sorunlarına sebep olmaktadır. Eğitim sürecinde ise dil sorunu, mülteci öğrencinin dersi anlayamamasına, derse olan ilgilerinin azalmasına neden olmaktadır. Bu duruma yönelik katılımcıların görüşleri şu şekildedir:

“Okulumuzda olan mülteci çocukları ve aileleri genelde Türkçe bilmiyorlar ve maalesef öğrenmek için de pek gayret göstermiyor.” (M19)

“Bu çocuklar dil öğrenmeden okula başlıyorlar. Ben bu çocuklarla okullarda yaşanan dil ve iletişim sorununun sebebini, uyum eğitiminin yeterli olmayışı ve istenen hedefe varamayışından kaynaklandığı düşünüyorum.” (MO3)

Ailenin Türkçe Öğrenmeye Karşı İlgisizliği

Katılımcılardan 2’si mülteci ailelerin Türkçe öğrenmeye karşı ilgisiz olduğundan bahsetmiştir. Bu aileler aynı mahallede yaşadıkları için kendi ana dillerini konuşmaya maruz kalıyorlar. Bu yüzden bu aileler çocuklarını dil öğrenme konusunda desteklemekte ilgisiz kalıyorlar. Bu durumu M17 kodlu katılımcı şöyle ifade etmiştir.

“Okulumuzda mülteci öğrencileri daha fazla. Dolayısıyla kendi aralarında Arapça konuşuyorlar. Aileler ilgisiz, Türkçe öğrenmek istemiyorlar. Çocuklarını Türkçe öğrenmek için desteklemiyorlar. Kısaca dil ve iletişim sorunu yaşıyoruz.” (M17)

4.1.2. Uyum, İletişim ve Davranış Problemi

Okul müdürlerinin mülteci öğrencilerle karşılaştıkları uyum, iletişim ve davranış sorunları Tablo 7’dedir.

Tablo 7: Uyum, iletişim ve davranışa yönelik karşılaşılan sorunlar

Kategor	Alt kategori	Katılımcılar	Görüş belirten kişi sayısı
Uyum, İletişim ve Davranışa Yönelik Sorunlar	Okul kurallarına uymama	Mİ1, Mİ3, Mİ4, Mİ6, Mİ8, Mİ10, MO12, MO13, MO15, MO16, MO17	11
	Şiddet eğilimi gösterme	Mİ1, Mİ3, Mİ7, Mİ8, Mİ11, MO12, MO13, MO14, MO17	9
	Dil bilmeme kaynaklı anlaşmazlık	Mİ4, MO12, MO17	3
	Kültüre uyum sağlayamama	MO15, MO17	2

Tablo 7’de görüldüğü gibi, okul müdürlerinin mülteci öğrencilerle yaşadıkları uyum, iletişim ve davranış sorunu; “okul kurallarına uymama, şiddet eğilimi gösterme, dil bilmeme kaynaklı anlaşmazlık ve kültüre uyum sağlayamama” olmak üzere 4 alt kategori altında toplanmıştır.

Okul Kurallarına Uymama

Okul müdürleri uyum ve davranış sorunu kategorisi altında mülteci öğrencilerle karşılaştıkları sorunlara vurgu yapmıştır. 11 okul müdürü, uyum konusunda bu öğrencilerde okul kurallarına uymama sorunu ile karşılaştıklarını belirtmiştir. Örneğin, okula geç gelme, devamsızlık yapma, kurallara itaatsizlik, pandemi nedeniyle maske takmama vs. Bu soruna yönelik katılımcıların görüşleri şöyledir:

“Okul kurallarına uyum konusunda sorunlar yaşıyoruz.Örneğin; okula geç gelme, devamsızlık yapma gibi sorunlar yaşıyoruz.”(Mİ4)

“Okul ve sınıf kurallarına uymama, kurallara uymakta itaatsizlik ve direnme savaştan çıkmışlığın verdiği öfkeyi sınıf ve okula yansıtma.” (Mİ8)

“Bazı mülteci öğrenciler okul kurallarına aykırı davranmakta (örneğin; maskeyi ısrarla takmamak.” (MO16)

Şiddet Eğilimi Gösterme

Araştırmaya katılan 9 okul müdürü, mülteci öğrencilerin kendi aralarında gruplaşma, saldırganlık, şiddet eğilimi gibi konularda davranış sorunlarının olduğundan bahsetmiştir. Mülteci öğrencilerin birbirlerine ve Türk arkadaşlarına karşı sergiledikleri saldırganlık, kavga, zarar verme, akran zorbalığı gibi şiddet eğilimli olumsuz davranışlar sergiledikleri görülmektedir. Örneğin; Mİ7 kodlu katılımcı bu öğrencilerin oyunlarının bile savaşa yönelik olduğunu ifade etmiştir. Savaşa yönelik

oyunlar, şiddet, kavga gibi olumsuz davranışlar bu öğrencilerin geldikleri ülkede yaşadıkları savaşın etkisinden kaynaklanıyor olabilir. Bu soruna ilişkin katılımcıların görüşleri şöyledir:

“Davranış olarak en ufak şeyde kavga ediyorlar, şiddet eğilimler, okul malına zarar veriyorlar, öğretmenlerimizin eşyalarını izinsiz alıyorlar, kurcalıyorlar.” (M11)

“Mülteci öğrencilerinde davranış sorunu çok fazla. Mülteciler arasında çok sorun yaşanıyor. Örneğin; kavga etme, arkadaşlarına zarar verme, akran zorbalığı vs. Yalnız bizim okulda Türk öğrenci çok az olduğu için iki grup arasında ciddi anlamda sorun yaşanmıyor.”(M13)

“Bu öğrenciler çok hareketli ve saldırgan.Teneffüslerdeki tüm oyunlarında nerdeyse şiddet hakim. Kendi aralarındaki kavgaları da çoğunlukla yaralayıcı bir sonuçta noktalanıyordu.Covit-19 sürecinden sonra biraz daha normaleşti.” (M11)

MO12 kodlu okul müdürü bu öğrencilerin okula uyum sorununun bu öğrencilerin sert bir eğitim sisteminden daha demokratik bir eğitime gelmelerinden kaynaklı olduğunu ifade etmiştir.

“Evet, uyum konusunda mülteci öğrenciler sorunlar yaşamakta.Bu çocuklar geldikleri ülkenin okulunun sert anlayış sisteminden daha demokratik bir okul sistemine geçmeleri nedeniyle uyum sağlamada zorlanıyorlar.” (MO12)

Dil Bilmeme Kaynaklı Anlaşmazlık

Araştırmaya katılan 3 okul müdürü Türk ve mülteci öğrencileri arasındaki anlaşmazlık sorununun sebebi olarak mülteci öğrencilerin dil bilmemeleri, Türkçe yerine Arapça konuşmaları ve farklı kültürden gelmelerinden kaynaklandığına dikkat çekmiştir. Bu duruma yönelik M14 kodlu katılımcının ifadesi şu şekildedir:

“Mülteci ve Türk öğrenci arasında anlaşmazlık yaşanıyor. Çocuklar farklı diller konuştuğundan birbirlerini anlamakta güçlük yaşıyorlar. Örneğin; mülteci bir öğrencinin Arapça söylediği bazen Türk öğrenci tarafından kendisine hakaret ya da küfür olarak algılanabiliyor.Bu anlaşmazlıklar zaman zaman şiddet sorununa da yol açıyor.” (M14)

Kültüre Uyum Sağlayamama

Okul ortamında mülteci öğrencilerin yaşadıkları sorunlar incelendiğinde, okul müdürlerinin görüşlerinden elde edilen bilgilere göre, bu öğrencilerin okula ve okul kültürüne uyum sağlayamadıkları ve sosyokültürel sorunlar yaşadıklarını ifade etmişlerdir.Araştırmaya katılan 2 okul müdürü mülteci öğrencilerle okullara uyum konusunda karşılaştıkları sorunların sosyo kültürel ağırlıklı olduğunu ifade etmiştir. Bu duruma yönelik MO13 ve MO15 kodlu katılımcıların görüşü şöyledir:

“Mülteci öğrencilerin okul kültürüne ayak uyduramamaları başlıca bir sorumuzdur.” (MO13)

“Mülteci öğrenci okul kültürünü bilmiyor.Örneğin; beslenmeyi ayakta yapıyor, törenlerde kurallara uymuyor, elini yıkamıyor.” (MO15)

4.1.3. Sosyo Ekonomik Yetersizlik

Okul müdürlerin mülteci öğrencilerle karşılaştıkları sosyoekonomik yetersizlik sorunları Tablo 8’dedir.

Tablo 8: Sosyoekonomik yetersizliğe yönelik sorunlar

Kategori	Alt kategori	Katılımcılar	Görüş belirten kişi sayısı
Sosyoekonomik Yetersizlik	Ekonomik kaynaklı sorunlar	Mİ4, Mİ6, Mİ7, Mİ10, MO13, MO14, MO15	7

Tablo 8’de görüldüğü gibi okul müdürlerinin mülteci öğrencilerle karşılaştıkları sosyoekonomik yetersizlik; “ekonomik kaynaklı sorunlar” dır.

Ekonomik Kaynaklı Sorunlar

Araştırmaya katılan 7 okul müdürü, sosyo-ekonomik yetersizlik alt kategorisi altında mülteci ailelerinin yaşam şartlarının kötü olduğu ve geçimlerini asgari ücretle sağladıklarını ifade etmiştir. Katılımcılar bu ailelerin Avrupa Birliği’nden aldığı parayla geçimlerini sağlayamadıkları için çocuklarını okula göndermek yerine işçi olarak çalıştırdıklarını belirtmişlerdir. Eğitim açısından düşünüldüğünde, sosyo-ekonomik yetersizliği olan aileler çocuklarının okula devamını engeller ve bu çocuklar ailelerinin geçim kaynağı oldukları için okula ilgisiz kalırlar. Çocukların eğitim almasının önemli olmadığı düşüncesinde olabilirler. Uyum konusunda da devlet okullarında eğitim gören mülteci çocuklarının ailelerinin fakir olması, eğitime önem vermemesi, eğitim olmayınca da dilin öğrenilmesi- öğretilmesi sağlanamaz. Bu duruma yönelik okul müdürlerinin görüşleri şu şekildedir:

“Bu insanların ekonomik sıkıntıları var. Okulumuza gelen mülteci öğrencilerin aileleri fakir.Fakirlik okula devam etmelerini ve akademik başarılarını olumsuz etkilemekte, bu çocukların velileri tarafından çalıştırılmasına ve dilencilik yapmasına sebep olmaktadır. Bunlar maddi olarak desteklenmeli ki hem çocuklarını çalıştırmayıp okula göndersinler hem de Türk Toplumuna uyum sağlasınlar.” (Mİ7)

“Mülteci öğrencilerimizin ailelerinin ekonomik sorunlarının olduğunu düşünüyorum. Örneğin, mülteci öğrencilerimizin okul kıyafetleri ile günlük kıyafetlerinin aynı olması okul çıkışında da aynı elbiseyi giymeleri temizlik açısından sorun teşkil etmektedir.” (Mİ10)

“Okulumuzun olduğu bölgenin geneli Siteler Mobilya Sanayisi’nde çalışmakta olup, ailelerin genelinin gelir düzeyi asgari ücrettir.Öğrenci tanıma fişlerinden edindiğimiz bilgilere göre aylık geliri 5000TL üzerinde olan veli sayımız yüzde 10’u geçmemektedir.Suriyeli velilerimizin çoğu ise devletimiz ve Avrupa Birliği tarafından sağlanan sosyal yardımlarla geçinmektedir.Suriyeli öğrencilerimiz gecekonduda ve eski binalarda oturmaktadır.”(MO13)

4.1.4. Akademik Başarı

Okul müdürlerinin mülteci öğrencilerle karşılaştıkları akademik başarı sorunları Tablo 9’dadır.

Tablo 9: Akademik başarıya yönelik karşılaşılan sorunlar

Kategori	Alt kategori	Katılımcılar	Görüş belirten kişi sayısı
Akademik Başarı Sorunu	Dil bilmeme	Mİ1, Mİ2, Mİ3, Mİ4, Mİ5, Mİ6, Mİ7, Mİ8, Mİ9, Mİ10, Mİ11, MO12, MO13, MO13, MO14, MO15, MO16, MO17	17
	Temel eğitimin olmaması	MO12, MO14, MO17	3
	Aile yardımı olmaması	Mİ10, MO15	2
	Öğretmenin tecrübesiz olması	Mİ5, MO13	2

Tablo 9 incelendiğinde okul müdürlerinin mülteci öğrencilerle akademik başarı sorunu kategorisi altında karşılaştıkları sorunlar; “dil bilmeme, temel eğitimin olmaması, aile yardımı olmaması ve öğretmenin tecrübesiz olması” olmak üzere 4 alt kategori altında toplanmıştır.

Dil Bilmeme

Araştırmaya katılan okul müdürlerinin tamamı dil bilmeme sorunundan bahsetmiştir. Katılımcılar, mülteci öğrencileri Türkçe bilmedikleri için büyük zorluklarla karşılaştıklarına ve bu öğrencilerin eğitimindeki en büyük sorunun dil olduğuna dikkat çekmişlerdir. Bu öğrenciler Türkçeyi tam olarak bilmedikleri için okuduklarını anlamıyor, derse odaklanamıyor, okula olan ilgisi azalıyor ve bu yüzden

akademik başarılarının olumsuz etkilendiği görülüyor. Dil bilmeme alt kategorisine yönelik bazı okul müdürlerinin ifadeleri şu şekildedir:

“Dil seviyelerinin düşük olması nedeniyle dil bilmedikleri için derse odaklanma problemi yaşıyorlar, dersten sıkılıyorlar. Bu durum da akademik başarılarını olumsuz etkiliyor. Bu sorun tüm mülteci öğrencileri kapsıyor.” (Mİ1)

“Dil bilmedikleri için başarı seviyeleri çok düşük oluyor. 1. Sınıftan kayıt yaptıran öğrencilerimiz Okuma yazma öğreniyor ancak Türkçe bilmedikleri için okuduğunu anlayamıyor bu durum akademik başarıyı düşürüyor. Türkçe bilen ya da öğrenen çocukların akademik başarısı daha yüksek oluyor.” (Mİ2)

“Mülteci öğrenciler kendi aralarında okulda, evde aile içinde Arapça konuşmaları ve Türkçe bilmemeleri yüzünden akademik başarı açısından sorun yaşıyorlar. Kısaca akademik başarı anlamında mültecilerin tamamının düşük seviyede olduğunu söyleyebilirim.” (Mİ7)

Temel Eğitimin Olmaması

Araştırmaya katılan üç ortaokul müdürü göçle gelen mülteci öğrencilerinin okul öncesi ve ilkokul eğitimini almadan ortaokula başlaması, dolayısıyla Türkçe okuma - yazma ve konuşma bilmemesi ve uyum sağlayamaması nedeniyle akademik başarıları açısından sorun yaşandığını ifade etmiştir. Bu duruma yönelik MO12 ve MO17 kodlu okul müdürlerinin ifadesi şu şekildedir:

“Göçle gelen çocukların temelini olmaması, Türkçe okuma yazma ve konuşma bilmedikleri için akademik anlamda sorun yaşadık” (MO12)

“Okulumuzda her sınıfta %15-%20’lik mülteci öğrenci olduğu için sıkıntı olmuyor. Ancak bu öğrencilerin temel eğitimi olmaması dolayısıyla dil bilmemesi, uyum sağlayamaması, kendini ifade edememesi, akademik başarıları açısından sorun yaşamalarına neden oluyor.” (MO17)

Aile Yardımı Olmaması

Araştırmaya katılan 2 okul müdürü mülteci ailelerinin çocuklarına Türkçe öğrenmeleri, ev ödevleri ve günlük tekrarları konusunda yardım etmediklerini ve ilgisiz olduklarını ifade etmiştir. Bu duruma yönelik Mİ10 kodlu okul müdürünün ifadesi şu şekildedir:

“Öğrencilerim ev ödevlerinde ve günlük tekrarlarında ailelerden yardım alamadıkları için öğrenme süreci sadece okulla sınırlı kalmaktadır. Aile yardımı olmayınca öğrencilerin akademik başarıları düşmektedir.” (Mİ10)

Öğretmenin Tecrübesiz Olması

Araştırmaya katılan 2 okul müdürü sınıf öğretmenlerinin tecrübesiz olmasından bahsetmiştir. Katılımcılar, mülteci öğrencilerin Türkçe bilmemesinin, sınıf öğretmenin de sınıf hâkimiyet konusunda tecrübesiz olmasının öğrencilerin

akademik başarılarını olumsuz yönde etkilediğini ifade etmiştir. Bu duruma yönelik Mİ5 kodlu katılımcının ifadesi şu şekildedir:

“Dil farklılığı mülteci öğrencilerin akademik başarısını olumsuz yönde etkilemektedir. Sınıf ortamı birleştirilmiş sınıf ortamına döndü. Bu da öğretmene ekstra yük getirdi. Tecrübeli öğretmenler bunu aşabilirken tecrübesiz öğretmenler ve ücretli öğretmenler büyük sıkıntı yaşadı.”(Mİ5)

4.1.5. Okul – Aile İşbirliği

Okul müdürlerinin mülteci öğrencilerle karşılaştıkları okul- aile işbirliği sorunlar Tablo 10’dadır.

Tablo 10: Okul -aile işbirliğine yönelik karşılaşılan sorunlar

Kategori	Alt kategori	Katılımcılar	Görüş belirten kişi sayısı
Okul - Aile İşbirliği Sorunu	Aile ile iletişim kuramama	Mİ1, Mİ2, Mİ3, Mİ4, Mİ5, Mİ6, Mİ7, Mİ8, Mİ9, Mİ11, MO12, MO13, MO14, MO15, MO16, MO17	16
	Velinin toplantılara katılmaması	Mİ3, Mİ4, MO12, MO13, MO17	5
	Öğrenci devamsızlığı	Mİ2, Mİ7	2

Tablo 10’da okullarda müdürlerin okul-aile işbirliği kategorisi altında karşılaştıkları sorunlar; “aile ile iletişim kuramama, ailenin toplantılara katılmaması ve öğrenci devamsızlığı” olmak üzere 3 alt kategori altında toplanmıştır.

Aile ile İletişim Kuramama

17 okul müdüründen, 16’sı, hemen hemen katılımcıların tamamı, mülteci ailelerle iletişim kurmada sorun yaşadıklarından bahsetmiştir. Katılımcılar, ailelerin sadece kayıt döneminde okula gelmeleri, velilerin sık sık telefon numarası ve ev adresi değiştirmeleri bu durumu okula bildirmemeleri gibi sorunlarla karşılaştıklarını ifade etmiştir. Bu duruma yönelik okul müdürlerinin ifadeleri şu şekildedir:

“Birçok yabancı uyruklu veli ile iletişimimiz hiç yok. Veli sadece kayıt için okula gelmiş, bir daha okula uğramamış durumda. Telefon numaraları sürekli değiştirdiğinden hiçbir iletişim kuramıyoruz.” (Mİ5)

“Mülteci aileleri genelde çocuğu okula kayıt ettirirken görüyoruz.Diğer zamanlarda ise maalesef iletişim kurmakta sıkıntılar yaşıyor.Aileden okul ile iletişimde bir adım atılmayınca süreç tıkanıp kalıyor.”(Mİ9)

“Mülteci öğrencilerin ailelerinin okul ile iletişimi konusunda sorunlar yaşıyor. İletişimsizliğe sebep olan sorunlar; bu çocukların aileleri tarafından verilen numaralarının yanlış olması, ev adresinin yanlış olması ve velilerin okula gelmemesi. Bunlardan dolayı onlara ulaşmakta zorlanıyoruz.(MO12)

Velinin Toplantılara Katılmaması

Araştırmaya katılan 5 okul müdürü velilerin toplantılara hiç gelmediklerinden bahsetmiştir. Katılımcılar, görüşlerinde velilere ilişkin; “kimisi ya ölü ya üvey kimisi de Suriye’de olduğu için veli toplantılarına katılmıyorlar” şeklinde ifadelerde bulunmuştur. Bu duruma yönelik Mİ3 ve MO13 kodlukatılımcıların ifadeleri şöyledir:

“Veli toplantısında çocukların velilerinin kimisi ya ölü ya üvey ya da Suriye’de olduğu için karşımızda veli bulamıyoruz. (Mİ3)

“Mülteci aileleri veli toplantılarına hemen hemen hiç gelmiyorlar.” (MO13)

Öğrenci Devamsızlığı

Araştırmaya katılan 2 okul müdürü mülteci öğrencilerle devamsızlık sorunu yaşadıklarından bahsetmiştir. Bu okul müdürlerinin görüşleri incelendiğinde, öğrencilerin okula devam etmeleri için evlerine devamsızlık mektubu göndererek, ailelerle telefonla görüşerek, ev ziyaretleri yaparak vs. sorunu çözmeye çalıştıkları anlaşılmaktadır. Bu duruma yönelik Mİ2 kodlu okul müdürünün görüşü şu şekildedir:

“Mülteci öğrencilerimizle devam sorunu yaşıyoruz. Öğrencilerin devam etmeleri için evlerine devamsızlık mektubu, telefon ile çağırma, ev ziyaretleri ile çözmeye çalışıyoruz. Materyal eksiki olan öğrencilere materyal desteği sağlıyoruz.” (Mİ2)

4.2. Okul Müdürlerinin Mülteci Öğrencilerle Yaşadıkları Sorunlara Yönelik Çözüm Yolları

Okul müdürlerinin mülteci öğrencilerle yaşadıkları sorunlarla ilgili çözüm yolları Tablo 11’dedir.

Tablo 11: Okullarda müdürlerin yaşadıkları sorunlara yönelik çözüm yolları

Tema	Kategori
Karşılaşılan Sorunlar	Dil öğrenimine yönelik çözümler
	Uyum, iletişim ve davranış sorununa yönelik çözümler
	Sosyoekonomik yetersizliğe yönelik çözümler
	Okul-aile işbirliğine yönelik çözümler
	Akademik başarıya yönelik çözümler

Tablo 11’de görüldüğü gibi okul müdürlerinin çözüm yolları; “dil öğrenimine, uyum, iletişim ve davranışa, sosyo ekonomik yetersizliğe, okul-aile işbirliğine ve akademik başarıya yönelik” olmak üzere 5 kategori altında toplanmıştır.

4.2.1. Dil Öğrenimine Yönelik Çözümler

Dil öğreniminde karşılaşılan sorunlara yönelik okul müdürlerinin çözüm yolları Tablo 12’dedir.

Tablo 12: Dil öğrenimine ilişkin çözüm yolları

Kategori	Alt kategori	Katılımcılar	Görüş belirten kişi sayısı
Dil Öğrenimine Yönelik Çözümler	Türkçe dil kursu	Mİ1, Mİ3, Mİ4, Mİ6, Mİ7, Mİ9, Mİ10, Mİ11, MO12, MO13, MO14, MO15, MO16, MO17	14
	Uyum sınıfı ve telafi eğitimi	Mİ1, Mİ4, Mİ7, Mİ9, MO14, MO15	6

Tablo 12 incelendiğinde mülteci öğrencilerin eğitiminde karşılaşılan dil probleminin yönelik çözüm yolları; Türkçe dil kursu, uyum sınıfı ve telafi eğitimidir.

Türkçe Dil Kursu

Araştırmaya katılan 14 okul müdürü mülteci öğrencilerin ve velilerin Türkçe öğrenmeleri için okul bünyesinde ya kendi imkânları dâhilinde ya da PİCTES ve Halk Eğitim destekli dil kursları açtıklarından bahsetmişlerdir. Ancak okullarda açılan dil kurslarının, dil probleminin çözümü için yetersiz kaldığına dikkat çekmişlerdir. Açılan dil kurslarına ilgi ve isteğin az olması ve mültecilerin okul dışında yaşadıkları bölgede

Türkçe konuşmamaları bu yetersizliğin sebepleri arasındadır. Katılımcıların bu duruma yönelik ifadeleri şu şekildedir:

“Öğrenci ve velilere yönelik Türkçe kursları açıyoruz.Ama genelin ve çevrenin Suriyeli olması Türkçe öğrenmeye ilgi ve isteğin az olmasına neden oluyor.” (Mİ3)

“Geçmiş yıllarda Halk Eğitim Merkezi koordinesinde Türkçe dil kursu açıldı. Sorunun tamamı çözülemese de devam eden öğrencilerin dil becerileri konusunda ilerleme kaydettiğini söyleyebilirim.” (Mİ9)

“Mülteci öğrencilerin dil öğrenmeleri için Türkçe kursu açtık. Ama bu kurs da yeterli olmadı. Başka bir deyişle, Türkçe kursuyla çözmeye çalışıyoruz ancak başarılı olduğumuz söylenemez.” (MO13)

Uyum Sınıfı ve Telafi Eğitimi

Araştırmaya katılan 6 okul müdürü, mülteci öğrencilerin Türkçe dil beceri düzeylerini geliştirmeye yönelik açtıkları uyum sınıfında Halk Eğitimi ve özellikle PICTES projesi kapsamında maaş karşılığında görevlendirilen Türkçe branşından sınıf öğretmenlerinin eğitim sunduğundan bahsetmişlerdir. Amaç bu öğrencilerin kayıp derslerini telafi etmek ve onları diğer branş derslerine hazır hale getirmektir. Okul müdürleri görüşlerinde, uyum sınıflarının geçmiş yıllarda tüm eğitim kademelerinde açıldığını ve şu an sadece ilkokullarda açıldığını vurgulamışlardır. Bu duruma yönelik Mİ1 ve Mİ4 kodlu katılımcıların görüşleri şöyledir:

“Okulumuzun kısıtlı imkânlarına rağmen, dil sorununu çözmek için Halk Eğitim’den destek alarak sabahçı, öğrenci 2 tane uyum sınıfı açtık.”(Mİ1)

“PİCTES Projesi kapsamında okulumuzda Suriyeli öğrencilere yönelik olarak uyum sınıfı ve uyum sonrası Telafi Eğitim sınıfı açarak problemi çözmeye çalışıyoruz.”(Mİ4)

Görüşmeye katılan 2 ortaokul müdürü okullarında hala uyum sınıfı programını uyguladıklarını ifade etmiştir. Bu duruma yönelik MO14 kodlu katılımcının ifadesi şu şekildedir: “Okulumuzda mülteci öğrencilerin dil ve okuma yazma öğrenmeleri için Uyum Sınıfı, Türkçe Telafi Eğitimi ve Destekleme Yetiştirme Kursu açtık.” (MO14)

4.2.2. Uyum, İletişim ve Davranış Sorununa Yönelik Çözümler

Okul müdürlerinin mülteci öğrencilerle uyum, iletişim ve davranış sorununa yönelik çözüm yolları Tablo 13’te verilmiştir.

Tablo 13: Uyum, iletişim ve davranış sorununa ilişkin çözüm yolları

Kategori	Alt kategori	Katılımcılar	Görüş belirten kişi sayısı
Uyum, İletişim ve Davranış Sorununa Yönelik Çözümler	Tercüman desteği	Mİ1, Mİ2, Mİ3, Mİ4, Mİ5, Mİ6, Mİ7, Mİ8, Mİ9, Mİ10, Mİ11, MO12, M13, MO14, MO15, MO16, MO17	17
	Rehberlik servisi	Mİ5, Mİ9, Mİ11, MO12, MO13, MO14	6
	Görüşme ve toplantı yoluyla	Mİ4, Mİ8, Mİ10	3

Tablo 13’te görüldüğü gibi okul müdürlerinin uyum, iletişim ve davranış sorununu; tercüman desteği, rehberlik servisi, görüşme ve toplantı yoluyla çözmeye çalıştıklarını ifade etmiştir.

Tercüman Desteği

Araştırmaya katılan okul müdürlerinin tamamı mülteci öğrenci ve ailelerin, Türkçeyi tam bilmedikleri için, okulda yaşanan iletişim sorununu tercüman desteği ile çözdüklerinden bahsetmiştir. “Mİ1” kodlu katılımcı bazen Türkçe bilen birinden destek alarak mahalle muhtarı ile irtibata geçerek, “Mİ2” kodlu katılımcıda okulda gönüllü Suriyeli eğitici aracılığıyla iletişim sorununu çözdüklerini ifade etmiştir. Bu duruma yönelik okul müdürlerin ifadeleri şöyledir:

“Okulumuzdaki gönüllü Suriyeli eğiticimiz ya da tercüman aracılığı ile iletişim kurmaya çalışıyoruz.” (Mİ2)

“Öğrenci ve velileri ile olan iletişim problemini Türkçe bilen veliler veya öğrencilerin yardımı ile çözmeye çalışıyoruz.” (Mİ6)

“Sorun hep iletişim.Yine tercümanlar ve dijital dünyanın bize sunduğu sözlü yazılı çeviriler, Türkçeyi iyi öğrenmiş öğrencilerin yardımıyla bu sorunları halletmeye çalışıyoruz.” (Mİ11)

Rehberlik Servisi

Araştırmaya katılan 6 okul müdürü, uyum ve davranış sorunu konusunda, mülteci öğrencilerle karşılaştıkları sorunları rehberlik servisi önderliğinde çözmeye çalıştıklarını ifade etmişlerdir. Mülteci öğrencilerin kötü söz söyleme, saldırgan ve şiddet eğilimli olumsuz davranışlarını azaltmak amacıyla okul içinde düzenlenen etkinliklerde (yarışma, belirli gün ve haftalar) onlara görev vermek, başarılarını okul genelinde takdir etmek, sorunların çözümü için bireysel ve grup rehberliği yapmak,

rehberlik servisinin önderliğinde sınıflar düzeyinde çocuk eğitimleri, aile eğitimleri ile bilgilendirmeler yapmak çözüm yolları arasında yer almaktadır. Bu duruma yönelik Mİ9 ve MO13 kodlu katılımcıların ifadeleri şu şekildedir:

“Rehberlik servisinin önderliğinde sınıflar düzeyinde çocuk eğitimleri.Akabinde de aile eğitimleri ile bilgilendirmeler yapıldı. (Mİ9)

“Bireysel ve grup rehberliği yapılarak sorunları çözmeye çalışıyoruz.” (MO13)

Görüşme ve Toplantı Yoluyla

Araştırmaya katılan 3 okul müdürü, uyum ve davranış sorunu konusunda mülteci aileler ve öğretmenler ile görüşme ve toplantı yaparak sorunları çözmeye çalıştıklarından bahsetmiştir.Okul müdürleri mülteci ve Türk öğrencilerin aynı okulda kavgasız, şiddetsiz, güvenli ve huzurlu bir şekilde eğitim almalarını sağlamak amacıyla bu soruna çözüm bulmak için ellerinden geleni yaptıklarını ifade etmişlerdir. Mülteci öğrencilerin kötü söz etme, saldırgan ve şiddet eğilimli olumsuz davranışlarını azaltmak amacıyla okul müdürleri Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi'nden uzmanları okula davet ederek, öğretmen, öğrenci ve ailelerle görüşme ve toplantı yaparak sorunları ve çözüm yollarını konuşarak aşmaya çalıştıklarını ifade etmiştir. Bu duruma yönelik katılımcıların ifadeleri şu şekildedir:

“Mülteci ve Türk öğrenci arasında sorun yaşanıyor. Çocuklar farklı diller konuştuğundan dolayı birbirlerini anlamakta güçlük yaşıyorlar.Örneğin; mülteci bir öğrencinin Arapça söylediği bazen Türk öğrenci tarafından kendisine hakaret ya da küfür olarak algılanabiliyor. Bu anlaşmazlıklar zaman zaman şiddet sorununa da yol açıyor. Dolayısıyla, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi'nden uzmanları okulumuza davet ederek, öğretmenlerimizle toplantılar yaparak sorunları ve çözüm yollarını konuştuk.” (Mİ4)

“Çok önemli olmayan aile ve kişilik yapısıyla da ilişkili olan şiddete meyil, davranış bozuklukları vb. sorunlarla karşılaşmıştır.Örneğin; kurallara itaatte sıkıntı okula uyumda sıkıntı, saldırganlığa meyillilik gibi davranış sorunları var.Bu durum sıklıkla sınıf öğretmenler; öğrenci ve velilerle görüşmeler yapılarak, işbirliği adı altında çözülmektedir.” (Mİ8)

4.2.3. Sosyoekonomik Yetersizlik Sorununa yönelik Çözümler

Okul müdürlerinin mülteci öğrencilerle karşılaşılan sosyoekonomik yetersizlik sorununa yönelik çözüm yolları Tablo 14'tedir.

Tablo 14: Sosyoekonomik yetersizliğe ilişkin çözüm yolları

Kategori	Alt kategori	Katılımcılar	Görüş belirten kişi sayısı
Sosyoekonomik Yetersizliğe Yönelik Çözümler	PİCTES yardımı	Mİ1, Mİ2, Mİ3, Mİ4, Mİ5, Mİ6, Mİ7, Mİ8, Mİ9, Mİ10, Mİ11, MO12, MO13, MO14, MO15, MO16, MO17	17
	Devletin sunduğu imkânlar	Mİ1, Mİ2, Mİ3, Mİ6, Mİ7, Mİ8, Mİ9, Mİ10, Mİ11, MO12, MO13, MO14, MO15, MO16, MO17	15

Tablo 14 incelendiğinde okul müdürlerinin mülteci öğrencilerle karşılaştıkları, sosyoekonomik yetersizlik sorununa yönelik çözümler kategorisinin;“PİCTES projesi” ve “devletin sunduğu imkânlar” olarak 2 alt kategoriye ayrıldığı görülmektedir.

PİCTES Yardımı

Tablo 14’te görüldüğü gibi okul müdürlerinin tamamı, sosyoekonomik yetersizlik sorununa yönelik çözümleri kategorisi altında; PİCTES projesi tarafından hem mülteci öğrencilere kırtasiye setleri, kışlık mont, ayakkabı vs. yardımlar hem de okudukları okullara temizlik malzemesi ve Türkçe öğrenmeleri için öğretmen desteği sağlandığından bahsetmiştir. Bu duruma yönelik katılımcıların ifadeleri şu şekildedir:

“Okulumuza PICTES projesi kapsamında temizlik ve kırtasiye malzemesi (yabancı öğrencilerin tamamı, Türk öğrencilerden de yabancı öğrenci sayısının yaklaşık %30si kadarına verilme şartı ile yani 150 yabancıya karşılık 45 Türk öğrenciye) gibi destekler oldu.” (Mİ5)

“PİCTES tarafından ilk zamanlar öğrenci sayısı kadar belirli bir para okul adına İlçe Millî Eğitim Müdürlüklerine aktarıldı. Bu paralarla ihtiyaçlarımız karşılandı.Sonraları nakit akışı kesildi.Bunun yerine öğrencilere kırtasiye setleri, okullara da kırtasiye ve temizlik malzemesi dağıtıldı.Son zamanlarda bunların miktarı oldukça azaldı.”(Mİ11)

“PİCTES projesi kapsamında nakdi olmasa da aynı yardımlar okulumuza gelmektedir. Örneğin; (temizlik malzemesi yardımı, kırtasiye yardımı, tablet yardımı vs.)” (MO13)

Devletin Sunduğu İmkânlar

Tablo 14 incelendiğinde görüşmeye katılım sağlayan müdürlerin tamamına yakını Devlet tarafından sağlanan imkânların yeterli olduğundan, ancak parasal yardımın sağlanmadığından bahsetmişlerdir. Buna yönelik katılımcıların ifadeleri şu şekildedir.

“Finansal sorun yaşamadık. Sağ olsun devletimiz her türlü kaynağı, desteği sağlıyor.” (Mİ2)

“Devletin, sunduğu imkânlar yeterli. Ancak mülteci öğrencilerin aynı bölgelerde toplanması, okul ortamında sayının fazla olması öğrenme işlevini zorlaştırmaktadır.” (Mİ10)

“Devletin sunduğu imkânlar verimli kullanılırsa yeterli.Devlet ders kitabı ihtiyacını karşılıyor, her türlü etkinlik ücretsiz yapılıyor, bunun yanında belediyelerden ve yardım kuruluşlarından destek alınıyor.” (Mİ11)

“Devlet, Türk öğrencilerden fazla mülteci öğrencilerin imkânlarını iyileştirmek için uğraşmaktadır. Verilen imkânlar yeterlidir.Herhangi bir yabancı öğrencinin dersi boş geçmemektedir. Eğitim kurumlarına kayıt esnasında problemleri bulunmamaktadır. Türkçe kursları açılmaktadır. Kırtasiye setleri ve tablet yardımı yapılmaktadır. Yabancı öğrencilerin eğitimlerinin nitelikli olmamasının sebebi sunulan imkânlar değildir. Oluşturulan şartlar yabancı öğrenciler tarafından değerlendirilememektedir.” (MO13)

Araştırmaya katılan 2 okul müdürü devletin mülteci öğrencilerin eğitimi için sunduğu imkânların yeterli olmadığından bahsetmiştir. Bu katılımcıların ifadeleri şu şekildedir:

“Devletin sunduğu imkânlar yeterli değil. Bu öğrencilerimizle iletişim kurabilmemiz için tercüman desteği verilmeli. Bu öğrenciler okula başlamadan önce en az 1 yıl Türkçe öğrenme kurslarına gitmelidir. Bu kursları tercümanlar eşliğinde sınıf öğretmenleri vermelidir.” (Mİ4)

“Eğitim öğretim açısından devletin sunduğu tek imkan çocuklara bir okul ortamı sunmak.Bunun haricinde eğitim öğretim olarak herhangi bir imkan göremedim.” (Mİ5)

4.2.4. Okul – Aile İşbirliğine Yönelik Çözümler

Okul müdürlerinin okul- aile işbirliğine yönelik çözüm yolları Tablo 15’te dir.

Tablo 15: Okul-aile işbirliğine ilişkin çözüm yollar

Kategori	Alt kategori	Katılımcılar	Görüş belirten kişi sayısı
Okul-Aile İşbirliğine Yönelik Çözümler	Ailelerle iletişim kurma	Mİ1, Mİ2, Mİ3, Mİ4, Mİ5, Mİ6, Mİ7, Mİ8, Mİ9, Mİ10, Mİ11, MO12, M13, MO14, MO15, MO16, MO17	17

Tablo 15 incelendiğinde okul –aile işbirliğine yönelik çözümler kategorisi altında, “ailelerle iletişim kurma” olarak okul müdürleri tarafından belirtilmiştir.

Ailelerle İletişim Kurma

Araştırmaya katılan okul müdürlerinin tamamı, mülteci ailelerle okul ya da okul dışında görüşmeler gerçekleştirerek sorunları çözdüklerinden bahsetmişlerdir. Okul müdürleri mülteci öğrencilerin aileleri ile iletişim kurarak, öğrencilerin dersleriyle ilgilenmeme, ev ödevlerinde yardım etmeme, ailelerin okula karşı ilgisizliğinden çocuklarının okula devam durumlarını takip etmeme ve maddi yetersizlik sıkıntıları nedeniyle çocuklarını okula göndermemeleri konusunda okulda mülteci ailelerle özel görüşme, toplantılar ile ve ev ziyaretleri yaparak yaşadıkları sorunları çözmeye çalıştıklarını ifade etmişlerdir. Katılımcıların ifadeleri şu şekildedir:

“Mülteci öğrencilerimizle devam sorunu yaşıyoruz. Öğrencilerin devam etmeleri için evlerine devamsızlık mektubu göndererek, telefon ile çağırarak, ev ziyaretleri yaparak çözmeye çalışıyoruz.” (M12)

“Suriyeli velilerimizle Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi uzmanları eşliğinde toplantılar yaparak bu sorunları çözmeye çalıştık. (M14)

“Okulda yaşanan sorunları aşmak için, sık sık veli toplantısı, veli görüşmeleri yaparak ailelerin okul ile iletişimini sağladık.”(MO14)

Bazı katılımcıların görüşleri incelendiğinde, velilerin yanlış ev adresi vermesi, yanlış telefon numarası vermesi ya da sürekli telefon numarasını değiştirmesi ve bu durumu da okula bildirmemeleri okul ile aile arasındaki iletişimin gerçekleşmediği, ayrıca velilerin, veli toplantısına gelmemesi nedeniyle yaşanan sorunların çözülmediği ve hala devam ettiği anlaşılmaktadır. Bu duruma yönelik M15 ve MO12 kodlu okul müdürlerinin görüşleri:

“Yabancı uyruklu birçok veli ile iletişimimiz hiç yok. Veli sadece kayıt için okula gelmiş, bir daha okula uğramamış durumda. Telefon numaraları sürekli değiştirdiğinden hiçbir iletişim kuramıyoruz. Okula çağırdığımızda (gerçek ya da değil) evde küçük çocukları olduğu, hastaları olduğu, kendilerinin hasta olduğu gibi bahaneleri öne sürdüler. Bu ailelerin evlerine giderek bire bir görüşmeler yaparak sorunu çözmeye çalıştık.” (M15)

“Mülteci aileler tarafından verilen numaraların yanlış olması, ev adresinin yanlış olması ve velilerin okula gelmemesinden dolayı onlara ulaşmakta zorlanıyoruz. Örneğin” veli toplantısında çocuğa soruyoruz “Anne baban nerede?” “Gelmediler diyor, bazı çocuklar da savaşta babasını kaybetmiş” (MO12)

4.2.5. Akademik Başarıya Yönelik Çözümler

Okul müdürlerinin mülteci öğrencilerle karşılaştıkları akademik başarıya yönelik çözüm yolları Tablo 16’dadır.

Tablo 16: Akademik başarıya ilişkin çözüm yolları

Kategori	Alt kategori	Katılımcılar	Görüş belirten kişi sayısı
Akademik Başarıya Yönelik Çözüm Yolları	Türkçe dil kursu	Mİ1, Mİ3, Mİ4, Mİ6, Mİ7, Mİ9, Mİ10, Mİ11, MO13, MO12, MO14, MO15, MO16, MO17	14
	Dil geliştirici faaliyetleri	Mİ2, Mİ5, Mİ7	3
	Özel eğitim ya da destek eğitimi	Mİ4, MO13	2

Tablo 16 incelendiğinde okullarda müdürlerinin yaşadıkları akademik başarı sorununa yönelik çözüm yolları; Türkçe dil kursu, dil geliştirme faaliyetleri, özel eğitim ya da destek eğitimidir.

Türkçe Dil Kursu

Araştırmaya katılan 14 okul müdürü, mülteci öğrencilerin akademik başarı sorununa yönelik çözüm yolu olarak Türkçe dil kursundan bahsetmiştir. Katılımcılar görüşlerinde; mülteci öğrencilerin Türkçeyi tam olarak bilmedikleri için akademik başarı sorunu yaşadıklarını ifade etmiştir. Türkçe öğrenmeleri için okul bünyesinde ya kendi imkânları dâhilinde ya da PİCTES ve Halk Eğitim destekli uyum sınıfları açarak Türkçe dil kursları verilmiş. Ancak okul müdürleri okullarda açılan Türkçe dil kurslarının dil sorunu çözümü için yetersiz kaldığına dikkat çekmişlerdir. Açılan dil kurslarına ilgi ve isteğin az olması ve mültecilerin okul dışında yaşadıkları bölgede Türkçe konuşmamaları bu yetersizliğin sebepleri; arasındadır. Bu sebeplerden dolayı mülteci öğrencilerin akademik başarıları düşmektedir. Okul müdürlerin bu duruma yönelik ifadeleri şu şekildedir:

“Akademik başarısı istenilen sınıf seviyesinin altında olan öğrencilere PİCTES kapsamında açtığımız uyum sınıflarında Türkçe dil kursları vermekteyiz. Uyum sınıflarında öğrenim gören öğrencilerim akademik yönden desteklenmektedir.” (Mİ6)

“Mülteci öğrencilerle yaşadığımız akademik başarı sorununu çözmek için dil kursları açtık.” (MO12)

“Mülteci öğrencilerin temel eğitiminin olmaması dolayısıyla dil bilmemesi akademik başarıları açısından sorun yaratmaktadır. Dil sorununu çözmek için Milli Eğitim’in bize sunduğu imkânlar dâhilinde Türkçe dil kursu açtık.” (MO17)

Dil Geliştirici Faaliyetleri

Araştırmaya katılan 3 okul müdürü akademik başarı sorununa yönelik çözüm yolları kategorisi altında; dil geliştirici faaliyetleri yoluyla problemi çözmeye çalıştıklarından bahsetmişlerdir. Dil akademik başarı seviyesini yükseltmek için mülteci öğrencilere kitap okuma, Türkçe TV izleme, evde kendi aralarında Türkçe konuşma vs. faaliyet yapmaları okul müdürleri tarafından önerilmiştir. Buna yönelik Mİ5 kodlu katılımcının ifadesi şu şekildedir:

“Mümkün olduğu kadar yabancı uyruklu çocukların sınıflara eşit şekilde dağıtımını sağlayarak sınıflarda olabilecek yığılmaları önlemeye çalıştık. Ana sınıfı eğitimine yönlendirmeye çalıştık. Veliler ile toplantı yaparak öğrencilerin evde Türkçe konuşma, Türkçe TV izleme gibi dil geliştirici faaliyetleri uygulamalarını istedik. Bu öneriler kısmen başarılı oldu.” (Mİ5)

Özel Eğitim ya da Destek Eğitimi

Araştırmaya katılan 2 okul müdürü akademik başarısı düşük olan mülteci öğrencilerin zihinsel bir engeli varsa özel eğitim sınıflarına ya da kaynaştırma-bütünleştirme kapsamına alındığından bahsetmiştir. Buna yönelik Mİ4 kodlu katılımcının ifadesi şu şekildedir:

“Akademik başarısı düşük öğrencilerimizi velileri de onay verirse rehberlik ve araştırma merkezine yönlendirerek incelenmelerini istiyoruz. Bu öğrencilerin zihinsel bir engeli varsa düzeyine göre ya özel eğitim sınıflarımıza kaydediyoruz ya da kendi sınıflarında kaynaştırma-bütünleştirme kapsamına alınıyor. Kaynaştırma-Bütünleştirme kapsamındaki öğrencilerimize velileri de isterse ders saatleri dışında destek eğitimi veriyoruz.” (Mİ4)

4.3. Okullarda Mülteci Öğrencilerle Yaşanan Sorunlara Yönelik Çözüm Önerileri

Okul müdürlerinin mültecilerle karşılaştıkları sorunlarla ilgili çözüm önerileri Tablo 17’de dir.

Tablo 17: Mülteci eğitiminde karşılaşılan sorunlara ilişkin çözüm önerileri

Tema	Kategori
Çözüm Önerileri	MEB ve Devlete Yönelik Öneriler

Tablo 17’de görüldüğü gibi katılımcıların okullarda mültecilerle yaşadıkları problemlerin çözümü için önerileri “MEB ve devlete yönelik öneriler” kategorisi altında toplanmıştır.

4.2.2. MEB ve Devlete Yönelik Öneriler

Okul müdürlerinin mülteci öğrencilerin eğitiminde karşılaştıkları sorunlarla ilgili çözüm öneriler Tablo 18’de verilmiştir.

Tablo 18: MEB ve devlete yönelik çözüm önerileri

Kategori	Alt kategori	Katılımcılar	Görüş belirten kişi sayısı
MEB ve Devlete Yönelik Çözüm Önerileri	Dil eğitimi	Mİ1,Mİ4,Mİ6,Mİ7,MO14,MO15,MO16,MO17	8
	Uyum sağlama	Mİ1,Mİ7,Mİ8,Mİ10,MO14,MO16,MO17	7
	Mülteci öğrenciler için tercüman, rehberlik servisi ve servis imkânı sunma	Mİ1,Mİ4,Mİ7,MO17	4
	Maddi destek	Mİ1, Mİ7, Mİ9	3
	Nüfus planlaması	Mİ1, MO13	2
	Topluma kazandırma	Mİ1, MO15	2
	Mülteci Öğrencilerini okullara eşit dağıtma	Mİ11, MO13	2
	Çok kültürlü eğitim	Mİ3	1

Tablo 18’de görüldüğü gibi okul müdürlerinin mülteci öğrencilerin eğitiminde karşılaştıkları sorunlarla ilgili devlete yönelik çözüm önerileri; “dil eğitimi, uyum sağlama, mülteci öğrenciler için tercüman, rehberlik servisi ve servis imkânı sunma, maddi destek, nüfus planlaması, topluma kazandırma, mülteci öğrencilerini okullara eşit dağıtma ve çok kültürlü eğitim” olarak olmak üzere 8 alt kategori altında toplanmıştır.

Dil Eğitimi

Okul müdürlerinin mülteci öğrencilerle karşılaştıkları en temel sorun olan dil sorunudur. Bu sorunu aşmaya yönelik 8 okul müdürünün geliştirdiği öneri ise “dil eğitimi” dir. Katılımcılar mülteci öğrencilerine okula başlamadan önce dil eğitimi verilmesinin önemli olduğunu ifade etmiştir. Dil eğitim sayesinde hem mülteci öğrenci hem de aileleriyle ilgili olan iletişim sorununun çözülebileceğini düşünmüşlerdir. Dil sorununa ilişkin okul müdürlerinin MEB ve devlete yönelik bazı çözüm önerileri şu şekildedir:

“Mülteci öğrencilerimizin okula başlamadan önce 1 yıl Türkçe öğrenmek için kurs görmeleri gerekir. Hatta tüm mültecilere kendi günlük hayatlarını idame edebilecekleri kadar dil öğretilmesi gerekir.” (Mİ4)

“Mülteci öğrencileri için Geçici Eğitim Merkezleri açılarak Arapça-Türkçe bilen öğretmenler tarafından Türkçe eğitimi verilmelidir. Bu eğitimin sonunda yeterlilik sınavı yapılmalı ve bu yeterlilik sınavında başarılı olamayanlar eğitim sistemimize alınmamalıdır.” (MO13)

“Yabancı uyruklu öğrencilerin okula başlamadan önce bir iki yıl dil eğitimi almaları şarttır. Bunlar Türkçeyi bilmedikleri için okulda başarı göstermiyorlar” (MO14)

Dil sorunu çözümüyle ilgili araştırmaya katılan 1 okul müdürü, okul- aile arasında yaşanan dil ve iletişim sorununun çözümü için “sadece mülteci çocuklarına değil aynı zamanda mülteci ailelerine de dil eğitimi verilmeli” diyerek dil eğitiminin gerekli olduğuna dikkat çekmiştir. Bu duruma yönelik önerisini şu şekilde ifade etmiştir:

“Mülteci velilerine dil eğitimi verilmesi elzemdir.” (MO15)

Uyum Sağlama

Araştırmaya katılan 7 okul müdürü, mülteci öğrencilerinin Türk eğitim sistemine, okula ve bu öğrencilerin aileleri ile birlikte Türk toplumuna ve Türk kültürüne uyum sağlamaları için devlete yönelik çözüm önerilerinde bulunmuştur. Bu alt kategoriye ilişkin bazı katılımcıların görüşleri şu şekildedir:

“Bu mülteci ailelerinin ve çocuklarının hem dil öğrenmeleri için kursların sayısı çeşitlendirilip çoğaltılmalı, hem de topluma uyum sağlamaları için gönüllü öğretmenler görevlendirilip eğitim verilmeli.” (Mİ1)

“Mülteci öğrencilerin kültürümüze daha fazla uyum sağlamaları yönünden kültürel aktiviteler planlanıp seminerler düzenlenip, Halk Eğitim Merkezlerinde kursa tabii olabilirler.” (Mİ8)

“Devlet, yabancı uyruklu öğrenciler için okula uyum, Türk kültürü tanıtımı, Türk Dili eğitimi gibi özel ve yoğunlaştırılmış kurslar vererek okul iş yükünü hafifletmelidir”. (MO16)

Mülteci Öğrenciler İçin Tercüman, Rehberlik Servisi ve Servis İmkânı

Sunma

Araştırmaya katılan 4 okul müdürü, mülteci öğrencilerle karşılaşılan başta dil ve iletişim sorunu olmak üzere uyum, olumsuz davranış gibi sorunların çözümü için okullara özel tercüman, bu öğrenciler için rehberlik servisi ve uzaktan gelen mülteci öğrencilere servis imkânının sunulmasına ilişkin devlete yönelik çözüm önerilerinde bulunmuştur. Bu duruma yönelik Mİ1 ve Mİ7 kodlu katılımcıların görüşleri şu

şekildedir:

“Okulumuza uzaktan gelen mülteci öğrencilerimiz var, bunlar için servis imkanı sunulmalı.” (M11)

“Okullarda tercüman ve mülteci öğrencilere yönelik rehberlik servisi olması gerekir”.(M17)

Maddi Destek

Okul müdürlerinin görüşlerinden elde edilen veriler incelendiğinde okulların fiziki imkânları yeterli ancak devlet tarafından maddi yardımın yetersiz olduğunu ifade etmişlerdir. Ayrıca okullarda okuyan mülteci öğrencilerin ailelerinin ekonomik durumun kötü olduğundan da bazı katılımcılar bahsetmiştir.

Aileler kötü ekonomik şartlarda yaşadığı için çocuklarını okullara göndermiyorlar. Bu yüzden araştırmaya katılan 3 okul müdürü, devlet hem okulların küçük zararlarını karşılamak için nakdi yardım yapmalı hem de ekonomik sıkıntısı olan mülteci öğrencilerin ailelerine maddi destek sağlamalı ki, bu aileler çocuklarını işçi olarak çalıştırmak yerine okula devam etmelerini desteklemek için çözüm önerilerinde bulunmuşlardır. Bu duruma yönelik M11 kodlu okul müdürünün önerisi şu şekildedir:

“Mülteci aileleri çocuklarını işçi olarak çalıştırmayıp okula devam etmelerini sağlamak için ailelere maddi yardım yapılmalı.Ayrıca okullar için de maddi kaynak sağlanmalı.” (M11)

Nüfus Planlaması

Araştırmaya katılan 2 okul müdürü Türkiye’de yaşayan mülteci ailelerinin büyük çoğunluğunun sosyoekonomik durumu düşük seviyede olup, Sosyal Yardımlaşma Vakfı, çeşitli yardım kuruluşları ve belediyelerden yardım almakla geçimlerini sağlamaktadırlar.Bu zor koşullarda yaşamalarını sürdürmelerine rağmen bu aileler çok fazla çocuk yapmaktadırlar. Mültecilerin nüfusu her geçen gün artmaktadır. Dolayısıyla mültecilerin bilinçlendirilmesi gereklidir. Bu duruma yönelik MO13 kodlu okul müdürünün çözüm önerisi şu şekildedir:

“Suriyeli ailelerden nüfus politikası belirlenmelidir. Sadece yardımlarla geçinen birçok aile geçinemediği halde çok fazla çocuk yapmaktadır. Bu konuda eğitim verilmeli ve uyum süreci yaptırımlarla desteklenmelidir. Olumsuz davranışlarda ve suç teşkil edecek durumlarda yaptırım olmalıdır. Bugün ülkemizde bulunan 5 milyon Suriyelinin nüfus politikasının düzenlenmemesi durumunda ve savaşın ne zaman biteceğinin belli olmamasından dolayı belirsizlik vardır.” (MO13)

Topluma Kazandırma

Araştırmaya katılan 2 okul müdürü mülteci öğrencilerle karşılaştıkları büyük sıkıntıları önlemek ve bu çocukların gelecekte bir meslek sahibi olup hem kendi ailelerine yardım etmelerini hem de Türkiye için birer faydalı bireyler olmaları için normal devlet okullarına değil mesleki okullarına kayıt olmalarını desteklemek amacıyla MEB ve devlete yönelik öneride bulunmuştur. Bu duruma ilişkin MO15 kodlu katılımcının önerisi şu şekildedir:

“Mülteci çocuklarını devlet okullarına değil mesleki okullarına göndermek gerekir. Bu çocuklar atölyenin olduğu okullara gönderilmedi. Çünkü, bu çocukları velileri okula göndermiyorlar. Bu çocuklar hem aileleri için para kazanır, ailelerini destekler ve meslek kazanır hem de ilerde Türkiye için faydalı bireyler olacaklar. Böylelikle bu çocukların okullara gönderilmesi ve dil öğrenmeleri dolayısıyla iletişim sorununun çözülmesi ve Türk toplumuna ayak uydurmalarının sağlanacağını düşünüyorum.” (MO15)

Mülteci Öğrencilerini Okullara Eşit Dağıtma

Mülteci aileler ve çocukları dil ve kültürel açıdan farklı oldukları için kendi ülkelerinden gelen vatandaşlarla aynı bölgede yaşamayı tercih etmektedir. Bu ailelerin çocuklarını okula kayıt etmek için ikametgâh sorunu olmadığı için, bazı okullarda mülteci öğrenci sayısı Türk öğrenci sayısını geçmiş durumdadır. Mülteci öğrencilerin sayıca fazla olduğu okullarda dil, iletişim, uyum, olumsuz davranış gibi sorunlar yaşanmaktadır. Mülteci öğrencilerle karşılaşılan sorunları engellemek için okulların sayısının artırılmasını ve bu öğrencileri okullara eşit bir şekilde dağıtarak çözüleceğini düşünen 2 okul müdürü, MEB ve devlete yönelik öneride bulunmuştur. Bu duruma yönelik MO13 kodlu katılımcının önerisi şu şekildedir:

“Eğitim sistemine dâhil edilen çocukların sayısı Türk öğrencilerden fazla olan okullarda eğitim alanında ciddi, sorunlar ortaya çıkmaktadır. Öncelikle sayı sorunu çözülmelidir.” (MO13)

Çok kültürlü Eğitim

Araştırmaya katılan 1 okul müdürü, mülteci öğrenciler dil ve kültürel açıdan farklı olduğu için bunlara fırsat eşitliği sağlanmalıdır. Bu yüzden mültecilerin dilini anlayan ve daha tecrübeli öğretmenler tarafından eğitim verilmesi için, MEB ve devlete yönelik çözüm önerisinde bulunmuştur. Bu öneriye yönelik M13 kodlu katılımcının görüşü şöyledir:

“Okulumuzda görev yapan öğretmenlerin çok kültürlüğe dayalı eğitimden geçmeleri gerekir. Okula gelen öğretmenlerin en aşağı bu alanda 5-6 yıllık en az tecrübesinin olması lazım.”

5. BEŞİNCİ BÖLÜM: TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde, Ankara’da mülteci öğrencilerin yoğun olduğu okullarda okul müdürlerinin bu öğrencilerin eğitimleri sırasında karşılaştıkları sorunlarla ilgili elde edilen bulgular literatürdeki çalışmalarla karşılaştırılarak tartışılmıştır. Ayrıca tartışmayla birlikte araştırma neticesinde ulaşılan sonuçlar ve araştırmacılar için öneriler yer almıştır.

5.1. Tartışma

2010 yılında Ortadoğu Arap ülkelerinde diktatör rejimlere son vermek, daha özgür ve daha demokratik bir yaşam için Tunus’ta başlayan "Arap baharı" hareketi, diğer Arap ülkelere de sıçramıştır. Bu krizden en çok etkilenen Arap ülkesi ise, Suriye olmuştur. Suriye’de meydana gelen olayları şiddet yoluyla çözüme kavuşturulmaya çalışılması ülkeyi iç savaşa sürüklemiştir. Yaşanan kriz sonucunda BM,2018 verilerine göre 5.622.358 milyon Suriyeli canını kurtarmak için Türkiye başta olmak üzere Irak, Ürdün, Lübnan ve Mısır’a kaçmışlardır. Ayrıca iç savaşın olduğu Irak, Afganistan vb. ülkelere Türkiye Cumhuriyeti topraklarına kaçıp sığınan mülteci nüfusunun gittikçe artması ve bu insanların büyük bir kısmının okul çağında olması barınma, güvenlik, yiyecek gibi ihtiyaçların yanı sıra özellikle eğitim ihtiyaçlarının karşılamasına yönelik düzenlemelerin yapılması önemli bir konu haline gelmiştir.

5.1.1. Dil Öğrenimine Ait Bulguların Tartışılması

Araştırmaya katılan 17 okul müdürünün tamamı, yaşadıkları en büyük sorunun; “dil öğrenimi” olduğundan bahsetmiştir. Bu sorun birinci kategori altında ele alınmıştır. Okul müdürlerinin dil öğrenimi ile ilgili görüşleri incelendiğinde, mülteci öğrencilerle karşılaştıkları sorunlar şu şekildedir: bu öğrenciler okulda kendi ana dillerini konuşmakta, mülteci öğrencilerin okulda sayılarının fazla olması, Türkçe öğrenmeleri için dil uyum eğitiminin yetersiz olması ve mülteci ailelerinin Türkçe öğrenmeye karşı ilgisiz olmasıdır. Okulda oluşan dil problemi ister istemez çok yönlü bir iletişim sorununa neden olmaktadır. Dil sorununun sebebi; bazı devlet okullarında mülteci öğrenci sayısının ya Türk öğrenci sayısından daha fazla olması ya da eşit

olması nedeniyle mülteci öğrencileri iletişimi kendi dillerinde konuşarak sağladıkları için Türkçe'ye ihtiyaç duymadıkları görülmüştür. Ayrıca entegrasyon konusunda mültecilerin gettolaşması, yani bu insanların aynı mahallede birbiriyle yaşamaları, esnaflarına kadar mülteci olması, mülteci ailelerinin eğitime ve Türkçe öğrenmeye karşı ilgisiz olması bu çocukların dil sorunu yaşamalarına sebep olduğu katılımcılar tarafından belirtilmiştir. Dolayısıyla bu çocuklar hem okul ortamında eğitim sürecinde hem de aileleriyle birlikte Türk toplumuna uyum sağlama ve entegrasyon konusunda sorun yaşamaktadırlar. Dil öğrenimi konusunda mülteci öğrencilerine yönelik MEB başta olmak üzere PİCTES, Halk Eğitimi, İŞKUR ve okulların kendi imkanları dahilinde yapılan tüm yardım ve çalışmalara rağmen okullarda yaşanan dil sorunlarının çözümünde yetersiz olduğu katılımcıların görüşlerinde bahsedilmiştir.

Okul müdürlerinin mülteci öğrencilerle karşılaştıkları sorunlara yönelik çözüm yolları ise; Türkçe dil kursu, uyum sınıfı, telafi eğitimi ve Türkçeyi iyi konuşan öğrenci ve Arapça- Türkçe bilen kişiler aracılığıyla çözdüklerini ifade etmişleridir. Bu sorunu destekleyen araştırmalar, Levent ve Çayak (2017) araştırmalarında; katılımcıların tümüne yakını, Suriyeli çocuklarla en fazla dil yetersizliğinden dolayı sıkıntıların yaşandığından bahsetmişlerdir. Çakmak (2018), yaptığı çalışmada, Suriyeli öğrencilerin eğitiminde karşılaşılan sorunların başında dil problemi gelmektedir.

Dil problemi ile ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında mülteci çocuklarının her hangi bir sebepten dolayı ülkesini terkedip, başka bir ülkeye kaçmak zorunda kalıp, o ülkenin anadilini bilmemeleri ve yahut dile yeterince hakim olmamalarının eğitim-öğretim hayatında, mülteci öğrencinin okulda sosyalleşememesi, söylenenleri ya da anlatılanları anlayamaması ve dile bağlı olarak akademik başarısızlık gibi sorunlara neden olduğu söylenebilir. Mülteci öğrencilerinin Türkçeyi tam olarak öğrenememeleri, mülteci ailelerinin Türkçe öğrenmeye karşı ilgisizliği, okudukları okullarda bu öğrencilerin sayılarının fazla olması ve okulda kendi aralarında gruplaşmaları ve kendi anadillerini konuşmalarından kaynaklanabileceği düşünülmektedir. Devlet okullarına mülteci öğrenci sayısı eşit bir şekilde verilmediği için, mülteci öğrencileri de istedikleri okula kayıtlarını yaptırabilmekte olduğu yapılan çalışma bulgularında görülmüştür. Bu yüzden mülteci öğrencilerin bazı okullarda yoğunlaşmasına ve dil problemine neden olmuştur. Levent ve Çayak'ın (2017) ve Çakmak'ın (2018) araştırmaları bu araştırma ile benzerlik göstermektedir.

5.1.2. Uyum, İletişim ve Davranış Sorununa Ait Bulguların Tartışılması

Okul müdürlerinin yaşadıkları ikinci bir sorun ise, uyum ve davranış kategorisi altında ele alınan bu sorunların başında, kültürel uyum, akran zorbalığı, okula uyum, şiddet eğilimi problemleri gelmektedir. Okullarda yoğun olarak bulunan mülteci öğrencilerin geldikleri ülkenin dili, kültürü, yaşam tarzı farklıdır. Bu öğrenciler kendi aralarında gruplaşarak sorunlar teşkil etmektedir. Bunların bazıları yaş olarak diğerlerinden büyük olduğu için olumsuz davranışlarda bulunduğu bulgularda yer almıştır. Mülteci öğrencilerin okullarda sayıları fazla olması nedeniyle Türkçe öğrenmeye gayret göstermemektedir. Sayılarının fazla olmasının olumsuz yanı kendi aralarında birbirleriyle kavga etmesi, Türk öğrencilerine Arapça kötü söz edip soruna sebep olması ve Türk öğrencilerle arkadaşlık ortamı kurmayıp ayrı grup oluşturmaları bulgularda görülmüştür. Bu kategori altındaki sorunlarla ilgili bulguları destekleyen araştırmalar; Kardeş ve Akman'ın (2018) çalışmalarında, mülteci çocuklarının okula uyum sağlama konusunda sorunlarla karşılaştıklarını ifade etmişlerdir. Bu kapsamda katılımcı öğretmenler, bu çocukların derse geç kaldıklarını, okul malzemelerine zarar verdiklerini ve bu çocukların kendi aralarında yoğun olarak kavga ettiklerinden bahsetmişlerdir. Öğretmenler, bu çocukların şiddet eğilimli davranışlarda bulunmalarını ve iletişim sorunu yaşadıklarını Türkçe bilmediklerinden kaynaklandığını neden olarak belirtmişlerdir. Aydın'ın (2019) yaptığı çalışmada okullarda mülteci öğrenci sayısının fazla olmasından bahsetmişlerdir. Dolayısıyla, okul müdürleri mülteci öğrencilerin okulda sayıca fazla olması, sınıfta öğretmenlerini dinlemeleri yerine birbiriyle konuşmalarından öğretmenlerin şikayetçi olduklarını dile getirmişlerdir. Ergen ve Şahin'in (2019) Suriyeli öğrencilerin eğitiminde yaşadıkları sorunlara yönelik yaptıkları araştırmada, özellikle okullarında yaş olarak büyük olan Suriyeli öğrencilerin okula uyum konusunda sorunlar yaşadıklarını belirtmişlerdir. Kardeş ve Akman (2018), Aydın (2019) ve Şahin (2019) araştırmaları ilgili araştırma ile benzerlik göstermektedir.

5.1.3. Sosyo Ekonomik Yetersizlik Sorununa Ait Bulguların Tartışılması

Okul müdürlerinin karşılaştığı üçüncü sorun, sosyo-ekonomik yetersizlik kategorisi altında ele alınan bu sorunların başında mülteci ailelerinin ekonomik sıkıntıları gelmektedir. Yaşanan maddi sorunlar, mülteci çocuklarının ve ailelerinin dil

öğrenmelerini ve Türk toplumuna uyum sağlamalarını engellemektedir. Bu aileler fakir olduğu için eski müstakil evlerde (gecekondu) yaşamakta ve çocuklarını okula göndermek yerine işçi olarak çalıştırmakta oldukları katılımcılar tarafından ifade edilmiştir. Eğitim çağındaki mülteci çocukları, aileleri tarafından çalıştırılmayıp okula gitmelerini sağlama, okulda Türk arkadaşlarına uyum sağlamaları, sosyalleşmelerini ve genel olarak tüm mülteci çocuklarının ve ailelerinin Türk toplumuna entegre olmaları için Türkiye Devlet'i tarafından ailelerine yeterli maddi destek sağlanarak çocuklara eğitim vermek bu kategori altında olan sorunun çözüleceği düşünülmüştür. Bu bulgu ile benzerlik gösteren araştırmalar; Aslan'ın (2019) yaptığı çalışmada, göçmen çocukların ailelerinin maddi sıkıntılar yaşadıklarını dile getirmiştir. Maddi sıkıntılardan dolayı, göçmen çocukları ve aileleri barınma, ısınma, giyim, sağlık vs. temel insani ihtiyaçlardan geri kaldıkları bu çalışmada ifade edilmiştir. Ayrıca eğitim çağındaki göçmen çocukları ailelerinin geçimini sağlamak için aileleri tarafından çalıştırılmaktadırlar. Bu da çocukların eğitime olan inançlarını yitirmelerine ve akademik başarı düzeyinin düşmesine neden olduğundan da bu çalışmada bahsedilmiştir. Sarı Ahmetoğlu ve Kamer'in (2021) çalışmasında, yabancı uyruklu çocuklarının ailelerinin maddi sorunlar yaşadıklarını belirtmişlerdir. Aslan (2019) ve Sarı Ahmetoğlu ve Kamer'in (2021) tarafından yürütülen çalışmalar ilgili araştırmayı desteklemektedir.

5.1.4. Akademik Başarı Sorununa Ait Bulguların Tartışılması

Okul müdürlerinin yaşadıkları dördüncü bir sorun ise, akademik başarı sorunu kategorisi altında ele alınan bu sorunun başında dil problemi gelmektedir. Akademik başarı sorunu mülteci öğrencilerin Türk Eğitim Sistemine entegrasyonunu olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Okul müdürleri mülteci öğrenciler Türkçeyi tam bilmedikleri için dersleri Türkçe anlayamadıklarını ve akademik başarılarında düşüş gözlemlediklerini belirtmişlerdir. Mülteci öğrencilerin anlamalarının ve öğrenmelerinin yavaş olması, Türk öğrencilerini de olumsuz etkilemekte ve dolayısıyla okulun akademik başarı ortalamasını düşürebilmektedir. Okul müdürleri PİCTES, Halk Eğitimi ve İŞKUR tarafından gönderilerin ücretli öğretmenlerle ilkokullarda açılan uyum sınıfları, Türkçe okuma yazma kursları ve ortaokullarda Destekleme ve Yetiştirme Kursları kapsamında verilen eğitimlerle mülteci öğrencilerin yaşadıkları

akademik başarısızlık sorununu çözmeye çalıştıklarını görüşmelerden anlatmışlardır. Yaşanan başarısızlığın sebebinin dil sorunu olduğunu vurgulamışlardır. Okul müdürleri Türk ve mülteci öğrencilerin kaynaştıracak gruplaşmaları önleyecek tedbirler alarak, mülteci öğrencilerin Türkçe öğrenmelerini sağlamak ve akademik başarı seviyelerinin artması için MEB imkanları çerçevesinde her türlü çabayı gösterdiklerini ifade etmişlerdir. Bu bulgu ile benzerlik gösteren araştırmalar; Özgür'ün (2018)'de yaptığı çalışmada, Suriyeli öğrencilerin Türkçeyi bilmedikleri için akademik derslerde anlama sorunu yaşadıklarını belirtmişlerdir. Akademik başarı sorununa yönelik okul müdürleri Suriyeli öğrencilerin öncelikli olarak dil öğrenmeleri ve anlama sorunu için dil kurslarının çözüm olabileceği ifade edilmiştir. Karadağ, Su, Dulay ve Ütük'ün (2020); çalışmasında Suriyeli öğrenciler, dil bilmedikleri için derslerde zorluk yaşamaktadırlar. Dolayısıyla Suriyeli öğrenciler Türkçeyi tam olarak bilmedikleri durum ise, akademik başarılarını olumsuz etkilediği okul yöneticileri tarafından ifade edilmiştir. Özgür (2018), Karadağ, vd. (2020) araştırmaları, ilgili araştırma akademik başarı sorununa ilişkin bulgular ile benzerlik göstermektedir.

5.1.5. Okul- Aile İşbirliği Sorununa Ait Bulguların Tartışılması

Okul müdürlerinin mülteci öğrencilerin eğitimleri sırasında karşılaştıkları beşinci sorun ise, okul -aile işbirliği sorunlarıdır. Bu sorunların başında; ailelere ulaşamama sorunu, belge eksikliği, eğitim düzeyi yaş uyumsuzluğu, ekonomik sıkıntılar, okula devam durumları, temel ihtiyaçlar, öğrencilerin bir kısmının parçalanmış ailelerden gelmesi, bazı öğrenciler için mahremiyet eğitiminin aileler tarafından verilmemiş olması gelmektedir. Okul müdürleri, bu aileleri sadece çocuklarını okula kaydetmeye geldiklerinde gördüklerini, bu ailelerinin bazıları yanlış telefon ve yanlış ev adresi vermeleri, bunların çocukları okula gelmediklerinde ailelerine ulaşmakta zorluk yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Bu sorunu mahalle muhtarıyla irtibata geçerek ve diğer mülteci ailelerinden yardım isteyerek çözmeye çalıştıklarını anlatmışlardır. Bu sorunla ilgili bazı öğrencinin yaşı büyük ve bu çocuklar savaştan kaçtığı için elinde herhangi bir belgenin olmamasından dolayı mecburen okul müdürleri bu öğrenciyi birinci sınıfa kaydettiklerini ifade etmişlerdir. Bu çocuklar yaş olarak küçük olan diğer çocuklara olumsuz davranışlar sergiledikleri bulgularda görülmüştür. Bu ailelerin maddi sorunları olduğu için çocuklarının elbise,

yiyecek, içecek vs. temel ihtiyaçlarını karşılayamadıklarını bazı katılımcılar tarafından belirtilmiştir. Bir ilkokul müdürü bu çocukların birkaç tanesi babasını savaşta kaybettiğini zgn bir şekilde anlatırken, diğer bir yandan bazı öğrenciler de aileleri tarafından mahremiyet eğitimi almadığını, ğretmenlerinin eşyalarını izinsiz olarak karıştırdıklarına dikkat çekmiştir.

Görüşmelerden elde edilen verilere göre, ilkokul ve ortaokullarda maddi sorunlar yaşanmaktadır. Finansal yetersizliğin temelinde, devlet tarafından okullara yeterince maddi destek yapılamaması ve mülteci ailelerinin ekonomik durumlarının kötü olması nedeniyle çocuklarının eğitim gördüğü okullara maddi yardımda bulunamamaları tespit edilmiştir. Okulları için fon arayan okul müdürleri, Okul -Aile Birliği aracılığıyla kaynak arayışına girmişleridir. Ancak PİCTES projesi kapsamında mülteci öğrencilerin okuduğu okullara kaynak yardımları yeterli bir şekilde sağlandığı belirtilmiştir. Külekçi Akyavuz, ve diğerlerinin (2020) alışmalarında ulaşılan bulgular; aile ilgisizliği, maddi imkansızlık, ocuk sayısının fazla olması, ailenin eğitim durumu, adres değişikliği vs. bu araştırmanın bulguları ile benzerlik göstermektedir. Suriyeli ailelerin çocuklarına karşı ilgisizliği, ailenin maddi yetersizliği, ailenin eğitimsizliği, ailenin fazla ocuk yapması, sürekli adres değiştirme gibi sorunlar hem okula devam eden Suriyeli ocukların eğitimini olumsuz yönde etkilediği hem de okul-aile arasında sorunlara yol açtığı katılımcılar tarafından ifade edilmiştir.

5.2. Sonuç

Araştırma sonuçlarına, okul müdürleri, “dil öğrenimi, uyum, iletişim ve davranış, sosyoekonomik yetersizlik, akademik başarı ve okul- aile işbirliği” konularında ciddi sorunlar yaşamaktadırlar. Elde edilen veriler doğrultusunda okul müdürlerinin bu öğrencilerin eğitim süreçlerine entegre etmede karşı karşıya kaldıkları sorunlar ve bu sorunlara MEB ve PİCTES tarafından sunulan imkan, Halk Eğitimi ve İşKUR tarafından mülteci öğrencilerin buldukları okullara gönderilen ücretli öğretmenler ile çözüm bulmaya çalıştıkları gözlemlenmiştir. Mülteci öğrencilerle karşılaşılan sorunlara yönelik okul müdürlerinin okulda, başta MEB olmak üzere sağlanan tüm yardım ve imkanlara rağmen yapılan çalışmaların yetersiz olduğu ve sorunların devam ettiği bulgularda görülmüştür. Bu yüzden bu sorunların çözümü için

okul müdürleri MEB ve devlete yönelik zm önerilerinde bulunmuşlardır.Bu araştırmaya ve bu araştırmanın konusuyla ilgili yapılan çalışmalara göre, Türkiye’de bulunan Suriyeliler başta olmak üzere ülkelerini savaştan dolayı bırakmak zorunda kalan mlteciilerin Türk toplumuna uyumu ve entegrasyonu için eēitim’in önemli olduēu ortadadır.

Sonuc olarak Ankara ilinde yaşayan mülteci veya mlteciiler özellikle de Suriyeli mülteci sayısı genel nüfusla karřılařtırıldıēında sayı olarak yoēun bir nüfus olduēu görülmektedir. Ankara bölgesinde mülteci sayının fazla olması, okullarda da mülteci ērenci sayısının fazla olmasına neden olmaktadır. Dolayısıyla okullarda mülteci ērencilerin sayıca fazla olması, başta dil sorununa, uyum, iletişim ve davranış sorununa, derslerde akademik başarı sorununa ve okul -aile iřbirliēi gibi sorunlar eēitim- ēretim sürecini skteteye uēratacak ve bu yüzden bu sorunların zme kavuşturulması önemlidir.

5.3. neriler

1. Bu alışma Ankara’nın bir ilçesinde 11 ilkokul ve 6 ortaokulda bulunan mülteci ērencilerin okul müdürleri ile yapılmıştır. Daha kapsamlı bir çalışma için okul sayısı artırılarak mülteci eēitiminde bir araştırma yapılabilir.
2. Bu çalışmada okul müdürlerinin karşılaştıkları sorunlar ele alınmıştır. Okul müdürleri ile birlikte müdür yardımcıları da dâhil edilerek onların da mülteci ērencilerle deneyimleri araştırılabilir.
3. Bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Daha geniş bir katılımcı grubuna ulaşmak için Ankara’nın farklı ilçelerinde mülteci ērencilerin bulunduēu okullar dâhil edilerek nicel yöntem kullanılarak araştırma yapılabilir.
4. Bu çalışmada ölçüt olarak mülteci ērencilerin özellikle de Suriyeli ērencilerin yoēun olduēu okullar seçilmiştir. Aynı araştırmaya Suriyeli ērencilerle birlikte diēer ülkelerden gelen mülteci ērencilerin bulunduēu okullar da eklenerek bu okullar arası karşılaştırmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Abadan Unat, N. (2002). *Bitmeyen göç*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Alkalay, G. (2020). *İlkokul yöneticilerine ve sınıf öğretmenlerine göre Suriyeli sığınmacı öğrencilerin yaşadıkları sorunları ve çözüm önerileri*. Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aslan, F.,(2019). *İlkokul ve ortaokula devam eden göçmen çocukların eğitim sorunlarına yönelik okul yöneticilerinin görüşleri*. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı.
- Arar, K. (2022). *Mültecilerin eğitimi için okul liderliği*. (Çev. Turan, S.) Ankara: Asos yayınları.
- Aydın, T.,(2019). *Okul müdürlerinin gözünden mültecilerin eğitim sorunlar: Gaziantep ili örneği*. Başkent Üniversitesi Eğitim bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı.
- Aygül, H. H. (2018). Mülteci emeğinin Türkiye işgücü piyasalarındaki görünümü ve etkileri. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 9 (20), 68-82.
- Aygül, H. H. ve Eke E. (2018). *21. Yüzyılda uluslararası göç ve mülteciler: Bir Türkiye perspektifi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Baltacı, A. (2019). Nitel araştırma süreci: Nitel bir araştırma nasıl yapılır?. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 368-388.
- Bozbeyoğlu, E., (2015). Mülteciler ve insan hakları. *Moment Dergi*, 2(1), 60-80.
- Büyüköztürk Ş., Kılıç Çakmak, E. ve Demirel, F. ;(2009). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (3.Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Bucak, M.(2021). *Mülteci çocukların devam ettikleri ilkokulların yönetiminin okul yöneticisi, öğretmem ve mülteci veli bakış açısıyla değerlendirilmesi*. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi.
- Bulut, Y. ve Akın, S. (2020). *Göç ve mülteci sorunu*. İstanbul: Çizgi Kitabevi Yayınları.

- Crépeau, F.; (2013). The right of all children in the context of international migration, International Organization for Migration (IOM). 20.08.2022 tarihinde https://publications.iom.int/system/files/pdf/children_on_the_move_15may.pdf adresinden edinilmiştir.
- Creswell, J.W., (2013). *Nitel araştırma yöntemleri: Beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni.*(Çev. Bütün, M. ve Demir, S.B.). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Deniz, C., Ekinci, Y. ve Hülür, B. (2016). Bizim Müstakbel Hep Harap Oldu. Suriyeli Sığınmacıların Gündelik Hayatı: Antep-Kilis Çevresi. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Dillioğlu, B. (2015). Suriyeli mültecilerin entegrasyonu: Türkiye'nin eğitim ve istihdam politikaları. *Akademik Orta Doğu*, 10(1).1-4.
- Ela Özcan, E. D. (2014). Çağdaş Göç Teorileri Üzerine Bir Değerlendirme. Yüksek Lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- ERCAN, P. G., ve Selin, K. U. L. (2021). Ülkeleri İçinde Yerinden Edilmiş Kişilerin ve Mültecilerin Koruma Sorumluluğu Çerçevesinde Korunması. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 18(71), 1-19.
- Erdem, Ç.; (2017). Sınıfında mülteci öğrenci bulunan sınıf öğretmenlerinin yaşadıkları öğretimsel sorunlar ve çözüme dair önerileri. *Medeniyet Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 1(1),26-42.
- Ergen, H. ve Şahin, E.(2019). Sınıf öğretmenlerinin Suriyeli öğrencilerin eğitimi ile ilgili yaşadıkları problemler. *Mustafa Kemal Üniversitesi sosyal bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(44), 377- 405.
- Esen, S.,(2020). *Suriyeli çocukların Türk eğitim Sistemine entegrasyonu (uyumu) ve yaşanan sorunlar (Konya ili örneği)*. Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Temel Eğitim Anabilim Dalı.
- Göç Terimleri Sözlüğü,(2009). *Uluslararası göç hukuku*.20.07.2022 tarihinde, [https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/files/goc_terimleri_sozlugu\(1\).pdf](https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/files/goc_terimleri_sozlugu(1).pdf) adresinden edinilmiştir.

- Günay, E., ATILGAN, D., ve Serin, E. (2017). Dünya’da ve Türkiye’de göç yönetimi. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7(2), 37-60.
- Hagen-Zanker, J. (2008). Why Do People Migrate? A Review of the Theoretical Literature. *MPRA Working Paper (No.28197)*. Hollanda: Maastricht University Maastricht Graduate School of Governance.
- Hatipler, M. (2018).Cumhuriyet dönemi Balkan göçlerinin sosyal politika açısından etkileri. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(2), 423-445.
- Jansen, C. J. (1970). *Migration: A Social Problem*. Readings in the Sociology of Migration. New York: Pergamon Press.
- Küleççi Akyavuz, E., Gezeroğlu, E., & Toma, Ş. G. (2020). Suriyeli öğrencilerin eğitiminde karşılaşılan sorunlarla ilgili okul yöneticilerinin görüşler. *Uluslararası Eğitim Araştırmacıları Dergisi*, 3(1),1-15.
- Kandemir, A. ve Aydın, B., (2020). Yabancı uyruklu öğrencilerin eğitimi ile ilgili yönetici ve öğretmen görüşleri. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergi*, 33(2), 497-521.
- Kap, D. (2014). Suriyeli mülteciler: Türkiye’Nin müstakbel vatandaşları. *Akademik Perspektif*, 1(3), 30-35
- Karakütük, K. (2020). *Eğitim Planlaması*. Ankara: Pegem Akademi.
- Karadağ, E., Su, A., Dulay, S., ve Ütük, İ.,(2020). Suriyeli öğrencilerin eğitim sistemine entegrasyonunda okul yöneticilerinin karşılaştığı sorunlar. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 14(31), 21-39.
- Karaağaç, F. C. ve Güvenç, H.,(2019). Resmi ilkokullara devam eden Suriyeli mülteci öğrencilerin eğitim sorunları. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 11(18), 530-568.
- Karataş, K. ve Ayyıldız, A. A. (2021). Bugünün Türkiye’inde göç gerçeği: Küresel hareketliliğin neresindeyiz. *İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(2), 473-500.
- Kardeş, S. ve Akman, B. (2018). Suriyeli mülteci öğrencilerin eğitimine yönelik öğretmen görüşleri. *İlköğretim online*, 17(3), 1224-1237.

- Kiremit, R. F., Akpınar, Ü. ve Akcan, A. T. (2018). Suriyeli öğrencilerin okula uyumları hakkında öğretmen görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 26(6), 2139-2149.
- Koçak, Y. ve Terzi, E.(2012). Türkiye’de göç olgusu, göç edenlerin kentlere olan etkileri ve çözüm önerileri. *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 3(3), 163-184.
- Koşar, S. ve Aslan, F. (2020). İlkokul ve ortaokula devam eden göçmen çocukların eğitim sorunlarına yönelik okul yöneticilerinin görüşleri. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Dergisi*, 9(4), 1799-1831.
- Külekçi Akyavuz, E., Gezeroğlu, E., ve Toma, Ş. G. (2020). Suriyeli öğrencilerinin eğitiminde karşılaşılan sorunlarla ilgili okul yöneticilerinin görüşleri. *Uluslararası Eğitim Araştırmacıları Dergisi*, 3(1), 1-15.
- Levent, F. ve Çayak, S. (2017). Türkiye’deki Suriyeli öğrencilerin eğitimine yönelik okul yöneticilerinin görüşler. *Hasan Ali Yücel Fakültesi Dergisi*, 14(1), 21-46.
- Lincoln, Y. S., ve Guba, E. G. (1985). *Naturalistic inquiry*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- İçöz, H.:(2019).*İlkokulda yabancı uyruklu öğrencilerle ilgili karşılaşılan sorunlar*. Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı.
- Maxwell, J.A. (2013). *Qualitative research design: An interactive approach (third edition)*. Los Angeles, USA: Sage.
- MEB.(2014). MEB, Temel Eğitim Genel Müdürlüğü 23/09/2014 2014 Yılı 21 nolu genelge yabancılara yönelik eğitim öğretim hizmetleri 20.07.2022 tarihinde, <http://mevzuat.meb.gov>. adresinden edinilmiştir.
- Merriam, S. B. (2018). *Nitel araştırma: Desen ve uygulama için bir rehber*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Mülteciler Derneği (2022). *Türkiye’deki Suriyeli sayısı*. 24.08.2022 tarihinde, <https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/> adresinden edinilmiştir.
- Neuman, W.L.(2012). *Toplumsal araştırma yöntemleri: Nicel ve nitel yaklaşımlar I-II. Cilt(5. Basım)*. İstanbul: Yayın odası.

- Patton, M. Q.(2018). Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri. (Çev. Ed: Bütün M. ve Demir, S.B.). (2. Baskı). Ankara: Pegem.
- Ravenstein E. G. (1885). The Laws of Migration. Journal of the Statistical Society. 48(2), 167-235.
- Ravenstein, E. G. (1889). The Laws of Migration. Journal of the Royal Statistical Society. 52(2), 241- 305.
- Sarı Ahmetoğlu, H.(2019). *Yabancı uyruklu öğrencilerin eğitim sistemine uyumunda karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri*.Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı.
- Sarıtaş, E., Şahin, Ü. ve Çatalbaş, G.(2016). İlkokullarda yabancı uyruklu öğrencilerle karşılaşılan sorunlar. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (EK1), 208-229.
- Sarı Ahmetoğlu, H. ve Kamer, S. T.(2021). Yabancı uyruklu öğrencilerin eğitimi ve uyumu: Sorunlar ve çözüm önerileri. *Muğla Sıtkı Koçman Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(2) 612-634.
- Sayın, Y., Usanmaz, A ve Aslangiri, F.(2016). Uluslararası göç olgusu ve yol açtığı etkiler: Suriyeli göçü örneği. *Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 18 (31),1-13.
- Sert, D. (2016). Uluslararası Göç Yazınında Bütünleyici Bir Kurama Doğru. S. G. İhlamur Öner ve N. A.
- Sezgin, A.A. ve Yolcu, T. (2016). Göç ile gelen uluslararası öğrencilerin sosyal uyum ve toplumsal Kabul süreci.*Humanitas- Uluslararası Sosyal Bilimler. Dergisi*, 4(7), 417-436.
- Seydi, A. R. (2014). Türkiye'nin Suriyeli sığınmacıların eğitim sorununun çözümüne yönelik izlediği politikalar. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen- Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2014(31). 267-305
- Stouffer, A. S. (1940). Intervening Opportunities: A Theory Relating Mobility and Distance. *American Sociological Review*, 5(6), 845-867.

- Şahin, F. ve Şener, Ö.(2019). Geçici koruma altındaki Suriyeli öğrencilerin eğitim süreçlerindeki dil ve iletişim sorunları: İstanbul Fatih Örneği. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 6(9), 66-85.
- Şirin Öner (Ed.). Küreselleşme Çağında Göç: Kavramlar, Tartışmalar (s. 29-47). İstanbul: İletişim Yayıncılık.
- Takır, A. ve Özerem, A, (2019). Göçle gelen yabancı uyruklu öğrencilerin okul ortamında karşılaştıkları sorunlar. *Folklor/ edebiyat*, 25(97), 639-657.
- Tatlıdil, E. (1993). Türkiye’de Kentleşme ve İşgücünün Değişen Nitelikleri. *Sosyoloji Dergisi*. İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayını.
- Toksöz, G. (2006). *Uluslararası Emek Göçü*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Özdal, B. (2018). *Uluslararası göç ve nüfus hareketleri bağlamında Türkiye*. Bursa: Dora Basım Yayın Dağıtım.
- Özenç, E. G. ve Saat F.,(2019). Sınıf öğretmenlerinin Suriyeli öğrencilerin eğitiminde karşılaştığı sorunlar. *International Journal of Active Learning*, 4(2), 60-74.
- Özgür, Ç., (2018). *Okul yöneticilerinin gözüyle Suriyeli öğrencilerin eğitiminde yaşanan sorunlar ve çözüm önerileri (Kilis Örneği)*. Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı.
- Özkan, R. (2019). Göç olgusu ve toplumsal yapıya etkisi. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 33(47),127-145.
- T.C.İşleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı(2022). *Geçici koruma*. 24.08.2022 <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> adresinden edinilmiştir.
- Tekindal, M. ve Uğuz Arsu, Ş. (2020). Nitel araştırma yöntemi olarak fenomenolojik yaklaşımın kapsamı ve sürecine yönelik bir derleme. *Ufkun Ötesi Bilim. Dergisi*, 20(1), 153-172.
- T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2022). *2017 yılı göç istatistik raporu*. 20.08.2022 tarihinde, https://www.kizilay.org.tr/Upload/Dokuman/Dosya/38492657_2017-yili-gocisatistik-raporu-ocak-2018.pdf adresinden edinilmiştir.

Türk Dil Kurumu (2022). *Türkçe Sözlük*.24.08.2022 tarihinde, <https://sozluk.gov.tr/> adresinden edinilmiştir.

Türkiye İstatistik Kurumu. *2021 Adrese dayalı nüfusa kayıt sistemi sonuçları [ADNKS]*. 20.08.2022 tarihinde, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=45500#:~:text=Di%C4%9Fer%20bir%20ifadeyle%20toplam%20n%C3%BCfusun,792%20bin%2036%20ki%C5%9Fi%20oldu> adresinden edinilmiştir.

Uslu Ak, B. (2021). Göç kavramı ve kuramları. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 8(72), 1749-1758.

Weaver-Hightower, M. B. (2021). *Nitel araştırma nasıl yazılır*.(Çev. Turan, S). Ankara: Asos Yayınları.

Yılmaz, M. (2020). *Suriyeli mülteci öğrencilerin okul ortamına uyumu*. İstanbul: Medeniyet Üniversitesi.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H.(2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin yayıncılık

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1.	Devlet okullarında okuyan Suriyeli çocuk sayısı.....	16
Tablo 2.	Okul müdürlerinin kişisel özellikleri	33
Tablo 3.	2021- 2022 eğitim öğretim güz döneminde, okul müdürlerinden alınan verilere göre okullarda mevcut içerisindeki mülteci sayısı	34
Tablo 4.	Görüşme süreci bilgileri.....	38
Tablo 5.	Müdürlerin karşılaştıkları sorunlar.....	44
Tablo 6.	Dil öğrenimine yönelik karşılaşılan sorunlar	45
Tablo 7.	Uyum, iletişim ve davranışa yönelik karşılaşılan sorunlar	47
Tablo 8.	Sosyoekonomik yetersizliğe yönelik sorunlar.....	49
Tablo 9.	Akademik başarıya yönelik karşılaşılan sorunlar.....	50
Tablo 10.	Okul -aile işbirliğine yönelik karşılaşılan sorunlar	52
Tablo 11.	Okullarda müdürlerin yaşadıkları sorunlara yönelik çözüm yolları.....	54
Tablo 12.	Dil öğrenimine ilişkin çözüm yolları	54
Tablo 13.	Uyum, iletişim ve davranış sorununa ilişkin çözüm yolları.....	56
Tablo 15.	Okul-aile işbirliğine ilişkin çözüm yollar.....	59
Tablo 16.	Akademik başarıya ilişkin çözüm yolları.....	61
Tablo 17.	Mülteci eğitiminde karşılaşılan sorunlara ilişkin çözüm önerileri	62
Tablo 18.	MEB ve devlete yönelik çözüm önerileri.....	63

EKLER

Ek 1. Araştırma İçin İzin

Karabük Üniversitesi Evrak Tarih ve Sayısı: 27.10.2021-76635

T.C.
ANKARA VALİLİĞİ
Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-14588481-605.99-35583005
Konu : Araştırma İzni

26.10.2021

KARABÜK ÜNİVERSİTESİNE
(Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğü)

Yıgi: a) MEB Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü'nün 2020/2 sayılı Genelgesi.
b) 13.10.2021 tarihli ve 72653 sayılı yazınız.

Esntitünüz Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitim Yönetimi Bilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Osamah Ali Awsat Younus KHALID'ın "**Okul Müdürlerinin Mülteci Öğrencilerinin Eğitimleri Sırasında Karşılaştıkları Sorunlar ve Bu Sorunları Çözme Yolları**" konulu çalışması kapsamında Yimize bağlı kurumlarda uygulama yapma talebi ilgi (a) Genelge çerçevesinde incelenmiştir.

Yapılan inceleme sonucunda, söz konusu araştırmanın Müdürlüğümüzde muhafaza edilen ölçme araçlarının; Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Milli Eğitim Temel Kanunu ile Türk Milli Eğitiminin genel amaçlarına uygun olarak, ilgili yasal düzenlemelerde belirtilen ilke, esas ve amaçlara aykırılık teşkil etmeyecek, eğitim-öğretim faaliyetlerini aksatmayacak şekilde okul ve kurum yöneticilerinin sorumluluğunda, gönüllülük esasına göre uygulanması Müdürlüğümüzce uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Harun FATSA
Vali a.
Milli Eğitim Müdürü

Dağıtım:
Gereği:
Karabük Üniversitesi

Bilgi:
B Planı

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Adres : Emniyet Mah. Alparslan Türkeş Cad. 4/A Yenimahalle/ANKARA

Belge Doğrulama Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys>

Telefon No : 0 (312) 306 89 07

E-Posta: istatistik06@meb.gov.tr

Kep Adresi : meb@hs01.kep.tr

Bilgi için: D. KARAGÜZEL

Unvan : Memur

İnternet Adresi: www.meb.gov.tr

Faks: _____

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden

kodu ile teyit edilebilir.

Ek 2. Görüşme Formu

Görüşme Tarihi:

Görüşülen Kişinin Görevi:

Görüşmenin yapıldığı saat:

Görüşme Süresi kaç dakika:

Cinsiyet:

Mezun olduğu okul-fakülte-bölüm:

Branşı:

Eğitim düzeyi:

Görev yaptığı okul türü:

Öğretmenlikte hizmet süresi:

Müdür yardımcılığındaki hizmet süresi:

Müdürlükteki hizmet süresi:

Bu okulda kaç yıldır müdürlük yapıyorsunuz?

Yaş:

Öğrencilerin ailelerinin genel sosyoekonomik durumları:

Öğretmenlerin deneyim durumları:

Okuldaki öğrenci sayısı kaçtır?

Ortalama sınıf mevcudu nedir?

Okuldaki öğretmen sayısı kaçtır?

Ek 3. Görüşme Soruları

1-Mülteci öğrencilerle ilgili yaşadığınız temel sorunlar nelerdir? Bu sorunları kaç başlık altında toplarsınız?

2- Mülteci öğrencilere eğitim veren bir okulda yöneticilik görevini yapmaktasınız. Okulunuzdaki mülteci öğrencilerinizle dil/ iletişim sorunu yaşıyor musunuz?

2.1.Yaşadığınız dil/ iletişim sorununun sebebi nedir? Nasıl çözüyorsunuz? Anlatır mısınız?

2.2.Dil sorununun çözümüne yönelik neler yaptınız? Açıklar mısınız?

2.3. Varsa, bu Sorunu nasıl çözdünüz?

3-Mülteci öğrencilerin okula kayıt sürecinde yaşadığınız sorunlar nelerdir?

3.1.Okula kayıt sürecinde sorun yaşadınız mı? Bu sorunlar nelerdir? Ne tür sorunlar yaşadınız? Anlatır mısınız?

3.2.Yaşadıysanız, bu sorunu nasıl çözdünüz? Bizimle paylaşabilir misiniz?

4- Okulunuzda mülteci öğrencilerin yoğun olarak bulunduğu sınıflarda öğrencilerin akademik başarıları açısından sorun yaşadınız mı?

4.1.Ne tür sorunlar yaşadınız? Yaşadıysanız, yaşanan sorun tüm öğrencileri mi kapsadı? Açıklayabilir misiniz?

4.2.Okul müdürü olarak bu sorunu çözebilmeniz için neler yaptınız, çözüm üretebildiniz mi?

5-Okulunuzdaki mültecilerle okula uyumları süresince karşılaştıklarınız sorunlar nelerdir?

5.1. Akademik, sosyokültürel,vs. sorunlar. Bizimle paylaşabilir misiniz? Açıklar mısınız? Örnekler verir misiniz?

6-Mülteci ve Türk öğrencileri aynı okulda eğitim görmelerinde disiplin ve davranış yönünden sorun yaşadılar mı? Ne tür sorunlar yaşadılar?

6.1. Varsa bu sorunlara örnekler vererek bizimle paylaşabilir misiniz?

6.2.Sorunun çözümü ile ilgili çalışmalar yaptınız mı?

7-Öğrencilerin ve ailelerinin okul ile olan iletişimde sorunlar yaşandı mı? Bu sorunları aşmak için neler yaptınız?

8-Mülteci öğrencilerin Türkçeyi öğrenmeleri için neler yaptınız? Açıklar mısınız?

9-Okulunuzdaki mülteci nüfusun artması ile birlikte kaynak sıkıntısı yaşadınız mı?

9.1.Kaynak Sorunuz nasıl çözdünüz? Kaynakla ilgili bize bilgi verebilir misiniz?

9.2. Finansal sorunların çözümü için her hangi bir yerden destek aldınız mı?

10-Mülteci öğrencilerin eğitiminde karşılaştığınız sorunlara yönelik çalışmalar yaptınız mı?

10.1. Varsa, yaptığınız çalışmalar nelerdir? Bizimle paylaşır mısınız?

10.2. Yoksa, siz olsaydınız ne gibi çalışmalar yapardınız?

11. Devletin sunduğu imkânlar yeterli mi? Daha ne tip imkânları sunulursa mülteci öğrencilerin eğitimlerini nitelikli hale getirebilirsiniz?

12. Devlet tarafından verilen hangi destekler yeterli hangileri yetersiz? Örnekler verir misiniz?

13. Ekleme veya sormak istediğiniz bir şey var mı?

Ek 4. Nitel Araştırmaların Raporlanmasında Kullanılan COREQ: 32
Maddelik Kontrol Listesi

Sayı	Madde	Açıklama
Katılımcılarla ilişki		
6	Kurulan ilişki	Katılımcılarla gönüllü olarak çalışmaya katılıp katılmayacaklarına dair yüz yüze görüşme sağlandıktan sonra ilişki kurulmuştur.
7	Katılımcıların görüşmeciyile ilgili bilgisi	Katılımcılar görüşmecinin de bir yabancı uyruklu olduğunu biliyordu ve görüşmecinin çalışma konusunun mülteci öğrencilerin eğitimleri sırasında yaşanan sorunlarla ilgili olduğunu biliyordu.
8	Görüşmecinin özellikleri	Katılımcıların mülteci öğrencilerin eğitimleri sırasında yaşadıkları sorunlar ve bu sorunların çözüm yollarıyla ilgili görüşme sorunlarına samimi ve gerçek durumlarını yansıtan yanıtlar verdikleri ve çalışmada veri toplama aracı olarak kullanılan görüşme tekniğinin geçerli ve güvenilir olduğu görüşmeci tarafından varsayılmıştır.

Alan 1: Araştırma ekibi ve esneklik

Sayı	Madde	Açıklama
Kişisel özellikler		
1	Görüşmeyi yapan/ yöneten	Görüşmeyi Osamah ALI AWSAT YOUNUS KHALID yapmıştır.
2	Akademik nitelikler	Lisans
3	Meslek	Meslek olarak sınıf öğretmeni. Ancak çalışmanın yapıldığı dönemde araştırmacı Ankara İl'inde bir devlet hastanesinde yabancı uyruklu hasta yönlendirme personeli olarak çalışmaktaydı.
4	Cinsiyet	Erkek
5	Deneyim ve eğitim	Araştırmacı, 2014 yılında Ankara Üniversitesi Sınıf Öğretmenliği Bölümü'nden mezun olmuştur. Yaklaşık 5 yıldır Ankara 'da Ulucanlar Eğitim Araştırma Göz Hastanesi'nde 2011 yılından sonra savaştan kaçan Suriyeli, Iraklı vs. mültecilerle ilgilenmektedir.

Alan 2: Araştırmanın tasarımı

Sayı	Madde	Açıklama
Teorik çerçeve		
9	Metodolojik desen (yaklaşım) ve teori	Çalışmayı desteklemek için temel nitel deseni belirlenmiştir.
Katılımcıların seçilmesi		
10	Örneklem	Katılımcılar ölçüt örneklem yöntemiyle seçilmiştir.
11	Görüşme yöntemi	Katılımcılarla yüz yüze görüşülmüştür. Yüz yüze görüşerek veriler toplanmıştır. Katılımcı teyidi için whatsapp ve e-posta kullanılmıştır.
12	Katılımcı sayısı	Çalışmada 17 katılımcı yer almıştır.
13	Katılımı red edenler	Beş kişi çalışmaya katılmayı reddetmiştir. Üç kişi okulunda bulunan mülteci öğrencilerinin tamamı Iraklı Türkmenlerden oluştuğunu ve bunlarla herhangi bir sorun ve özellikle de dil sorunu yaşamadıkları için çalışmayı kabul etmemiştir. İki kişi de okula yeni atandıkları için okullarında bulunan mülteci öğrencilerle ilgili bilgi sahibi olmadıklarından dolayı çalışmayı reddetmiştir. Ayrıca katılımcıların tamamı ses kaydını kabul etmemiştir.
Saha		
14	Veri toplama yeri	Okul
15	Katılımcı olmayan kişiler	Görüşmede sadece katılımcı ve araştırmacı yer almıştır.
16	Örnekleme ilişkin açıklama	Katılımcılarla ilgili demografik veriler, görüşme tarihi, görüşme saati ve mekânı, görüşme süresi açıklanmıştır
Veri toplama		
17	Görüşme kılavuzu	Görüşme soruları, yönlendirmeler ve diğer kılavuzlar tez danışmanı tarafından sağlanmıştır.
18	Görüşmelerin tekrarı	Tekrarlanan görüşme yoktur.
19	Ses/ görsel kayıt	Araştırma verileri önceden hazırlanan yapılandırılmış soruların altına görüşme esnasında katılımcıların verdikleri cevaplar yazılarak toplanmıştır. Araştırmacı ses kaydı almamıştır.
20	Alan notları	Hem görüşme esnasında hem de görüşme sonrasında whatsapp ve e-posta yoluyla notlar alınmıştır.
21	Süre	Görüşmeler 50 ile 60 dk arasında tamamlanmıştır.
22	Veri doygunluğu	Veriler tekrarlandığında, yeni bilgilere ulaşamadığı düşünüldüğünde araştırma sona ermiştir. Böylece veri

		doygunluğu ele alınmıştır.
23	Transkriptlerin geri gönderilmesi	Görüşme sırasında katılımcılardan alan cevaplar, eksik ya da yetersiz bilgiler daha sonra whatsapp ya da e- posta aracılığı ile katılımcılar tekrar görüşerek tamamlanmıştır ve katılımcı teyidi kullanılmıştır.

Alan 3: Analiz ve bulgular

Sayı	Madde	Açıklama
Veri analizi		
24	Veri kodlayıcıların sayısı	Verileri iki kişi, araştırmacı ve tez danışmanı kodladı.
25	Kodlama ağacının açıklaması	Katılımcı yaptığı kodlama ağacına ilişkin açıklama yapmıştır.
26	Temaların oluşturulması	Temalar veriler toplandıktan sonra oluşturulmuştur.
27	Yazılım	
Raporlama		
28	Katılımcı kontrolü raporlama	Katılımcılar bulgular üzerine whatsapp ya da e-posta yoluyla geri bildirimde bulunmuşlardır.
29	Sunulan alıntılar	Katılımcı alıntıları temaları/ bulguları açıklamak için kullanılmıştır. Her bir alıntı ilkokul katılımcısı için (Mİ) kodu ile numara ve ortaokul katılımcısı için de (MO) kodu ile numara verilerek tanımlanmıştır
30	Veri ve bulguların tutarlılığı	Sunulan veri ve bulgular arasında tutarlılık vardır.
31	Ana temaların ya da maddelerin netliği	Ana temalar bulgularda açık bir şekilde sunulmuştur.
32	İkincil temaların açıklılığı	Farklı sorunların açıklaması ya da tartışması yapılmamıştır.

ÖZGEÇMİŞ

İlkokul, ortaokul ve lise eğitimini Telafer’de tamamlamıştır. Liseyi Irak’ta bitirdikten sonra, 2014 yılında Türkiye’de, Ankara Üniversitesi, Sınıf Öğretmenliği Lisans Programını tamamlamıştır. 2018 yılından beri Ankara’da bir devlet hastanesinde çalışmaktadır.

